

KIRJALLISUUDENTUTKIMUKSEN PÄIVÄT – FINNISH LITERARY RESEARCH SOCIETY'S
ANNUAL CONFERENCE 2026

ABSTRAKTIT – ABSTRACTS

Keynote I (L2, Thursday, 10–11.30):

Prof. Rita Felski, “Selective Affinities: Literature and New Critical Theory”

This talk argues that new German thought offers a resource for rethinking the relations between theory, literature, and everyday life. After clarifying what I mean by “experience concept,” I zero in on two examples, linking Nikolas Kompridis’s defense of aesthetic disclosure to the work of Robert Walser and Rahel Jaeggi’s account of alienation and self-realization to Zadie Smith’s *Swing Time*.

Keynote II (L2, Friday, 14.15–15.10):

Prof. Kuisma Korhonen, *Beyond the Real and the Imagined*

In 1635, Pedro Calderón de la Barca published his famous play *La vida es sueño* (Life is a dream). Was it somehow related to Nuijasota (Cudgel War, 1596–97), the famous peasant uprising that originated in Ostrobothnia? From Zhuangzi’s butterfly to Zizek’s reading of *Matrix*, we will trace the borderline between the real and the imagined – and beyond.

Työryhmät I / Panels I (Thursday, 12.30–14.30)

Contemporary Authorship I: Bordering the Real and Imagined (L2)

This panel looks at contemporary authorship on the borders of the real and imagined by focusing on the 21st-century story economy. We bring together members and external affiliates from the Research Council of Finland consortium “Authors of the Story Economy: Narrative and Digital Capital in the 21st-Century Literary Field” (AUTOSTORY), which harnesses narrative theory and literary sociology to analyse authors’ narrative rhetoric in the 21st-century story economy. The contemporary dominance of personal storytelling across platforms crucially affects all actors in the literary field as it foregrounds the author’s bodily and social habitus, moral positioning and ethos, experiential knowledge, and public identity work. The consortium develops a new paradigm in authorship studies and challenges existing approaches in literary sociology and narrative studies by studying digital and narrative capital as intermingled elements reshaping the contemporary literary field.

The panel analyzes authorship on the borders of the real (non-fictional paratexts, media publicity, social media platforms) and the imagined (literary fiction). The panels bring in case studies from multiple linguistic and geographical regions in Europe and the US to look at the effects of social media driven publicity on literary expression (from autofiction to identity politics and didacticism) and reception.

Project: “Authors of the Story Economy: Narrative and Digital Capital in the 21st-Century Literary Field” (AUTOSTORY), The Research Council of Finland, 2024–2028 (leader: Maria Mäkelä).
<https://autostoryproject.wordpress.com>

Chair of session I: Samuli Björninen (Tampere University)

1) Maria Mäkelä (Tampere University): From autofictional to postdigital, or, Why stories of authors' class struggle and social mobility are trending

The talk discusses why autosociobiographies focusing on social mobility have emerged as a literary trend in the 2020s and studies their relation to (1) the author's embodied ethos and habitus and (2) social media's platform values and norms shaping the digital literary sphere. In sociology, contemporary autosociobiographies are celebrated as a creative form of both social science and social politics, affording a uniquely embodied and experiential perspective in the times of newly growing socio-economic inequalities in rich nations. However, studies on autosociobiography do not discuss the role of social media in elevating the life stories of socially mobile authors as transmedial, transgeneric franchises and as sociopolitical exempla.

I argue that an author who embodies and narrativizes a split habitus, with a proletarian or working-class background while simultaneously embodying the rewards of the symbolic capital endowed by literary prestige, publicity and institutions, is advantageously positioned with respect to the narrative affordances of social media, particularly those of shareability, replicability, and scalability. The all-round visibility of social media platforms guarantees maximum rhetorical impact for the author's embodied habitus, while the pronounced role of narrative positioning and counter-positioning in these platforms reinforce moral and political positionality of both authors and audiences. The aim is to model a postdigital shift in autobiographical writing, from autofiction to transmedial and scalable autobiographical content. The main test case is the French author Édouard Louis, a celebrity author and a world author par excellence, who has been exceptionally successful in building a consistent autobiographical franchise across storytelling platforms, from novels to social media profiles, interviews, and political pamphlets.

(autosociobiography, Édouard Louis, postdigital, social media)

2) Matti Kangaskoski (University of Jyväskylä): The New Reality of Postdigital Literature. Édouard Louis as Fact and Fiction

In this talk I discuss literature at the border between fact and fiction, the real and the imagined, setting the enquiry in the context of the postdigital story economy. I use "postdigital story economy" as shorthand for the already normalized conditions created by ubiquitous digital interfaces, such as social media, within which literary authors and products have internalized a certain poetics in order to gain visibility in the field. These conditions favour cultural artefacts that are quickly recognizable, clear in their affective stance, and whose interpretive payoff is immediate. Focusing on Édouard Louis' autofiction as case study – particularly *Monique Escapes* (2026, *Monique s'évade* 2024) – I hypothesize that this leads to poetics that emphasizes directness over indirectness, immediacy over interpretation, intensity over narrative arcs, and authenticity over invention. In the end of my talk, I set the emerging poetics of 2020's in contrast with those of the 20th century, especially modernism and postmodernism. In the new reality of postdigital literature, the border between fact and fiction is blurred, and the poetic value of the real and imagined is renegotiated.

(postdigital, digital media, Edouard Louis, contemporary literature, autofiction)

3) Joosua Lehtinen (University of Turku): When the Author Becomes the Story: Ocean Vuong's Transmedial Autofictional Ethos

When a journalist tells Vietnamese American writer Ocean Vuong in an interview concerning his newest novel *The Emperor of Gladness* that "you are representing people and you are speaking for

people whether you like it or not”, it epitomizes the way we deal with literature and authors in the contemporary media landscape. We can find three facets of 21st century literary publicity:

(1) The focus on “you” – i.e. Ocean Vuong, the author and their persona, life story and emotions instead of his novel per se. The connection between the author’s biography and his novel are made obvious in the epitexts surrounding the work.

(2) Representation and speaking for somebody. In the very same interview, Vuong is framed as an “outsider: queer, an immigrant, and as he puts it, ‘caught in tragic history’”. His minority background and the way it seeps into his work makes him a writer responsible for making suppressed voices heard.

(3) “Whether you like it or not”. The reading public projects its ethos expectations on to the author and Vuong is read as a voice for those that maybe don’t have one.

In my proposed presentation at Kirjallisuudentutkimuksen päivät, I will look at the reception of and epitexts surrounding Ocean Vuong’s work, most importantly his recent novel *The Emperor of Gladness*. My perspective is that of transmedial authorial ethos as formulated by Maria Mäkelä. I claim that Ocean Vuong is a case in point regarding Mäkelä’s idea that in the attention economy an author becomes a “franchise” that supposedly continues the same “story” from one platform to another. Questions of fiction, non-fiction and autofictionality also inevitably arise.

(transmedial authorial ethos, autofictionality, Ocean Vuong, epitext)

4) Tuuli Hongisto (University of Helsinki), Authorship in the reception of contemporary Finnish computer-generated literature

The explosive growth in the use of large language models (LLMs) since late 2022 has affected the field of literature: the change can be seen, for example, in the growth of publication volume on publishing platforms and in the increase of suggestions generated by LLMs in literary journals (e. g. Cabezas-Clavijo et al. 2024; Nover 2023). In this presentation, I examine how this change has been reflected in the reception of Finnish computer-generated works, such as *Aum Golly 2* (2023) and *Tyhjä Sivu* (2025). I examine how the roles of machine and (human) writer are presented in relation to authorship, and how much of the works are treated as art and how much as technological development.

In Finland, computer-generated literature, i.e. works of fiction generated by computers, has deep roots (see Joensuu 2012). Electronic literature, including text generators, have been published for a long time, especially through the magazine *Nokturno* and self-publishing, and key figures in this field have included, among others, Arto Kytöhonka and Leevi Lehto (Eskelinen & Rosario 2012, 11–12). In my presentation, I also examine whether new works are presented as part of this continuum.

Electronic literature is often presented as a counterforce to the traditional figure of the author (Hongisto 2026), and many literary scholars (e. g. Underwood 2023, Kirschenbaum 2023, Elkins 2024) have highlighted the relevance of the death of the author in relation to texts produced with LLMs. On the other hand, some researchers emphasise texts as rhetorical acts that language models are not capable of (e. g. Phelan 2024, Bender et al. 2021). In this paper, I examine the extent to which computer-generated works are presented in their reception through questioning the relevance of authorship and to what extent through the participation of the (human) author involved.

(tekijätutkimus, elektroninen kirjallisuus, digitaalinen kirjallisuus)

Dokumentaarinen sarjakuva todellisuutta kuvittelemassa I (M203)

Dokumentaarinen eli ei-fiktiivinen sarjakuva hallitsee vahvasti nykyistä sarjakuvakulttuuria. Sen suosituin alalaji lienee omaelämäkerrallinen sarjakuva, mutta myös esimerkiksi elämäkerrallista sarjakuvaa, sarjakuvareportaaseja, matkasarjakuvaa, esseesarjakuvaa ja historiallista sarjakuvaa julkaistaan runsaasti. Niin ikään info- ja tietosarjakuva voidaan laskea osaksi dokumentaarisen sarjakuvan laajaa ja moninaista genreä.

Vaikka dokumentaarisen sarjakuvan määrä, näkyvyys ja arvostus on kasvanut erityisesti 2000-luvulla, ulottuvat sen juuret moniaalle sarjakuvahistoriaan. 1960- ja -70-lukujen taitteessa virinnyt underground-sarjakuva vaikutti etenkin omaelämäkerrallisen sarjakuvagenren kehittymiseen monissa sarjakuvakulttuureissa. Toisaalta esimerkkejä dokumentaarisesta otteesta löytyy myös paljon varhaisemmista sarjakuvista. Sarjakuvaa on käytetty pitkään tiedon välittämiseen ja valistukseen ja pila- ja sarjakuvien on kommentoitu päivänpoliittisia tapahtumia ja ilmiöitä. Toden ja fiktion rajaa koettelevilla metafiktiivisillä sarjakuvilla on niin ikään pitkä historia.

Ei-fiktiivisen sarjakuvan nousu näkyy myös sarjakuvatutkimuksessa, jossa dokumentaarisuuden kysymyksiä on viime aikoina käsitelty runsaasti. Tutkijat ovat suunnanneet kiinnostuksensa esimerkiksi sarjakuvan ilmaisullisiin erityispiirteisiin todellisuuden kuvaamisen välineenä ja pohtineet dokumentaarisen sarjakuvan eettis-poliittisia ulottuvuuksia ja käyttötarkoituksia. Erityisesti sarjakuvan mahdollisuudet tuottaa tietoa konflikteista, traumaista, syrjinnän ja marginalisoinnin kokemuksista sekä terveydestä ja sairaudesta ovat kiinnostaneet laajalti.

Vetäjät: Anna Vuorinne, Ralf Kauranen, Leena Romu (Turun yliopisto)

1) Noora Raiskio (Tampere University), “forgot to wash my teeth” ja “this person needs help”. Mielen sairastumisen kuvitelmat suomalaisissa zinesarjakuvissa

Mielen järkkyminen koskettaa meistä jokaista. Toisin kuin somaattiset sairaudet, mieleen kohdistuvat vaivat ja häiriöt ovat usein vaikeammin ulkoa päin havaittavia. Esitelmässäni tarkastelen erilaisia tapoja, millä sarjakuvassa voidaan kuvata – siis tehdä kuvitelmia – mielen sairastumista.

Tutkimukseni keskittyy kotimaisiin zinesarjakuviin eli sarjakuviin, jotka on julkaistu omakustanteisesti irrallaan perinteisistä kustannusinstituutioista. Zineillä on vahva undergroundista ponnistava poliittinen ulottuvuutensa, jonka ajattelen vaikuttavan niihin tapoihin, joilla mielenterveyden järkkymistä kuvataan. Mitä kerrotaan - millä käsitteillä, kenen sanoin? Mitä tietoa lukijalle luovutetaan?

Koska zinesarjakuvan ei tarvitse mahtua totunnaisimpiin sarjakuvailmaisun konventioihin, kuten ruutujakoon tai kerronnan kronologiseen etenemiseen, ovat sen ilmaisukeinot mahdollisesti soveltuvammat vaikeasti sanoitettavaan tai juonellisuutta vastustaviin teksteihin. Esimerkiksi Kuura Reignin Dissociation (tuntematon vuosi) ja Sohvin Mental state. How I’ve been feeling (tuntematon vuosi) kuvaavat mielen järkkymistä tuokiokuvien ja visuaalisen metaforin, eivät niinkään totunnaisen lineaarisesti sairautta kertoen. Usein medikalisoitua sanastoa ei käytetä tai sitä vasten asetetaan kirjoittamalla ja piirtämällä. Esimerkiksi Taneli Koon In my feelings -zinessä (2023) psykoterapeuttin ahdistus-sanaa (ja diagnosoitua sairautta) vasten asetetaan liuta kuvia ja tekstiä, jotka näyttävät todellisuuden kliinisen määritelmän takana. Tyyliään zine on räkäinen ja tuo mieleen Robert Crumbin underground-sarjakuvat. Lisäksi tekstissä yhdistellään sarjakuvaa muihin ilmaisukeinoihin: mukana on yksittäisiä keskustelulitteraatteja ja runomaista ilmaisua. Pidän myös tätä lajimoniäänisyyttä zineille ominaisena ilmaisukeinona.

Näitä ja muita konkreettisia zine-esimerkkejä hyödyntämällä etsin niitä erityisiä piirteitä, joita zinemuotoisessa mielenterveyssarjakuvassa käytetään ja joita niissä kenties vältellään. Esitelmäni asettuu osaksi käynnissä olevaa väitöskirjatutkimustani terveyssarjakuvazineistä Suomessa.

(zinesarjakuva, mielenterveys, terveystsarjakuva)

2) Anna Vuorinne (Turun yliopisto), Kimmo Lustin Silmukka informatiivisena ja affektiivisena kuvauksena vanhemman alkoholismista

A-klinikkasäätiön mukaan jopa neljännes suomalaisista on kärsinyt lapsuudessaan läheisen aikuisen alkoholinkäytöstä. Ei ole siis yllättävää, että vanhempien alkoholin käyttöä ja sen vaikutuksia perhe-elämään on käsitelty taajaan myös suomalaisessa kirjallisuudessa, taiteissa ja mediatuotteissa. Kuvaukset perheen alkoholismista ovat lisääntyneet erityisesti 2000-luvulla, kun julkinen keskustelu alkoholismista on lisääntynyt ja alkoholiongelmiin liittyvä stigma lieventynyt. Osaksi tätä ilmiötä liittyy myös Kimmo Lustin sarjakuva Silmukka (2022), joka palkittiin vuonna 2023 Sarjakuva-Finlandia tunnustuksella. Omakohtainen teos kertoo lapsuudesta ja nuoruudesta alkoholisoituneen yksinhuoltajaäidin lapsena 1990–2000-lukujen Suomessa.

Esitelmässäni tarkastelen Silmukka-teosta informatiivisena ja affektiivisena kuvauksena vanhemman alkoholismista ja siihen kietoutuvista mielenterveyden haasteista. Analysoin Lustin teosta terveystsarjakuvan ja humanistisen lääketieteen kehyksissä ja kiinnitän huomiota erityisesti siihen, kuinka teos hyödyntää omaelämäkerran ja kauhun genrejä alkoholismia värehtämisen lapsuuden ja nuoruuden sarjakuvalliseen esittämiseen. Omaelämäkerrallisen ja dokumentaarisen kerronnan kautta teos kuvaa tekijä-päähenkilön elettyä arkea alkoholisoituneen vanhemman kanssa ja liittyy sen hienovaraisesti laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin, erityisesti 1990-luvun lamaan ja sen aiheuttamaan näköalattomuuteen. Kauhugenren elementtien avulla teos puolestaan kuvaa päähenkilön tunnemaisempaa, joka vaihtelee varhaislapsuuden pelkotiiloista nuoruuden vihantäyteisiin väkivaltafantasioihin. Tästä genrejen yhdistelmästä punoutuu teos, joka dokumentoi elämää alkoholisoituneen vanhemman kanssa informatiivisella ja affektiivisellä vetoavalla – jopa häiritsevällä – tavalla ja yhdistää ruumiissa resonoivan henkilökohtaisen kokemuksen laajempaan sosiaalishistorialliseen näkökulmaan.

(sarjakuva, alkoholismi, mielenterveys, omaelämäkerta, kauhu)

3) Leena Romu (Turun yliopisto), ”Minun ihanat ääriiivani” – itserepresentatio Tiina Pystysen omaelämäkerrallisissa sarjakuvateoksissa

Tiina Pystysen teokset yhdistävät runoutta, kuvakirjaa ja sarjakuvaa tavoilla, jotka uhmaavat määrittelyjä ja lokeroiteja. Yhteistä teoksille on ollut omasta elämästä ammentaminen. Pystysen 1990-luvulla julkaistut teokset Onnenkoukku (1992), Leskikuningattaren muistelmat (1993) ja Ystävänä yksinäisyys (1997) ennakoivat 2000-luvun alussa suurimuotoisemmin alkanutta omaelämäkerrallisen sarjakuvan boomia.

Esitelmässä Pystysen teoksia tarkastellaan omaelämäkerrallisten sarjakuvien tutkimuksesta peräisin olevan itserepresentaation käsitteen kautta. Omaelämäkerrallisen sarjakuvan on esitetty antavan sarjakuvantekijälle erityisesti visuaalisia välineitä oman ruumiinsa kuvaamiseen tavoilla, jotka uhmaavat vakiintuneita kuvaustapoja. Tällaisen omaehtoisen näkyväksi tekemisen on esitetty olevan voimakas työkalu erityisesti tekijöille, jotka kuuluvat sosiaalisesti marginalisoituihin ryhmiin.

Esitelmässäni haluan pohtia, miten Pystysen teokset myös tematisoivat oman itsen representoimista. Samalla, kun oman itsen visualisoiminen on ulospäin suuntautuvaa representoivaa toimintaa, on se myös mahdollisesti tekijälle itselleen merkityksellinen identiteetin ja minuuden rakentamisen väline. Itsen piirtämisen voi tällöin ymmärtää oman elämän ja minuuden haltuunottona, symbolisena ja konkreettisena omien rajojen piirtämisenä. Sarjakuvalliseen itserepresentaatioon kuuluu olennaisena osana kuitenkin usein myös verbaalinen ilmaisu. Pystysen teoksissa omaa identiteettiä ja itserepresentatiota tuotetaan kuvien lisäksi sanallisilla elementeillä, joiden visuaalisuus ja tilallinen

asettelu vaikuttavat merkitysten rakentumiseen.

(sarjakuva, itserepresentaatio, ruumiillisuus)

4) Ralf Kauranen (Turun yliopisto), Thor Fredric toden ja kuvitellun tiedon välittäjänä

Tarkastelen esitelmässäni suomenruotsalaisen kuvittajan, kuva- ja sarjakuvataiteilijan Thor Fredricin (1913–1961; Fredriksson vuoteen 1945) sarjakuvatuotantoa, jossa yhdistyvät uutisointi, huumori ja propaganda. Taustoitin analyysiani Thor Fredricin sarjakuvista kartoittamalla hänen sarjakuvatuotantoaan, jota aiemmin on käsitelty vain harvoin.

Thor Fredric lienee parhaiten tunnettu sarjasta ”Thor Fredrics nyhetsjournal”, joka ilmestyi Vapenbrodern-lehdessä sotavuosina 1941–1942. Vastaavanlaisia sarjakuvareportaaseja oli julkaistu vaihtuvien otsikoin lehdessä jo vuonna 1939. Ennen sotavuosia Thor Fredricin raportteja ilmestyi Hufvudstadsbladet-sanomalehdessä. Tällöin kohteena olivat urheilumaailman tapahtumat ja ihmiset, ja sarjakuva julkaistiinkin lehden urheilu-uutisoinnin lomassa.

Paitsi urheiluteemaltaan Thor Fredricin sarjakuvat muistuttavat sommittelultaan ja kerronnaltaan Helsingin Sanomien Tiikerin eli Arvo Tigerstedtin (1899–1969) urheiluaiheisia sarjakuvia. Sarjat eivät jakaudu erillisiin ruutuihin, vaan yhtenäisen kuva-alan täyttävät määrältään vaihtelevat hahmot ja tapahtumat, ja teksti ja kuva jakavat saman tilan. Lukemista avittavat kuvien numerointi ja lukusuuntaa ohjaavat apuviivat.

Thor Fredricin sarjakuvat ovat journalistisia, mutta kytkeytyvät vaihtelevasti lehdistön eri tekstityyppiin. Sarjakuvissa käsitellään ajankohtaisia aiheita, joita tuodaan esiin esimerkiksi lehtileikkein ja valokuvien, joten niillä on myös uutisarvoa. Näkökulma on kuitenkin humoristinen ja näin ollen sarjakuvat muistuttavat sekä poliittisia pilakuvia että pakinoita. Sarjakuvien omalaatuista näkökulmaa asioihin korostaa myös tekijän näkyväksi tekeminen paitsi minä-kertojana myös visuaalisena hahmona. Ville Hänninen ja Jussi Karjalainen näkevätkin Thor Fredricin tuotannossa enteitä myöhemmästä sarjakuvan omaelämäkerrallisuudesta ja taidesarjakuvasta (Sarjatulta. Sota-ajan suomalaiset pilapiirroksiset ja sarjakuvat -teos, s. 48–50).

Sota-ajan sarjakuvissa ajankohtaisuus ja huumori yhdistyvät propagandistisiin tavoitteisiin eli pyrkimykseen ylläpitää moraalialla sekä rintamalla että kotirintamalla. Sarjakuvien keskeisiä hahmoja olivat karrikoidut valtionpäämiehet ja poliitikot, etunenässä Neuvostoliiton Josif Stalin.

(Thor Fredric; sarjakuva; uutisointi; huumori; propaganda)

Toden ja kuvitellun rajat lasten- ja nuortenkirjallisuudessa I (M204)

Työryhmässä tarkastellaan toden ja kuvitellun liikkuvia ja muuntuvia rajoja lasten- ja nuortenkirjallisuudessa. Lastenkirjallisuudessa todenkaltaisuuden ja kuvitellun rajat ovat lajin synnystä alkaen olleet liikkeessä. Lajin juuret ovat yhtäältä aikuisten ja lasten yhteisessä satutraditiossa, toisaalta lastenkirjallisuus lajina syntyi opetustarkoituksiin, jolloin tietty todenvastaavuus korostui. Lajin pitkän historian myötä, tavoitteet ja ihanteet ovat muuttuneet moneen kertaan, ja sama koskee lajina hiukan nuorempaa nuortenkirjallisuutta. Milloin vallalla ovat olleet realistiset kuvaukset lasten ja nuorten elämästä, milloin mielikuvitusmaailmat ovat olleet suosituimpia.

Myös avoimet lajirajat lasten kauno- ja tietokirjallisuuden välillä aiheuttavat kiinnostavaa ristivetoa toden ja kuvitellun rajoille. Monet lasten tietokirjat ovat voimakkaan tarinallisia, ja sulauttavat

toisiinsa faktaa ja fiktiota. Kuvituksen merkittävä rooli lastenkirjallisuudessa tuo toden ja kuvitellun rajoille oman ulottuvuutensa.

Vetäjät: Maria Laakso (Tampereen yliopisto), Kaisa Laaksonen (Lastenkirjainstituutti)

1) Maria Laakso (Tampereen yliopisto), Tatu ja Patu -sarjan monimuotoinen suhde tietokirjallisuuden lajiin

Aino Havukaisen ja Sami Toivosen Tatu ja Patu -sarja kuuluu Suomen tunnetuimpiin, luetuimpiin ja myydyimpiin lastenkirjasarjoihin. Teokset eivät kuulu puhtaasti fiktion sfääriin, vaan edustavat osin lasten tietokirjallisuutta. Tämä ei sinänsä ole poikkeuksellista - lastenkirjallisuudessa fiktion ja tietokirjallisuuden lajit ovat alati venyvät ja esimerkiksi tarinallisuus on lasten kuvatietokirjoissa pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Näen, että Tatu ja Patu -sarja vie kuitenkin lajirajojen ylitykset ääriasentoonsa ja leikittelee lajirajoilla tietoisesti.

Tatu ja Patu on sarjana erilaisten intertekstien kirjomaa. Teossarjan osissa viittaillaan villisti erilaisiin genreihin, kuviin ja teksteihin: supersankaritarinoista joululauluihin ja dekkareista satuihin. Intertekstuaalisuus ja erityisesti parodisuus on osa Tatun ja Patun omaleimaista poetiikkaa. Tatu ja Patu ovat muukalaisia: avaruusolentoja, jotka selvittävät ihmiselon kummallisuuksia. Päähenkilöiden ulkopuolisen katse siis jo itsessään synnyttää tietokirjaan helposti sopivan tutkivan katseen. Usein Tatu ja Patu omaksuvat suorastaan tutkijan roolin ja lähtevät selvittämään itseään askarruttavia seikkoja. Tukenaan heillä on erilaisia todisteita, dokumentteja ja vihjeitä, jotka kuitenkin saattavat hullunkuristen tutkijoiden silmin tulla tulkituksi aivan väärin. Tällaisissa tapauksissa tietokirjallisuudellisuus kyseenalaistuu ja asettuu naurunalaiseksi.

Esitelmässäni lähdän liikkeelle kahdesta olettamasta. Ensinnäkin ajattelen, että teossarjan lajistatus jossakin tietokirjallisuuden ja kaunokirjallisuuden välimaastossa. Toiseksikin esitän, että tietokirja lajina on yksi sarjassa parodisesti muunneltavista lajeista tai tekstimuodoista. Kysyn esitelmässäni, miten sarja kiinnittyy tietokirjallisuuden lajiin ja miten se samanaikaisesti leikkii lajin konventioilla ja pyrkimyksillä.

Huom. Olen ilmoittanut esitelmän myös toiseen työryhmään ”Essee faktan ja fiktion rajoilla”. Mikäli toista työryhmää ei järjestetäkään tai mikäli työryhmät pullistelevat liian täysin, voin vallan hyvin osallistua vain toisella ehdottamistani esityksistä.

(tietokirjallisuus, lastenkirjallisuus, tekstienvälisyys, parodia, laji)

2) Reeta Kangas (Turun yliopisto), Moskovan kaduilta kosmokseen: avaruuskoirista kertovan lasten tietokirjan kuvitellut ja todelliset maisemat

Kaksi nälkäistä koiraa katselee vesi kielellä Moskovan sivukujilla tarjottuja lihapaloja. Myöhemmin samat koirat tarkastelevat avaruuskapselin ikkunasta suurta tutkimatonta kosmosta. Nämä koirat, Strelka ja Belka, seikkailevat Vix Southgaten kirjoittamassa ja Iris Deppen kuvittamassa lasten tietokirjassa *Dogs in Space: The Amazing True Story of Belka and Strelka* (2018). Kirja kertoo ”tositarinan” Moskovan kaduilta löytyneiden kulkukoirien matkasta kohti kuuluisuutta. Belka ja Strelka olivat Neuvostoliiton avaruushojelman koe-eläimiä, jotka laukaistiin Vostok-kapselissa koelennolle maan kiertoradalle elokuussa 1960. Vostok kiersi maata runsaan vuorokauden verran ennen paluutaan takaisin maahan. Matkasta hengissä selvinneistä Strelkasta ja Belkasta leivottiin sankareita.

Dogs in Space kuvailee todellisia, mutta nuorille lukijoille todennäköisesti entuudestaan tuntemattomia tapahtumia, aikoja ja paikkoja. Lukijalle muodostuu tapahtumista, ajoista ja paikoista mielikuva kirjailijan ja kuvittajan kuvitelmien pohjalta. Historiallisten tapahtumien ja koirien

kokemusten kuvauksen lisäksi kuvitelluiksi tulevat 1950–1960-lukujen Neuvostoliitto aina Moskovan kaduilta avaruuskeskukseen sekä suuri tuntematon kosmos. Matkaoppaina vieraisiin maisemiin toimivat avaruuskoirat Belka ja Strelka. Koirat ovat tarinan keskiössä, mutta kerrontatapa muuntaa heidät lajityypillisesti käyttäytyvistä eläimistä vahvasti antropomorfisoiduiksi koirakosmonauteiksi.

Tässä esitelmässä tarkastelen, miten *Dogs in Space* määrittää tekstin ja kuvan avulla ajallisia ja tilallisia tapahtumaympäristöjä sekä tekee tunnetuksi ja luo maisemia, jotka eivät ole kirjan lukijoille entuudestaan tuttuja. Tarkemmin ottaen tarkastelen, miten kirjoittajat suhteuttavat ajallisen ja tilallisen maisemakuvauksen kirjan päähenkilöinä seikkailevien muunlajisten eläinten kokemusmaailmaan. Ajallisesti kirja asemoituu 1950–1960-lukujen taitteeseen, kylmän sodan ja avaruuskilvan aikaan. Tilallisesti se sijoittuu Neuvostoliiton rakennettuun ympäristöön sekä kosmokseen Vostok-kapselin ja avaruuskeskuksen näyttöjen kautta havainnoituna. Esittelen havaintojani siitä, miten avaruuskoiria käsittelevä lasten tietokirja luo fiktiivisten kuvausten avulla mielikuvia todellisista maisemista, liittyvät ne sitten aikaan tai paikkaan.

(kuvakirja, lastenkirjallisuus, maisema, muunlajiset eläimet)

3) Meeri Pihlström (Helsingin yliopisto), Lelukarhuja ja dalmatialaisia: lastenkirjallisuuden eläinkuvaus toden ja kuvitellun rajalla

Monet länsimaisen lastenkirjallisuuden klassikkoteokset perustuvat tavalla tai toisella todellisiin henkilöihin tai tapahtumiin. Lastenkirjallisuuden tosielämään perustuvat juuret myös herättävät usein paljon tekijälähtöistä kiinnostusta lukijoissa. Monet teokset ovat esimerkiksi syntyneet kirjailijan kertomista saduista omalle lapselleen. Näin on esimerkiksi Nalle Puhin tapauksessa: kirjailija A. A. Milne tunnetusti kirjoitti Puh-kirjat (1926/1928) pojalleen hänen pehmoleluistaan kertomiensa tarinoiden pohjalta. Toisaalta Puhin hahmo perustuu Lontoon eläintarhassa eläneeseen oikeaan mustakarhu Winnieen, joka oli niin kesy, että lapset saivat mennä karhun häkkiin silittämään eläintä. Nykyinen Disneyn pyöreä Puh-hahmo on kuitenkin kaukana häkkiin teljetystä mustakarhusta.

Satayksi dalmatialaista -romaanin (1956) kirjoittaja Dodie Smith puolestaan oli omassa elämässään dalmatialaisten ympäröimä, ja eläinten hyvinvointi oli hänelle tärkeää. Smithin romaani ja sen Disney-sovitukset ovat herättäneet paljon turkistuotantoon ja eläinoikeuksiin liittyvää keskustelua. Lastenkirjallisuuden yhteiskunnallisesta merkityksestä ja vaikutuksesta lukijoiden asenteisiin ja arvoihin on keskusteltu lastenkirjallisuuden tutkimuksen alalla runsaasti. Debatti eläinkuvauksen suhteesta todellisuuteen kuitenkin keskittyy usein esimerkiksi kritisoimaan antropomorfismia, vaikka lastenkirjojen eläinrepresentaation taustalla on monimutkaisia toden ja fiktion suhteita.

Tarkastelen esitelmässäni toden ja kuvitellun välistä rajankäyntiä länsimaisen lastenkirjallisuuden eläinkuvauksen näkökulmasta. Ekokriittisen ja posthumanistisen viitekehyksen kautta pohdin sitä, miten Nalle Puhin tai Dalmatialaisten eläinhahmot asemoituvat toden ja kuvitellun, inhimillisen ja ei-inhimillisen sekä materiaalisuuden ja fiktion rajoille. Kysyn siis, miten "oikeat" eläimet sekoittuvat lastenfiktiossa kaunokirjallisuuteen ja mitä merkitystä toden ja kuvitellun välissä olevilla eläinhahmoilla voi laajemmin olla lukijoiden eläinsuhteen kannalta.

Käsittelen esitelmässäni tapausesimerkkeinä Milnen ja Smithin lastenromaaneja, sillä molemmat ovat globaalisti tunnettuja brittiläisen lastenkirjallisuuden klassikoita, jotka ovat vaikuttaneet laajoihin yleisöihin vuosikymmenten ajan. Samalla ne ovat teoksia, jotka tarjoavat hedelmällisen tutkimusnäkökulman siihen, miten lastenkirjallisuudessa käsitellään inhimillisen ja ei-inhimillisen välisiä suhteita ja miten nämä suhteet kytkeytyvät "todelliseen" taustaansa. Lisäksi teokset ovat juuri nyt erityisen ajankohtaisia: Nalle Puh viettää vuonna 2026 satavuotisjuhlavuottaan ja Satayksi dalmatialaista 70-vuotisjuhlavuotta.

(lastenkirjallisuus, eläinhahmot, ekokritiikki, antropomorfismi)

4) Elio Parkkola (Turun yliopisto), Animistiset affordanssit inhimillisen ja ei-inhimillisen suhdetta neuvottelemassa Anniina Mikaman historiallis-fantastisessa nuortenromaanissa *Myrrys*

Anniina Mikaman nuortenromaanin *Myrrys* on itämerensuomalaisesta kansanperinteestä inspiroitunut, fantastisia elementtejä sisältävä historiallinen romaani, joka sijoittuu 1800-luvun alun Suomeen. Teos rakentaa suhdetta kansanperinteeseen muun muassa konkretisoimalla historiallisen fiktion ja fantasian keinoin itämerensuomalaiseen tietäjälaitokseen kytkeytyviä animistisiä piirteitä. Esitelmässäni kysyn, millaisia affordansseja eli tarjoumia on luettavissa esiin päähenkilö-Niilon ja ei-inhimillisen välisestä vuorovaikutuksesta ja miten romaania inspiroinut animistinen maailmankuva välittyy noista affordansseista.

James J. Gibson (2014/1979) määrittelee affordanssit mahdollisuuksiksi ja rajoitteiksi, joita ympäristö ehdottaa eliölle tämän siitä tekemien aistihavaintojen pohjalta; ne eivät palaudu yksin tarkkailijaan tai tarkastelun kohteeseen vaan nousevat niiden välisestä suhteesta. Teosanalyysin tueksi kehittelemäni tältä pohjalta "animistisen affordanssin" käsitettä, joka kytkeytyy affordanssiteorian lisäksi animismia koskevaan tutkimukseen ja posthumanistiseen käsitykseen ei-inhimillisestä toimijuudesta. Käsitteen avulla pyrin pääsemään käsiksi relationaalisesti muotoutuviin toiminnan mahdollisuuksiin, jotka syntyvät ihmispäähenkilön, ei-inhimillisten olioiden ja animististen uskomusten vuorovaikutuksessa keskenään aineistoni historiallis-fantastisessa tarinamaailmassa.

Esitän *Myrryksen* hämärtävän inhimillisen ja ei-inhimillisen välistä rajaa ja haastavan ihmisen hierarkkista asemaa luonnon yläpuolella muun muassa kääntämällä huomion ihmisen intentionaalisesta toimijuudesta vaihtoehtoihin, ei-inhimillisiin toimijuuden muotoihin. Osoitan aineistoni rakentavan teini-ikäisen Niilon ainutkertaista toimijuutta nimenomaan yhteydessä ei-inhimilliseen, ei nostamalla tätä sen yläpuolelle. Esitelmäni osallistuu keskusteluun siitä, miten tuore nuortenkirjallisuus neuvottelee merkityksellistä suhdetta kansanperinteen kanssa tilanteessa, jossa risteävät ekologiset kriisit edellyttävät inhimillisen ja ei-inhimillisen suhteen uudelleenajattelua kestävämmällä tavalla

(affordanssi, animismi, ei-inhimillinen toimijuus, nuortenkirjallisuus, posthumanismi)

Spekulatiivinen fiktio toden ja kuvitellun rajalla (M101)

Toden ja kuvitellun rajapinnat kohtaavat toistuvasti spekulatiivisen fiktion (mm. fantastinen fiktio, tieteisfiktio, outo, kauhu) kirjallisuudessa. Työryhmässä pohdimme, kuinka spekulatiivinen fiktio kommentoi todellisuutta. Mitä eri puolia todellisuudesta fantasia, kauhu tai science-fiction nostavat näkyviin? Kuinka kuviteltu värjää käsitystämme todesta spekulatiivisen fiktion kohdeteoksissa?

Vetäjät: Jyrki Korpua ja Pekka Kuusisto (Oulun yliopisto)

1) Elise Kraatila (Tampereen yliopisto), Maailman tyypillisin kirjallisuudenlaji: fantasia toden ja kuvitellun kohtaamisen reflektion

Fantasia on perinteisesti totuttu näkemään ei-mimeettisenä tai jopa antimimeettisenä kirjallisuudenlajina, joka todellisuuden kohtaamisen sijaan kuvittelee vaihtoehtoisia maailmoja (esim. Hume 1984; Oziewicz 2017). Samalla näiden vaihtoehtoisten maailmojen rakentaminen osana fantasian poetiikkaa on mielletty illuusioiden taiteeksi, joka tähtää rikkumattoman immersion tarjoamiseen lukijalle (esim. Tolkien 1947; Wolf 2012). Metafiktivistä taiteellisen esityksen keinotekoisuuden reflektiota pidetään puolestaan tällaisia illuusioita rikkovana kerronnan keinona (esim. Ryan 2001), joka näin ollen näyttäisi olevan syvässä ristiriidassa fantasian poettisten pyrkimysten kanssa.

Tämä esitelmä haastaa näitä fantasian lajipoetiikkaan – ja samalla fiktion todellisuussuhteen perusluonteeseen – liittyviä yksinkertaistavia oletuksia. Se lähestyy fantasian kuvitteellisten maailmojen rakentamista yhtäältä taiteellisena ilmaisuna, jonka ytimessä on lukijan kutsuminen jatkuvaan spekulatiiviseen neuvotteluun toden ja kuvitellun välillä. Toisaalta se tarkastelee tällaista maailmakeskeistä poetiikkaa eräänlaisena metafiktiivisenä tapana käsitellä ja tehdä näkyväksi fiktion mimesiksen moniulotteista luonnetta ylipäänsä (vrt. Halliwell 2002). Esitelmä väittää näin ollen – Brian McHalelta (2011; 2018) lainattuun hieman poleemiseen tapaan – että kirjallisuudentutkimuksessa olisi mielekäästä lähestyä fantasiaa ”maailman tyypillisimpänä lajina, joka kirjaimellistaa, konkretisoi ja tekee helposti havainnoitavaksi sitä, miten kompleksisella tavalla kaikki fiktiiviset esitykset sekä tulkitsevat itsenä ulkoista todellisuutta että kurottavat sen tuolle puolen. Havainnollistavia analyysiesimerkkejä tarjoavat sekä fantasiakirjallisuuden klassikot kuten Ursula K. Le Guinin Maameren velho (1968) että 2000-luvun kokeelliset teokset kuten Kazuo Ishiguron *The Buried Giant* (2015) ja N. K. Jemisinin *The City We Became* (2020).

(fantasia, mimesis, lajipoetiikka, metafiktio)

2) Sanna Ahonen, Ei ”pelkkää normimetsää”: Kotimaiset nykykauhuromaanit metsän myyttisyyden palauttajina

Metsä on keskeinen ympäristö kauhufiktiossa, ja kotimaisissa nykykauhuromaaneissa siihen liittyy usein kansanperinteen aineksia. Parker (2020) pitää kauhutarinoita moderneina ”myytteinä”, jotka voivat palauttaa nykytodellisuuden kadottamaa yhteyttä myytteihin ja luontoon. Myytit pohjautuvat pelkoon, joka voi ruokkia sekä tuhoavaa että kunnioittavaa luontosuhdetta, ja jota on siten tärkeää tunnistaa.

Esityksessäni tarkastelen sitä, millaisena toden ja kuvitellun rajapintana metsä ja sen pelko näyttäytyvät kotimaisissa nykykauhuromaaneissa. Kohdeteoksina ovat Mia Vänskän *Musta kuu* (2012), Marko Hautalan *Kuokkamummo* (2014) ja *Musta kieli* (2023), Anne Leinosen *Metsän äiti* (2017), Mia Myllymäen *Kirosielu, rajanhaltia* (2020), Samuli Antilan *Marrassäkeet* (2023) ja Melina Marraksen *Para* (2024).

Tarkastelen metsää kohdeteoksissa folk-kauhupiirteiden avulla soveltaen folk-horroria käsittelevää elokuvatutkimusta (Scovell 2017; Bacon 2023). Folk-horrorilla, jonka suomennan folk-kauhuksi, viitataan kauhufiktion lajiin, jossa kauhuun yhdistyy kansanperinteen (ml. urbaanilegendat) aineksia. Lisäksi tarkastelen metsän pelkoa ekogotiikan ja goottilaisen metsän (ecoGothic, the Gothic forest; Parker 2020) näkökulmasta. Viitataan ekogotiikalla ekokritiikkiä ja gotiikan tutkimusta yhdistävään teoreettiseen lähestymistapaan, jonka avulla voidaan tutkia ekofobian ilmenemistä fiktiossa.

Esitän, että kohdeteokset nostavat (uudelleen) näkyviin metsän myyttisyyttä, ja että niiden metsät edustavat elävää goottilaista metsää ja auttavat tunnistamaan metsään liittyvän pelon kohteita ja syitä. Näin tulkittuna kansanperinnettä hyödyntävissä kotimaisissa nykykauhuromaaneissa voidaan nähdä merkittävää ekopotentiaalia. Ne tarjoavat mahdollisuuden tarkastella uudelleen metsää ja metsäsuhdetta ja hahmottaa todellisuutta, jossa luontosuhde perustuu tuhoavan pelon sijasta pelonsekaiseen kunnioitukseen.

Esitelmä pohjautuu Jyväskylän yliopistossa tekeillä olevaan kirjallisuuden maisterintutkielmaani, joka on osa ”Kynä, jolla kirjoitan, on kaadettu puu” -tutkimushanketta.

(kauhuromaani, kansanperinne, metsä, metsän pelko)

3) Helena Mäntyniemi (Tampereen yliopisto), Happily ever after? Miltä onnellinen loppu näyttää Harry Potter -fanifiktio dark romance -kertomuksissa

Viime vuosina erityiseen suosioon fanifiktio ja populaariromanssikirjallisuuden parissa nousseet dark romance -tarinat tuovat perinteiseen romanssijuoneen synkempiä sävyjä. Vangitsemisen, pakottamisen, väkivallan ja transgressiivisen halun trooppien täyttämät romanssitarinat eivät aina tarjoa samanlaista täyttymyksellisen onnellista loppua, mihin romanssilukija on tottunut. Romanssitutkija Catherine Roach on romanssinarratiivin määrittelyssään todennut, että tyypillisen romanssikertomuksen lopun tarkoitus on tasoittaa pelikenttää naisille: “romanssikertomuksessa nainen on aina voittaja – tarinan lopussa sankaritar on onnellinen, turvassa, taloudellisesti turvattu, rakastettu, seksuaalisesti tyydytetty ja häntä, kuten myös tarinan sankaria, odottaa täyttymyksellinen elämä” (Roach 2016, 21–27).

Tässä esitelmässä tarkastelen, miltä onnellinen loppu näyttää Harry Potter -fanifiktio kentällä viime vuosina julkaistuissa, suurta suosiota saavuttaneissa dark romance -tarinoissa. Osa näistä romaanipituisista tarinoista on myös pienin muutoksin julkaistu kaupallisina romanssiromaaneina, mikä korostaa niiden yhteiskunnallista ja kulttuurista merkitystä ja näkyvyyttä sekä tutkimuksen ajankohtaisuutta kirjallisuudentutkimuksen piirissä. Keskityn kuitenkin tässä esitelmässä kaupallisten teosten sijaan väitöskirjatutkimuksenikin keskiössä oleviin fanifiktio-teksteihin. Laajan lukija- ja kirjoittajakuntansa, yhteisöllisyytensä, kansainvälisyytensä ja suuren suosionsa johdosta Harry Potter -fanifiktio tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden tarkastella, miten romanssikertomusten laji muuttuu ja uudistuu kollektiivisesti tuotettujen, ei-kaupallisten tarinoiden kautta ja miten nämä lajipiirteet leviävät myös julkaistuun kirjallisuuteen.

Esitelmässä pohdin, millaisen onnellisen lopun voi rakkaudellaan kieltoja uhmaava pari saada goottilaishenkisessä, dystooppisessa maailmassa, jossa nainen on orjuutettu ja mies hänen vangitsijansa? Millainen yhteys tällaisella maailmankuvalla on nykypäivän poliittisiin tapahtumiin esimerkiksi Yhdysvalloissa? Lisäksi pureudun kysymykseen, voiko dark romance -tarina, joka ei tarjoa perinteistä onnellista loppua, edes lukeutua romanssikertomukseksi? Nostan esiin myös kysymyksen, miten tällaiset synkemmät romanssit erityisesti loppuratkaisujensa kautta muokkaavat tai uudistavat romanssikertomusten lajipiirteitä.

(romanssi, fanifiktio, Harry Potter, lajitutkimus, dystopia)

4) Sonja Tiitola (Tampereen yliopisto), Tilan ontologinen epävakaus Maggie Stiefvaterin teossarjassa *The Raven Cycle*

Perehdyn esitelmässäni siihen, miten tilan ontologinen epävakaus vaikuttaa nuorten fantasiaromaaneissa leikitellen toden ja kuvitellun rajapinnalla. Maggie Stiefvaterin teossarja *The Raven Cycle* (2012–2016) seuraa neljää nuorta, joiden maailma ja ympäristö muuttuvat yliluonnollisten muutosten seurauksena. Teossarjassa tuodaan unista tosimaailmaan asioita, etsitään maagista walesilaista kuningasta, sekä kuljetaan metsässä, jonka aika kulkee arvaamatonta tahtia.

(nuortenkirjallisuus, ontologinen epävakaus, tilantutkimus, fantasiakirjallisuus)

Tekstin ja ruumiin totuus: naiskirjoituksen perintö (HUM301)

1970-luvulla syntynyt naiskirjoituksen (*écriture féminine*) käsite on nykypäivänä uudelleen ajankohtainen pohdittaessa sukupuolen, seksuaalisuuden ja muiden usein binäärisinä näyttäytyvien ilmiöiden moninaisuuksia. Naiskirjoitus keskittyy feminiinisyyteen, mutta samaan aikaan purkaa oppositioita rakentamalla uudenlaista, patriarkaatin rajojen ulkopuolelle kurottelevaa kieltä. Nykykirjallisuudessa kulkee juonne, joka ammentaa naiskirjoituksen ruumiista kirjoittamisen

strategiasta ja hahmottelee binääreistä riippumattomia ruumiillisia totuuksia. Nykykirjailijoiden ohella esille ovat nousseet jo aiemmin erityisesti naiseudesta ja ruumiillisuudesta kirjoittaneet tekijät, joiden tuotantoja on luettu irrallaan niissä esiintyvistä seksuaalisuuden moninaisuudesta. Naiskirjoituksen perintöä seuraten voidaan kuvitella monenlaisia moninaisuuksia, joiden lähtökohtina ovat todelliset ruumiit. Työryhmän tarkoituksena on tarkastella naiskirjoitusta ja sen uusia ulottuvuuksia tässä ajassa olennaisena ilmiönä.

Vetäjät: Heidi Haapasalo (heidi.m.haapasalo@utu.fi), Matilda Kirvelä (matilda.l.kirvela@utu.fi), Liisa Merivuori (lianme@utu.fi)

1) Marianna Lind (University of Tartu), Reimagining Motherhood: Narrative Agency and Relationality in Zambreno's *The Light Room* and Ravn's *My Work*

Over the past two decades, a growing number of novels and memoirs have explored contemporary motherhood. In contrast to idealised portrayals of mothers, new narratives of motherhood have emerged that foreground the subjective maternal experience. The evolving discourse often blends the real and imagined, invoking ironic and critical self-consciousness, addressing questions related to subjectivity, work, and sexuality. The works aim to deconstruct the hegemonic ideologies and implicit narratives (Meretoja) around motherhood, rejecting the essentialist idea of the mother as a unified identity, bringing attention to the slippages, controversies, ambiguities inherent in the lived experience of mothering and motherhood.

In this paper I will analyse two examples of contemporary autofiction: Kate Zambreno's 'Light Room' and Olga Ravn's 'My Work' showing how the respective works explore and challenge the binary oppositions inherent in the cultural narratives surrounding selfhood and motherhood and about what it means to be a (maternal) subject. I will demonstrate how Zambreno's and Ravn's works employ relationality and intertextuality to challenge the individualistic notion of the self and the unified identity of the mother. I explore how they gain narrative agency through the process of writing. More specially, I will show how the respective texts display and work through the three dimensions of narrative agency, as outlined by Hanna Meretoja (2018;2022), focusing on the aspects related to narrative awareness, imagination and relationality.

(motherhood; narrative agency; autofiction; intertextuality; relationality)

2) Matilda Kirvelä (Turun yliopisto), Uudelleenkuvitellut naisen ja luonnon rinnastukset Eeva Kilven 1970-luvun tuotannossa

Naisen ja luonnon rinnastus on vanha ihmisen ja luonnon suhdetta kuvaava metafora, jossa nainen ja luonto rinnastetaan toisiinsa vedoten muun muassa biologiaan ja hedelmällisyyteen. Rinnastuksen taustalla on kärjistetty näkemys miehestä järjellisenä kulttuurina ja naisesta kehollisena, passiivisena luontona. Tätä mystifiointia hyväksikäyttäen naista ja luontoa on historiassa kohdeltu myös samalla tavalla toiseuttaen. (Merchant 1980; Plumwood 1993.)

Esitelmässäni käsittelen työn alla olevaan väitöstutkimukseeni pohjaten paljon luonnosta ja naisen kokemuksista kirjoittaneen Eeva Kilven 1970-luvun tuotantoa peilaamalla Kilven teoksia naisen ja luonnon rinnastukseen. Niin ekofeminismissä kuin Kilven tuotannossakin naisen ja luonnon välillä on kulttuurisia, historiallisia ja sosiaalisia limittyymiä (ks. Estévez-Saá & Lorenzo-Mori 2018). Esitelmäni lähtökohtana on, että vaikka Kilven tuotannossa nainen ja luonto ovat tiiviisti yhteydessä ja teokset paikoin nojaavat totuttuihin käsityksiin naisesta ja luonnosta samankaltaisina, rajaavien ja sortavien ajatusmallien sijaan Kilven tuotanto myös uudistaa rinnastusta. Kysyn esitelmässä, millaisia kytköksiä teoksissa on naisen ja luonnon välillä ja miten kulunutta rinnastusta uudistetaan. Miten teoksista nousee kaikkia koskevan, yleisen naiseuden sijaan ennen kaikkea henkilökohtainen luontosuhde?

Millainen on naisen ja luonnon välinen suhde, joka ei perustu biologiaan tai essentialistisiin lähtökohtiin, vaan painottaa henkilöhaahojen ja kertojien omia henkilökohtaisia luontosuhteita?

Tarkastelen rinnastusta myös siitä näkökulmasta, miten naisen ja luonnon rinnastamisen uudistaminen voidaan nähdä eräänlaisena uudella tavalla kuviteltuna naiskirjoituksena (*écriture féminine*), jonka Kilven tuotannon kohdalla voidaan katsoa korostavan feminiinisuuden ohella myös ei-inhimillistä ja tukevan niin naisen kuin luonnonkin asemaa ja itsenäisyyttä. Pohdin esitelmässä posthumanistisen naiskirjoituksen mahdollisuuksia kysyen, miten luonto ja binäärejä purkava naiskirjoitus voivat liittyä toisiinsa. Esitelmäni kysymyksenasettelut ovat ekofeministisiä, mutta lähestyn naisen ja luonnon rinnastusta essentialismin kritiikin huomioon ottaen ja dualismeja purkaen. Teoreettisena kehyksenäni toimii etenkin filosofi Rosi Braidottin (2019; 2022) posthumanistinen ja feministinen ajattelu, jonka keskiössä on humanismin ihmiskeskeisyydestä luopuminen ja inhimillisen ja ei-inhimillisen välinen keskinäinen riippuvuus.

(Luonto, nainen, feminismi, posthumanismi, ekofeminismi)

3) Heidi Haapasalo, Lyyrinen essee ja naiskirjoitus – ruumiillisia totuuksia ja kielellistä toisin jäsentämistä kuvittelemassa

Tarkastelen esitelmässäni lyyrisen esseiden keinoja ja tiedon tuottamisen tapoja suomenkielisen esseiden kontekstissa. Analysoin Maria Matinmikon teosta *SIIS NIIN*, suuri ihmetys. Runoesseiden laakso (installaatio) (2025) ja Taneli Viljasen teosta *Varjoja*, usvaa. Essee sukupuolesta (2020) lyyrisinä esseeteoksina ja kysyn, miten niiden rajoja ylittävät, hybridiset ja avoimet muodot rakentavat tietoa ruumiillisuudesta, sukupuolesta ja seksuaalisuudesta. Kytken teokset naiskirjoituksen perinteen jatkumoon ja pohdin, millä tavalla nykyajan lyyrinen essee on naiskirjoitusta ja millä tavalla nykyessee uudistaa naiskirjoituksen perinnettä. Analyysissäni on keskeistä muodon tason ja sisällön tason vuoropuhelun tarkastelu feministisen ja queer-teorian kehyksessä ja kirjallisuudenlajien teoretisointeihin peilaten. Pohdin hieman myös tarvetta naiskirjoitus-käsitteen päivittämiseksi.

Lyyrisen esseiden lajia luonnehtii poeettinen kieli, muodon fragmentaarisuus ja sitä kautta aukkoisuus, verkostomaisuus, assosiativisuus sekä liukuvuus faktan ja fiktion välillä. On esitetty, että lyyrinen essee rakentaa merkitystä toisin kuin lineaarinen proosa. On myös esitetty, että assosiativisuus ja aukkoisuus tarjoavat välineitä ruumiillisen totuuden ja sellaisen tiedon ilmaisulle, joka usein pyyhkiytyy pois ruumiillinen-älyllinen-kahtiajakoon perustuvassa ajattelussa. Esseetä on tarkasteltu taipuisana ja hybridinä lajina, joka sumentaa rajoja genrekategorioiden väleissä. Näissä yhteyksissä on monesti rinnastettu ja kytketty yhteen genre ja sukupuoli (engl. genre ja gender): genren suhteen rajoja ylittävä, liukuva ja monimuotoinen teksti on sitä usein myös sukupuolen suhteen.

Aukkoisuus, verkostomaisuus, liukuvuus sekä merkityksen rakentaminen toisin ovat myös 1970-luvulta lähtien hahmotellun naiskirjoituksen piirteitä. Naiskirjoitus visioi toden ja kuvitellun rajalla tulevaisuuden sukupuolisuuksia ja seksuaalisuuksia luomalla nykyisestä järjestyksestä poikkeavia kielenkäytön tapoja. Analyysini pohjalta esitän, että suomalainen lyyrinen essee avaa tilaa hahmottaa muunsukupuolista ruumiillista kokemusta ja kohdullisen ajattelevan ruumiin kokemusta binäärisestä sukupuolikäsityksestä poikkeavalla tavalla. Tiedon luonne muotoutuu teoksissa ei-tietämisen, paikantuneen tiedon, aavistelun ja tulevan tiedon, dialogisen ja verkottuneen tiedon sekä sellaisten näkökulmien kautta kuin moneus tietokäsityksenä ja hämäryys tarkkuutena.

(lyyrinen essee, naiskirjoitus, sukupuoli, seksuaalisuus, ruumiillisuus)

Mielikuvituksen arkistot: aineiston herätteet ja tutkijan tulkintatyö (TELLUS GALAXY)

Työryhmä tarkastelee käsikirjoitusten, kirjeiden, päiväkirjojen, muistiinpanojen ja muiden arkistoaineistojen käyttöä kirjallisuudentutkimuksessa. Arkistot eivät ole vain kirjallisen työn fyysisten jälkien säilytyspaikkoja: ne ovat myös tiloja, joissa mielikuvitus, tulkinta ja luovuus näyttelevät keskeistä roolia. Osallistujat pohtivat, miten tutkijat työskentelevät arkistoaineistojen parissa: miten tutkijan oma mielikuvitus, oivallus ja tulkinnalliset valinnat auttavat muuttamaan arkistoidut dokumentit merkityksellisiksi analyyseiksi kertomuksista, tekijyydestä ja kirjoittamisesta. Työryhmä kutsuu pohtimaan materiaalien arkistojen ja tutkijan mielikuvituksen vuorovaikutusta eri kirjallisuudentutkimuksen suuntausten, kuten elämäkertatutkimuksen, geneettisen kritiikin ja kirjallisuushistorian, näkökulmista. Työryhmässä voi esitellä esimerkiksi mielikuvituksen tai luovuuden merkitystä omassa arkistoaineistoon perustuvassa tutkimuksessaan tai pohtia niiden merkitystä teoreettisesta tai menetelmällisestä näkökulmasta.

Vetäjä: Veijo Pulkkinen (Helsingin yliopisto)

1) Hanna Karhu (SKS), Arkistojen kirjeenvaihdot ja tutkijan katse (ETÄ)

Tarkastelen esitelmässäni kirjeenvaihtojen merkitystä ja rajoitteita kirjallisuushistoriallisen tutkimuksen ja kirjallisuudentutkimuksen historian lähdeaineistona ja sitä, miten tutkijan oma näkökulma tutkittavaan ilmiöön vaikuttaa kirjeiden pohjalta rakentuvan tiedon muodostumiseen.

Kirjeet ovat olleet laajasti historiantutkimuksessa käytetty lähdeaineisto ja tietenkin myös kirjallisuudentutkimuksen piirissä tutkittu kirjallisen ilmaisun muoto. Arkistoihin päätyneet kirjeenvaihdot ovat tärkeä väylä menneisyyden ilmiöiden, kuten erilaisten verkostojen tutkimukselle, mutta eivät ole missään määrin viattomia tai kattavia tutkimuskohteita, vaan aukkoisia ja monien prosessien myötä muotoutuneita (esim. Lahtinen et al. 2001; Vainio-Korhonen 2021).

Esitelmä pohjaa erityisesti mikrohistoriallisen tutkimuksen havaintoihin niistä prosesseista, jotka ohjaavat tutkijan havaintoja. Esimerkiksi omaan kohdehenkilöön liittyvät aineistot nousevat helposti kohosteisiksi ja tätä kautta hänen toimintansa näyttäytyy rikkaampana ja merkityksellisempänä kuin muiden, vaikka myös kohdehenkilön verkostoon kuuluneiden henkilöiden rooli on voinut olla hyvinkin keskeinen (Paloposki 2025; Lepore 2001; Kokko 2024).

Esitelmä liittyy syksyllä 2026 käynnistyvään SKS ja kansalliset tieteet -tutkimushankkeeseen ja siinä käsitellään myös SKS:n arkistossa olevia kirjallisuudentutkijoiden henkilöarkistoja.

(arkistot, kirjeet, kirjallisuudentutkimuksen historia, mikrohistoria)

2) Henna Keränen (Helsingin yliopisto / SKS), Mitä keskeneräiset teeskäsikirjoitukset kertovat Canthin kirjoittamisesta

Minna Canthilta on säilynyt julkaistun tuotannon ohella myös joukko keskeneräisiä ja julkaisemattomia teeskäsikirjoituksia. Arkistoaineisto tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden kuvitella, miltä Canthin tuotanto ja kirjailijantyö näyttäisivät, mikäli myös keskeneräiset teokset olisivat tulleet valmiiksi.

Esitelmässäni tarkastelen keskeneräiseksi jäänyttä ”Kauppaneuvos Toikka” -näytelmää naturalismin tutkimusta ja geneettistä kritiikkiä yhdistämällä. Canth kirjoitti ”Kauppaneuvos Toikkaa” 1880-luvun alussa, kahden varhaisimman julkaistun näytelmänsä, Murtovarkauden ja Roinilan talossa, välissä. Näytelmästä on säilynyt kuusi teoksen alun kattavaa käsikirjoitusversiota sekä Canthin Suomalaisen

teatterin johtajalle Kaarlo Bergbomille kirjeessään selostama suunnitelma näytelmän kokonaisjuonesta. Keskeneräisyydestään huolimatta ”Kauppaneuvos Toikassa” alkaa näkyä jo sellaisia Canthin myöhemmälle naturalistiselle tuotannolle ominaisia piirteitä, joita kansannäytelmäperinteeseen nojaavissa Murtovarkaudessa ja Roinilan talossa ei vielä tavata. Melodraaman kaavamainen ja onnelliseen loppuun tähtäävä rakenne vaihtuu ”Kauppaneuvos Toikassa” ibseniläiseen analyttiseen metodiin ja näytelmän päähenkilön tuhoavaan lopetukseen. Henkilöhahmot eivät ole enää pelkästään mustavalkoisia hyvyyden tai pahuuden edustajia, vaan heissä on enemmän ristiriitaisuutta ja tulkinnanvaraisuutta. Sisäiset kamppailut nousevat nyt ulkoisten, henkilöhahmojen välisille konflikteille perustuvien jännitteiden rinnalle. Samalla Murtovarkauden ja Roinilan talon viattoman idyllisyyden ja komiikan tilalle nousee synkempiä sävyjä ja traagisuutta.

Aiempi tutkimus on yleensä sijoittanut Canthin poetiikan muutoksen vuonna 1885 ilmestyneeseen Työmiehen vaimoon, mutta ”Kauppaneuvos Toikan” säilyneet käsikirjoitukset osoittavat, että muutos käynnistyi todellisuudessa jo aiemmin. Esitelmässäni pohdin, miten myös keskeneräinen ja paikoin hajanainen käsikirjoitusaineisto voi tarjota uusia oivalluksia tunnetun kirjailijan työstä ja tuotannosta.

(Minna Canth, keskeneräisyys, käsikirjoitukset, naturalismi, geneettinen kritiikki)

3) Helmi Nöjd, Kirjoituskone ja kirjoittamisen proseduraalisuus Maila Pylkkösen arkistojen valossa

Runoilija Maila Pylkkönen otti 1960-luvun alussa käyttöönsä uuden IBM Executive -sähkökirjoituskoneen. Koneessa oli tuohon aikaan vielä harvinainen ominaisuus: se tuotti suhteellista välistystä, jossa aiempaan tasalevyiseen välistykseen verrattuna jokainen merkki saa tilaa suhteessa omaan leveyteensä. Toinen Executiven kehittyneistä ominaisuuksista oli mahdollisuus tuottaa tekstile tasainen oikea reuna.

Pylkkönen kuvaa käytön opettelua vuonna 1965 ilmestyneen Virheitä-teoksensa alussa: ”Yleensä teen ensin käyttöohjeen mukaan ja rupean soveltamaan niitä vasta sitten kun noudatan niitä vaivattomasti, melkein automaattisesti.” Executiven käyttöohje löytyy myös kirjan lähdeluettelosta.

Runoilijan tekninen suhtautuminen uuden kirjoitusvälineen käyttöön alkaa Virheitä-teoksessa nopeasti muistuttaa kokeelliseen kirjallisuuteen liittyvää proseduraalista, tietoiseen rajoitteeseen tai menetelmään perustuvaa kirjoittamista (Joensuu 2012, 1): kaikki teoksen tekstit on säännönmukaisesti tasattu oikeasta reunastaan muutamia virheitä lukuun ottamatta. Virheitä kirjoittaja toteaa olevansa itse vastuussa.

Pylkkösen henkilöarkistot osoittavat, että hän on kirjoittanut kirjoituskoneella. Lisäksi käsikirjoitusten joukosta löytyy sivuja, joissa teksti on rajattu palstaviivoilla parhaimmillaan sekä ylä- ja ala- että vasemmasta ja oikeasta reunasta. Ne viittaavat IBM Executiven käyttöohjeeseen, joka ohjeistaa kirjoittajaa tekstin marginaalien määrittämisessä sekä tasauksessa sivun reunaan kynällä piirrettävän viivan avulla.

Virheiden poikkeuksellinen painotapa tuo Pylkkösen proseduurin ja kirjoituskoneen jäljen lukijan nähtäville. Kirja on painettu Kustannusosakeyhtiö Otavan laakapainossa offsetilla, jossa painopinta valmistetaan valoladonnassa suoraan käsikirjoitussivuista ilman ladonnan vaihetta. Valmistustapaa, joka tuo proseduurin osaksi Virheiden poetiikkaa, voidaan pitää tekijän tietoisena toiveena.

Esitelmäni käsittelee Pylkkösen kirjoittamisen proseduurin selvitystyötä. Tarkastelen kirjoituskoneen käyttöä runoilijan arkistoaineistoja sekä hänen käyttämänsä kirjoituskoneen käyttöohjeita tulkitsemalla ja vertaamalla niitä toisiinsa.

(kirjoituskone, proseduraalisuus, kokeellisuus)

4) Veijo Pulkkinen, Luovuuden ehtyminen Christer Kihlmanin syntysähköisissä käsikirjoituksissa

Christer Kihlman (1930–2021) oli jo päättänyt kirjallisen uransa, kun hän alkoi käyttämään tietokonetta 1990-luvun lopulla. Tuotantonsa hän oli kirjoittanut lähes kokonaan kirjoituskoneella. Hänen viimeiseksi jääneen romaaninsa, Gerdt Bladhin perikato (1987), jälkeen hän julkaisi vain yhden näytelmän ja muutamia lehtikirjoituksia. Siitä huolimatta hänen halunsa kirjoittaa ei lakannut. ”De sista tjugο åren har jag huvudsakligen skrivit i huvudet (!). Det blev inte på papperet som huvudet ville. Så fick det stanna kvar där då”, hän totesi.

Vuonna 2017, Kihlman luovutti kirjallisen jäämistönsä Svenska litteratursällskapet i Finlandin arkistolle, mukaan lukien kaksi kannettavaa tietokonetta ja noin 50 levykettä. Nämä tallennusvälineet pitävät sisällään hänen syntysähköiset käsikirjoituksensa: kirjeenvaihtoa, artikkeliluonnoksia, päiväkirjamerkintöjä, muistiinpanoja, kirjaprojektien suunnitelmia sekä näytelmän ja romaanin luonnokset.

Geneettisen kritiikin näkökulmasta tämä materiaali on merkittävää, sillä se valaisee harvoin tutkittua luovan kirjoittamisen ulottuvuutta: sen ehtymistä. Tekstien fragmentaarinen ja viimeistelemätön luonne, aloituksineen, jotka eivät koskaan johda mihinkään ja keskeneräiseksi jääneet luonnokset viittaavat luovan energian hiipumiseen. Tarkastelen esitelmässäni, miten tämä ehtyminen ilmenee sekä temaattisesti että muodollisesti muun muassa tekstuaalisina keskeytyksinä ja katkoksina, jotka viestivät asteittaisesta luovuuden eroosiosta.

(syntysähköiset käsikirjoitukset, luovuus, digitaalisuus, geneettinen kritiikki)

Runo toden ja kuvitellun rajalla I (TELLUS HORIZON)

Työryhmässä pohditaan, mitä toden ja kuvitellun raja merkitsee runoudessa. Tervetulleita ovat olleet esitelmät monista näkökulmista – esitelmät, joissa käsitellään esimerkiksi: autobiografisia aineksia sisältäviä tunnustuksellisia tai autofiktiivisiä runoja tai lavapersoonaan ja esitystilanteeseen kiinnittyvää lavarunoutta; historiallisiin ja yhteiskunnallisiin tapahtumiin viittavia runoja; todellisiin paikkoihin ankkuroituvia runoja tai vaikkapa dokumentaarista materiaalia hyödyntävää runoutta (kollaasit, flarf jne.): runouden osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun tai runoa aktivismin keinona: sitä, miten runous tuottaa kokemuksellista tietoa tunteista tai miten toden ja kuvitellun välinen huojunta haastaa lukijan kognitiivisia kehyksiä ja synnyttää affekteja; lajiteoreettisia tai runon materiaalisuuteen keskittyviä lähestymistapoja.

Vetäjä: Anna Hollsten (anna.hollsten@helsinki.fi)

1) Maarit Soukka (Turun yliopisto), Metsien ja runojen risteämiä 1950-luvun Suomessa

Toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa murroksessa olivat sekä kirjallisuus, metsätalous että metsäsuhteet. Esitelmässä tarkastelemme, miten nämä kolme murrosta kohtaavat ja toimivat vuorovaikutuksessa 1950-luvun runoudessa.

Metsätalouden kannalta sodanjälkeinen jälleenrakennus- ja sotakorvauskausi oli nopean kasvun aikaa. Metsien hyödyntämisestä kirjoitettiin paljon, Metsä-Radio oli aloittanut säännölliset lähetyksensä ja ihmisiä kannustettiin metsätöihin. Samalla keskustelussa metsät usein pelkistyivät puiksi.

Samaan aikaan kaupungistuminen haastoi metsäsuhteita: metsät olivat monelle lapsuuden tai kesänvieton maisemaa, kun taas kaupunkikuvaa hallitsivat puistojen ja bulevardien puut. Metsää saattoi myös edustaa ikkunasta näkyvä yksinäinen puu, kuin maisemataulussa. Metsät olivat kaupunkiympäristössä kaipauksen ja katseen kohteita.

Kun suomalaisesta 1950-luvun runoudesta lähtee etsimään metsiä, huomio kiinnittyy nopeasti yhteen seikkaan: runothan ovat tulvillaan puita. Eivätkä puut ole vain taustaa tai palasia maisemassa, vaan ne toimivat runoissa ja saavat monenlaisia funktioita ja rooleja. Ne voivat olla keskeisessä asemassa, kun rakennetaan kirjallisuudelle uutta suuntaa, tai ne voivat tulla avuksi, kun ihminen etsii itseään ja paikkaansa maailmassa. Samoin metsät voivat toimia ratkaisun avaimina silloin, kun ihmisen kieli ei tunnu riittävän, tai kun pohditaan, miten ihmisen pitäisi elää ja olla maailmassa.

Esitelmöijät toimivat Koneen Säätiön Metsän puolella -aloitteen rahoittamassa Ei metsää puilta -hankkeessa, jossa tarkastellaan metsien merkityksiä suomalaisen metsätalouden murrosajan kirjallisuudessa.

(runous, metsät, puut, metsätalous, 1950-luku)

2) Anna Hollsten (Helsingin yliopisto), Elegioita vanhemman kuolemasta

Tutkin esitelmässäni 2010- ja 2020-luvulla ilmestyneitä suomalaisia runokokoelmia, joissa runoilija käsittelee kaunokirjallisin keinoin isänsä tai äitinsä kuolemaa ja siihen liittyvää suruprosessia. Tällaisia kokoelmia on ilmestynyt esimerkiksi Hannimari Heinolta (2023), Olavi Höltältä (2021), Anja Erämajalta (2024), Sanna Karlströmiltä (2014, 2022) ja Miki Liukkoselta (2012). Vaikkei vanhempien kuolema ole uusi aihepiiri suomalaisessa runoudessa, sen viimeaikainen suosio tekee siitä ajankohtaisen tutkimuskohteen.

Esitelmässä tarkastelemani runot kuuluvat perhe-elegian lajiin. Perhe-elegioilla tarkoitetaan runoutta, jossa käsitellään lähiomaisen kuolemasta johtuvaa surua. Elegian pitkä lajiperinne kytkeytyy tiiviisti psykologisiin ja kulttuurisiin surukäsityksiin ja niissä tapahtuneisiin muutoksiin. Perinteiset elegiat ovat esittäneet surun prosessina, joka etenee syvästä epätoivosta lohdun tunteisiin. Moderneissa elegioissa saatetaan ilmaista suruun herkästi liittyviä vihan ja syyllisyyden tunteita ja lohdun asemesta runon loppua sävyttää melankolia. (Ramazani 1994.) Niin sanotussa uudessa surukäsityksessä korostuva ajatus tunnesiteen jatkumisesta vainajaan näkyy myös perhe-elegioissa (Hollsten 2017).

Esitelmän tavoitteena on selvittää, miten vanhemman sairaus ja kuolema kohdataan 2010- ja 2020-luvun perhe-elegioissa. Lisäksi pohdin, millaista tietoa runot tuottavat ja välittävät suremisesta myöhäismodernissa yhteiskunnassa.

(elegia, suru, vanhempien kuolema, suomalainen nykyrunous)

3) Pertti Ahonen (Jyväskylän/Helsingin yliopisto), Oskar Pastior, säikeiden paimen: Perinteisten runomuotojen muuntelu, rajoitteiden käyttö ja muut keinot vaikeista aiheista kirjoittamisen mahdollistajina

Paperissa raportoitavan tutkimuksen tutkimusaiheeksi valittiin vaikeista aiheista kirjoittamisen mahdollistuminen romaniansaksalaisen kirjailijan Oskar Pastiorin (1927-2006) tuotannossa hänen harjoittamansa kolmen perinteisen runomuodon muuntelun sekä rajoitteiden ja muiden kirjoittamisen keinojen perusteella. Tutkimusaihe avattiin tutkimuskysymyksiksi seuraavasti:

1. Millä tavoin Pastior avasi mahdollisuuksia kirjoittaa vaikeista aiheista muuntelemalla a. sestiiinirunomuotoa? b. villanellarunomuotoa? c. pantumrunomuotoa

2. Millä tavoin Pastior avasi kirjoittamisen rajoitteita käyttäen sestiini-, villanella- ja pantum -muunnelmarunoissaan mahdollisuuksia kirjoittaa vaikeista aiheista?
3. Millä muilla tavoin kuin rajoitteita käyttäen Pastior avasi sestiini-, villanella- ja pantum -muunnelmarunoissaan mahdollisuuksia kirjoittaa vaikeista aiheista?

Raportoitavassa tutkimuksessa jäljitettiin analysoitavasta Oskar Pastiorin runoudesta kahta ja vain kahta aihetta: Neuvostoliiton kommunistisen totalitarismin aihetta ja valtavirrasta eroavan sukupuolisen suuntautumisen aihetta. Edellisen aiheen jäljittämistä perustelee Pastiorin viisivuotiskausi neuvostoliittolaisella pakkotyöleirillä ja jälkimmäisen Pastiorin oma sukupuolinen suuntautuminen. Tutkimuksessa on tarkasteltu perusteita kummankin aiheen vaikeuteen osin yhteiskunnallisista, osin kirjoittajaan liittyvistä syistä.

Teoreettinen viitekehys on kolmiosainen. Osista ensimmäinen juontuu uushistoristisesta tutkimuksesta, toinen Agambenin, Attridgen ja Cullerin teoreettisista runoutta koskevista käsityksistä ja kolmas Barthes'ilta juontuvista teoreettisista näkemyksistä, jotka hahmottavat autobiografisten fragmenttien, "biografeemien", jäljittämistä teksteistä. Raportoitavan tutkimuksen aineisto koostuu neljästä pitkäköstä runosta, joista kaksi on sestiinimuunnelmia, yksi villanellamuunnelma ja yksi pantum-muunnelma.

Tutkimustulosten mukaan Pastior käyttää perinteisten runomuotojen muuntelua vain verrattain vähäisessä määrin avatakseen mahdollisuuksia vaikeiden aiheiden käsittelyyn. Kirjoittamisen rajoitteita hän käyttää vastaavaan tarkoitukseen jossakin määrin aktiivisemmin. Kuitenkin keskeisimmät hänen käyttämänsä menettelytavat tutkittuun mahdollisuuksien avaamiseen perustuvat varsin sekalaiseen joukkoon yleisesti tunnettuja tai tuntemattomia kirjallisen ilmaisun keinoja.

(kirjoittaminen rajoittein, runomuotojen muuntelu, vaikeista aiheista kirjoittaminen)

Työryhmät II / Panels II (Thursday, 15.00–17.00)

Contemporary Authorship II

Chair: Iida Pöllänen (Tampere University)

1) Tero Eljas Vanhanen (University of Helsinki), The Aesthetics of Didacticism in Contemporary Diverse Romance

Popular romance, a genre usually regarded as pure entertainment, seems to be going through a didactic turn and embracing a new kind of moral seriousness. While the storylines of romantic BookTok blockbusters remain as sentimental as ever, we're seeing a growing trend of aiming to actively inform and persuade readers. Romance novels can influence how people view sex and relationships by providing affective scripts for readers to follow. Contemporary romances tend to increasingly take this as a serious responsibility.

This is particularly prominent in diverse romance, a genre that features main characters that traditionally have not been given starring roles in mainstream romance. The heroines and heroes of diverse romance can come from racial or sexual minorities, be neurodivergent or disabled, and so on. Importantly, in diverse romance didacticism is aestheticized: the didactic elements serve not only to educate, but to entertain as well. Through several case studies, I'll argue that this intertwining of the educational and the entertaining is focused on strategically structuring an authorial ethos that builds both didactic capital and a sense of heartfelt intimacy that readers find pleasurable.

(Diverse romance; Didacticism; Popular fiction; Authorial ethos; Didactic capital)

2) Ville Hämäläinen (Tampere University), From Plausible to Parodic Prejudices: Kaspar Colling Nielsen's Ethical and Textual Ambiguity

Kaspar Colling Nielsen is an award-winning Danish author whose novels present controversial voices by characters and narrators. These sexist and racist worldviews are, however, often shown in a critical light by means of humor. Additionally, Colling Nielsen is a public figure, for instance, a co-host of the podcast "Notesbogen." There, Colling Nielsen often talks about the value of literature in line with the metanarrative ponderings of his novels.

This paper addresses prejudices in Colling Nielsen's prose, especially in a novel *Frelseren fra Hvidovre* (2021, *The Savior from Hvidovre*), and its concluding part, "Fordommenes Bog" (*The Book of Prejudices*), a nested book with its own paratexts, such as front cover, copyright page, etc. Furthermore, this paper compares the various prejudices in this book to Colling Nielsen's podcast monologues in "Notesbogen," in which each host reads aloud their notebook entry and discusses it with each other or a guest. Colling Nielsen only rarely discusses the sexist and racist voices in his novels outside literature. The "Notesbogen" episode on prejudices makes an exception, as there Colling Nielsen ruminates about their multicultural family and the prejudices they have faced.

However, personal experiences do not surface, at least not through an autobiographical account, since Colling Nielsen's novels can be glossed as "nonautofictional metafiction" (Vermeulen 2023), and they often employ a narrator type that Paul Dawson (2013) calls "the ironist moralist." By contrast, the novels often invite the audience to identify with characters who hold prejudices and thus to ponder the plausibility of prejudices in the first place. Not only characters but also the narrator and paratexts present these prejudices. Hence, they cannot be reduced to unreliable characters. Colling Nielsen's prose thus beckons an approach to ethics from the inside out rather than the outside in (see Phelan 2017) and foregrounds transmedial ambiguity.

(narrative ethics, authorial ethos, transmediality, racism)

3) Riikka Pirinen (Tampere University), Renegotiating the Literary Value of Alice Munro's Fiction in the Aftermath of the Scandal

This presentation examines how new information about a deceased author reshapes the meanings and interpretation of author's fictional works, as well as how it renegotiates the author's ethos. I approach this question through a recent literary scandal involving the celebrated Canadian short story writer and 2013 Nobel Prize laureate Alice Munro (1931–2024). A few months after Munro's death, her daughter Andrea Skinner wrote an essay in *Toronto Star*, in which she revealed that her stepfather and Munro's second husband, Gerald Fremlin, had sexually abused her as a child. Munro found out about the abuse but chose to remain silent and stay married to Fremlin. Following these revelations, media and readers have reinterpreted Munro's stories by looking for parallels between the abuse and themes in her fiction. At the same time, Munro's status as a feminist author has been called into question.

The public debate over the "cancellation" of a deceased author has intensified particularly around individual stories that deal with child abuse and toxic family relationships, as some readers have questioned whether Munro's works should continue to be read at all. This presentation focuses especially on the short story "Vandals" which has been reread in the aftermath of the scandal as a story that allegedly appropriates Skinner's experiences and shifts the perspective away from child victim. The scandal offers a complex case for examining how audiences renegotiate both the literary value and the authorial ethos of Munro within the contemporary literary field increasingly shaped by the logic of the story economy and dominated by readers' interest in an author's personal and real-life

experiences.

(literary value, authorial ethos, literary scandal, audience, Alice Munro)

Dokumentaariset sarjakuva II (M203)

1) Hanneriina Moisseinen (Taideyliopisto ja SKS), Tekijän näkökulmia faktan ja fiktion rajapintoihin dokumentaarissa sarjakuvassa

Väitöskirjatutkimukseni Taideyliopiston Kuvataideakatemiaan tarkastelee sarjakuvan keinoin toisen maailmansodan jälkeistä Suomea. Sarjakuvan päähenkilöinä ovat Karjalankannakselta uusille asuinsijoille asetut evakot sekä heidän eläimensä. Työn nimi Asutustilat määrittää aiheen tarkennuksen: työn kantavana teemana on se, minkälaiset tilat toimivat ihmisten ja eläinten asuinpaikkoina sotien jälkeen. Sana ”tila” viittaa paitsi maaomistuksiin, joka jakoi maaseudun väestön kahtia: tilallisiin ja tilattomiin, mutta myös sarjakuvan tilallisuuteen.

Tutkimuksen taiteellinen produktio on muodoltaan dokumentaarinen sarjakuva. Laajaan arkistotutkimukseen sekä kenttämatkoihin pohjautuva Asutustilat on jatkoa vuonna 2016 julkaistulle sarjakuvateokselle Kannas. Hyödynnän dokumentaarisia aineistoja, kuten arkistovalokuvia ja muita arkistoaineistoja molempien sarjakuvateosten kuvakerronnassa ja käsikirjoittamisessa. Samalla esitän kysymyksiä: jättikö valokuvaaja jotain olennaista kuvan ulkopuolelle? Voisiko arkistovalokuvien marginaaleista paljastua tämän päivän lukijoita kiinnostavia faktoja? Onko piirretty kuva tai käsin kirjoitettu muistelu aina fiktiivisempi kuin valokuva tai asiakirja? Entä miten ajan kulumisen vaikuttaa tutkimustietoon ja toisaalta sarjakuvan sisältämään tietoon, kumman elinkaari on pidempi?

Esitykseni pohtii sitä, minkälaisia tarinoita jälleenrakennusajan elinolosuhteet ja näitä ilmentävät, sarjakuvavuorokuvissa näkyvät tilat tuottavat ja minkälaista tietoa näihin sisältyy. Taustalla näkyvä raunio tai hökkeli kaatopaikalla tuottavat erilaisia tulkintoja sarjakuvan henkilöistä kuin ehjät rakennukset ja tuottava maatala.

Nostan esiin myös näkökulmia siihen, miten sarjakuvantekijänä yhdistän faktaa ja fiktiota dokumentaarissa sarjakuvissa ja minkälaisia eettisiä näkökulmia työssä on otettava huomioon. Entä mitä tutkimuseettisiä seikkoja liittyy henkilötietoja sisältävien arkistoaineistojen käsittelyyn sarjakuvaa tehdessä?

(nykysarjakuva, tilallisuus, jälleenrakennusaika, dokumentaarisuus)

2) Aura Nikkilä (Turun yliopisto), Siirtolaisuussarjakuvat, intermediaalisuus ja empatia

Sekä dokumentaariset että fiktiiviset siirtolaisuutta käsittelevät sarjakuvat sisältävät usein erilaisia intermediaalisia elementtejä. Sanaa ja kuvaa yhdistävän luonteensa vuoksi sarjakuva käsitetään lähtökohtaisesti intermediaaliseksi ilmaisuvälineeksi (Stein 2015). Sarjakuvien intermediaalisuutta voi lähestyä myös intermediaalisen representaation (Elleström 2017) näkökulmasta analysoimalla, miten sarjakuvakerronta sisällyttää itseensä elementtejä eri ilmaisuvälineistä ja minkälaisia merkityksiä nämä elementit kantavat mukanaan sarjakuviin. Niin kauempana historiassa tapahtuneita siirtolaisuusilmiöitä kuin nykypäivän pakolaisuuttakin kuvaavat sarjakuvat pitävät sisällään monenlaisia dokumentaarisuudesta ammentavia intermediaalisia elementtejä – esimerkiksi valokuvia,

karttoja, osaksi tarinamaailmaa piirrettyjä televisio- ja radiolähetyksiä ja sanomalehtiä – joiden avulla tarinaan voidaan luoda ajallista ja maantieteellistä kontekstia mutta myös korostaa todentuntua ja autenttisuutta.

Tässä esitelmässä tarkastelen 2010-luvulla julkaistuja eurooppalaisia ja pohjoisamerikkalaisia siirtolaisuutta käsitteleviä sarjakuvia ja niissä esiintyviä intermediaalisia elementtejä sekä dokumentaarisuuden että empatian näkökulmasta. Sarjakuvamuotoa on toistuvasti ylistetty sen mahdollisuuksista herättää ja vaalia empatiaa. Siirtolaisuussarjakuvien oletettu lukija on useimmiten ei-siirtolainen, jolloin kysymys sarjakuvien mahdollisesti rakentamasta empaattisesta kohtaamisesta teoksen ja sen lukijan välillä on erityisen mielenkiintoinen. Analyysini keskiössä on sarjakuvien sisältämien intermediaalisten elementtien rooli empaattisen kohtaamisen luomisessa.

(sarjakuva, siirtolaisuus, intermediaalisuus, empatia)

3) Eeva Kuikka (Turun yliopisto), Seseg Jigjitovan "Glubokaia zamorozka" ("Syväjää") ja dekoloniaalinen aktivismi Venäjällä

Venäjän helmikuussa 2022 käynnistämä hyökkäyssota Ukrainassa on nostattanut vastarintaa paitsi venäläisten niin myös Venäjän lukuisten vähemmistökansojen ja alkuperäiskansojen keskuudessa. Tämä on johtunut erityisesti siitä, että jo sodan alusta asti tuli selväksi, että sotaan rekrytoitiin miehiä rintamalle erityisesti jo näistä valmiiksi Venäjän yhteiskunnassa heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevista vähemmistöryhmistä. Tämä sodanvastainen liikehdintä on kasvanut nopeasti laajemmaksi dekoloniaaliseksi aktivismiksi, jossa vähemmistö- ja alkuperäiskansoista nousevat aktivistiryhmät ovat kritisoineet Venäjän kolonialistista historiaa ja nykypolitiikkaa, jota myös Ukrainan sodan etnisesti profiloitunut värväyspolitiikka heijastaa.

Burjatian tasavallasta lähtöisin olevan kuvittajan Seseg Jigjitovan graafiseksi esseeksi nimittämä teos "Glubokaia zamorozka" ("Syväjää") tarttuu näihin dekoloniaalisten aktivistien esille tuomiin teemoihin teoksen johdantosanojen mukaan autoetnografian keinoja hyödyntäen. Teos rakentuu kolmeen eri aikatasoon sijoittuvista erillisistä mutta kuitenkin toisiinsa kytkeytyvistä narratiiveista, jotka valottavat Venäjän etnisiin vähemmistöihin kohdistuvaa rasismia, Ukrainan sodan ja sitä vastustavan aktivismin nousua sekä Neuvostoliiton vähemmistökansoihin kohdistuvaa kolonialistista politiikkaa.

Tässä esitelmässä tarkastelen Jigjitovan esseetä osana dokumentaarisen sarjakuvan genreä teoksena, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa etnisten vähemmistöjen kokemista kansallisista sekä henkilökohtaisista traumaista ja syrjinnän kokemuksista Venäjällä. Pohdin esitelmässä sitä, minkälaisia esseelle ja autoetnografialle tyypillisiä keinoja Jigjitovan teos ilmentää ja kuinka niitä tuodaan esiin työn kuvaa ja tekstiä yhdistelevässä kerronnassa. Samalla olen kiinnostunut siitä, kuinka Jigjitovan graafinen essee osallistuu Venäjän vähemmistökansojen parissa harjoitettavassa dekoloniaalisessa aktivismissä käytävään keskusteluun ja kuinka esseetä voi lukea tässä aktivistisen vaikuttamisen kontekstissa.

(dokumentaarinen sarjakuva, Venäjä, etniset vähemmistöt, aktivismi)

4) Niina Hanhinen (Turun yliopisto), Dokumentaarisuuden esittäminen ikonoteksteissä

Amerikansaksalainen kuvittaja-kirjailija Nora Krug käsittelee töissään sukupolvienkin yli läikkyvää sodan ja diktatuurin aiheuttamaa kärsimystä. Tarkastelen tässä esitelmässä kolmea hänen kuvittamaansa ja/tai kirjoittamaansa teosta: *Heimat – A German Family Album* (2018), *On Tyranny* (2021, with Timothy Snyder), and *Diaries of War: Two Visual Accounts from Ukraine and Russia* (2023, with D. and K.). *Heimat* on omaelämäkerrallinen tutkielma identiteetistä sekä ajan ja paikan vaikutuksesta siihen, *On Tyranny* on kuvitettu tietokirjan ja pamfletin välimuoto, joka varoittaa

tyrannian noususta Yhdysvalloissa ja Ukrainan sodasta kertova *Diaries of War* on luokiteltu sarjakuvajournalismiksi. Pohdin tässä esityksessä millaisin kuvallisin, sanallisin ja paratekstuaalisin keinoin kolme saman tekijän erilaista multimodaalista ikonotekstiä kommunikoi dokumentaarisuuttaan. Tukeudun pitkälti Nina Mickwitzin (2015) ajatuksiin dokumentaarista sarjakuvasta.

(dokumentaarisuus, multimodaalisuus, Nora Krug)

Kirjallisuus ja muisti toden ja kuvitellun rajalla I (M204)

Työryhmä kutsuu tarkastelemaan kirjallisuutta kulttuurisen muistin välittäjänä ja muokkaajana toden ja kuvitellun rajapinnassa. Kirjallisuus osallistuu menneisyyden, kokemusten ja historiallisten tapahtumien muistamiseen, mutta tekee sen aina kerronnallisten, esteettisten ja fiktiivisten keinojen kautta. Työryhmässä kysytään, miten kirjallisuus rakentaa, haastaa ja uudelleenkuvittelee muistia – elettyä ja koettua sekä laajemmin menneisyyttä. Millä tavoin todellinen ja kuviteltu limittyvät muistin ja menneisyyden representaatioissa, ja miten tämä vaikuttaa siihen, mitä ja miten muistamme?

Vetäjä: Hanna-Leena Määttä (Jyväskylän yliopisto)

1) Laura Tammilehto (Tampereen yliopisto), Kuviteltu murre, koettu autenttisuus: Murre ja muistaminen Katja Ketun tuotannossa

Katja Kettu on pohjoisen kirjailija, jonka tuotannossa liikutaan monenlaisilla rajoilla. Pohjoinen ja etelä, menneisyys ja nykyisyys, autofiktio ja maaginen realismi sekä fiktio ja fakta kietoutuvat teoksissa usein erottamattomasti toisiinsa (ks. esim. Arminen 2025, Jyttilä 2015). Rajat ylittyvät myös teosten murteessa, jossa peräpohjalaiset murrepiirteet yhdistyvät muihin kielenpiirteisiin. Teosten murre haastaa pohtimaan murteen autenttisuuden rajoja ja kysymään, miten kirjallisuudessa kuvitellaan murteita, kuinka murrerepresentaatiot vaikuttavat lukijoiden murrekäsityksiin ja mitä ja millaista autenttinen murre todellisena ja kuviteltuna on.

Esitelmäni perustuu tekeillä olevaan suomen kielen alan väitöskirjaani, jossa tarkastelen Ketun teosten murteen koettua autenttisuutta. Autenttisuus on sosiolingvistiikassa vaikutusvaltainen ideologia, jota voi ajatella menneisyyden nostalgisena muistamisena, kaipuuna autenttisemmaksi kuviteltua aikaa ja sen kieltä kohtaan (esim. Bucholtz 2003, Coupland 2003). Lähestyn esitelmässä kirjallisuuden murretta ja sen autenttisuutta muistamisen kautta keskittyen erityisesti lukijoiden näkökulmaan.

Aineistoni koostuu seitsemästä Ketun teoksesta ja niistä kyselyllä ja lukupiireissä keräämistäni lukijakokemuksista. Yhdistän sosiolingvistiikan ja kirjallisuuden empiirisen tutkimuksen lähestymistapoja tarkastellakseni, millainen kuva murteen autenttisuudesta kirjallisuuden, lukijoiden ja kielentutkimuksen leikkauspisteessä rakentuu. Samalla esittelen sosiolingvistisen kielikäsitystutkimuksen tarjoamia mahdollisuuksia lukijoiden kokemusten tarkasteluun.

(vastaanotto, kulttuurinen muisti, murre, kielentutkimus, autenttisuus)

2) Marita Hietasaari (Oulun yliopisto), Leena Landerin *Liekin lapset* muistitiedon välittäjänä ja kyseenalaistajana

Tarkastelen esitelmässäni Leena Landerin historiallista romaania *Liekin lapset* (2010), joka kuvaa sisällissodan tapahtumia Halikon Vartsalan sahayhteisössä. Lander käyttää korostetusti hyväkseen

erilaista lähdeaineistoa kuten valtiorikosoikeuden pöytäkirjoja, historiantutkimusta sekä niin paikallisarkistoon tallennettuja kuin julkaistuja muistelmia. Teoksessa menneisyyden jäljet muokataan historialliseksi esitykseksi tavalla, joka on ominaista postmodernille historialliselle romaanille – tai historiografiselle metafiktiolle Linda Hutcheonin (1988; 1989) termiä käyttäen. Teoksessa on kirjoitushetkeen sijoittuva taso, jossa kertoja Risto Salin toimii kuin historiantutkija, joka pyrkii selvittämään, mitä Halikossa tapahtui vuoden 1918 keväänä ja miksi. Lander antaa *Liekin lapsissa* henkilöidensä siteerata ja kommentoida tutkimuksia ja muistelmia, ja näin tuloksena on moniääninen useiden lähteiden ja kertojien kautta muodostuva menneisyyden rekonstruktio.

Millaisin kerronnallisoin keinoin muistitietoa käytetään, välitetään, vahvistetaan tai kyseenalaistetaan *Liekin lapsissa*? Millä tavalla historiallinen romaani genrenä mahdollistaa eri tavat käyttää ja arvottaa muistitietoa? Ensimmäisen maailmansodan jälkeiseen sotakirjallisuuteen perehtyneen Astrid Erllin (2011, 155, 163–168) mukaan kirjallisuus ja erityisesti historiallinen romaani on merkittävä muistia rakentava instituutio. Historiallisen romaanin merkitys näkyy esimerkiksi 2000-luvun alussa käydyssä keskustelussa sisällissodan tulkinnoista ja siitä, suosiiko nykytutkimus ja -kirjallisuus liikaa hävinnyttä osapuolta. Lander, jonka aiempi sisällissotaromaani *Käsky* (2003) oli saanut runsaasti huomioita, sai muutamien muiden kirjailijoiden ja tutkijoiden ohella osansa arvostelusta. *Liekin lapset* näyttää lähes parodisen osoittelevasti, miten muistitieto ja historialliset dokumentit muuttuvat osaksi fiktiota ja miten kommunikatiivinen muistitieto siirtyy osaksi kulttuurista muistiamme. Teosta voikin lukea kommenttina edellä mainittuun kärkeviäkin sävyjä saaneeseen keskusteluun kuin myös kaunokirjallisuuden puolustuksena.

(historiallinen romaani, kulttuurinen muisti, Suomen sisällissota)

3) Flóra Várkonyi, *An autobiographical memoir, narrative fiction or a collection of essays?* Daniil Kozlov's *Ryssä* as part of contemporary migration literature

The presentation focuses on Daniil Kozlov's autobiographical memoir *Ryssä* ('A Russian', 2025). Despite its dominant genre, the memoir also uses narrative devices typical of fiction. In addition, it contains essay-like contemplations based on the thoughts of the philosophers listed at the end of the work, and actual, critical political commitments. The essay-like contemplations concern Russianness, Finnishness, national identity on a more abstract level and its absence, the structural nature of identities and the social categories that serve as the basis for their formation, especially nationality and gender. The memoir deals with the author-narrator's childhood and youth, which have largely been defined by the experience of "being a Russian", that is, the conception of Russians (in this context, especially in Finland) as essentially evil people, and the attempt to get rid of it.

Although *Ryssä* is based on the narrativization of real events and the author's personal experiences, it contains a lot of metatext, reflections on the writing process that resembles the self-reflection typical of metafiction. When recollecting his "school self" built as a reaction to bullying and violence, which the author-narrator calls Character D and who also became a school bully, the experiencing and the narrating self are separated from each other. With the non-fictionality and the autobiographical nature of the work and the presence of metatext, the boundary between author and narrator is blurred. The author ponders his relationship with his narrator, or rather with his narrators, who belong to different time levels of his memories, the relation of his work to fiction and non-fiction. The relationship between fiction and reality and the impact of narrativization on it are also themes of *Turkoosi vyöhyke* ('Turquoise Zone', 2021), a poetry work of Kozlov, who is also a poet, known as Susinukke Kosola.

In my presentation, I study the genre of *Ryssä*: to what extent and how is it placed at the intersection of different genres? What features does it have that are typical of memoir, narrative fiction, and essay? How does it relate to autofiction? While investigating the genre characteristics of the work, I also deal with its main themes, such as national and cultural identity and intersectional othering. Kozlov's work is set in the context of other (auto)biographical memoirs published in the 2020s, which are concerned with the experiences of migrants in contemporary Finnish society. Novels that are

autofictional or contain autobiographical elements and discuss being a migrant, living between cultures, and transnational identities, also serve as a basis for comparison. I consider whether Kozlov's work renews in some way the tradition of autobiographical memoirs in Finnish-written contemporary literature.

(autobiographical memoir, non-fiction, fiction, essay, (trans)national identity)

Mytomorfoosi: Pohjoisen myytit nykykulttuurissa (M101)

Työryhmässä esitellään tämän vuoden alusta aloittanutta, Koneen säätiön rahoittamaa hanketta ”Mytomorfoosi: Pohjoiset myytit monimediaisessa nykykulttuurissa”.

1) Kuisma Korhonen (Oulun yliopisto), Mytomorfoosi–hankkeen teoreettisesta taustasta

Hankkeen PI:nä esittelen Koneen säätiön rahoittamaa projektia, jossa tutkitaan pohjoista mytomorfoosia – suomalaisten ja skandinaavisten myyttisten tarinoiden kierrätystä ja uudelleen tulkintoja – tämän vuosituhanen intermediaalisessa taiteessa kirjallisuudesta animaatioon, TV-sarjoihin, fanifiktioon, musiikkiin ja peleihin. Hanke tarkastelee, miten myyttisiä diskursseja kierrätetään, tulkitaan ja muunnellaan nykykulttuurissa, jossa tietoverkot, algoritmit ja alustatalous hallitsevat tarinoiden levitystä ja tulkintaa mahdollistaen toisaalta ylikansallisten viihdeyritysten vallan, mutta myös vastaanottajien toimijuuden (esim. pelit ja fanifiktio). Alustava hypoteesimme on, että voimme erottaa murroksen modernista ja postmodernista kohti metamodernia myyttisuhdetta – toisin sanoen siirtymän puhtaasta esteettisestä tai tarkoitukselliseen monimielisyydestä kohti tunnepitoisempaa ja ideologisesti sitoutuneempaa myyttien uudelleenkirjoitusta. Myyteillä haetaan usein vaihtoehtoa modernille yhteiskunnalle: syvempää suhdetta luontoon ja kulttuuriseen muistiin. Samoista myyteistä on kuitenkin löydetty tukea niin kansallismieliselle ideologialle kuin ympäristöliikkeen, naisten voimaantumisen tai queer-ideologian kaltaisille emansipatorisille pyrkimyksille. Alustuksessani keskityn mytomorfoosin teoreettiseen taustaan – myyttisten diskurssien hahmottamiseen monella eri tasolla toimivina adaptiivisina ja polymorfisina järjestelminä.

Asiasanat: Mytomorfoosi, monimediaisuus, myytit, nykykulttuuri

2) Kasimir Sandbacka (Oulun yliopisto), Metamodernit myyttimuunnokset Heikki Kännön romaanissa *Ihmishämärä*

Tässä esitelmässä tarkastellaan myyttien kierrätystä ja rakentumista kuvataiteilija ja kirjailija Heikki Kännön laajaa historiallista ja spekulatiivista fiktiota yhdistävässä romaanissa *Ihmishämärä* (2022). Teoksen mytologinen teema, muinaisten germaanisten jumalten paluu, rakentuu monitasoisessa intermediaalisessa verkostossa, josta esimerkkeinä mainittakoon viittaukset kuvataiteeseen ja subtekstinä kulkeva Richard Wagnerin oopperasarja *Nibelungin sormus*. Mytologiseen teemaan sekoittuvat aiheet, jotka kerivät auki moderniteetin varjopuolia, kuten fasismia, ekologista tuhoa ja hallitsematonta tekoälykehitystä. Metamoderniin tapaan teos kiertojalostaa vanhaa mytologista aineistoa nykyajasta kumpuavien ongelmien tarkasteluun. Tuloksena ei kuitenkaan ole allegoria, vaan moniaineksinen kimara sisäkkäisiä ja lomittuvia ontologisia tasoja, jotka kutsuvat sekä vakavaan että ironiseen tulkintaan. Se on metamoderni myyttimuunnos tai mytomorfoosi.

Teoksen sisällöllisissä analyysissä hyödynnetään muassa Jörg Heiserin (2017) käsitteitä *superhybridisyys* ja *epäsamanaikaisuus*, jotka kuvaavat myyttien moniaineksisuutta ja -aikaisuutta nykykulttuurissa. Teoksen rakenteen tarkastelussa tukeudutaan muun muassa Raoul Eshelmanin (2008, 2024) *performatism*in teoriaan. Se käsittelee nykyteosten sulkeutumista omalakisiksi maailmoiksi, joiden kerronnallinen kehystys pysäyttää (tai ainakin laittaa tauolle)

postmodernin merkityksen dekonstruktion. Ihmishämärä tarjoaakin erilaisia teknologisia, filosofisia, taiteellisia ja myyttisiä kehyksiä tarinamaailmansa hahmottamiseen. Riippuen siitä, missä kehyksessä teoksen kerrontaa tulkitaan, sen tapahtumat voivat saada hyvin erilaisia epistemologisia, eettisiä ja esteettisiä merkityksiä.

Asiasanat: Mytomorfoosi, metamodernismi, myytit, nykykirjallisuus

3) Jyrki Korpua (Oulun yliopisto), Pohjoisten mytologisten elementtien myyttimuunnokset 2020-luvun videopeleissä

Tarkastelen esitelmässäni myyttien kierrätystä ja hyödyntämistä 2000-luvun suosituimmissa rooli- ja seikkailupelimuotoisissa videopeleissä. Tutkin erityisesti pohjoisten myyttien, tässä tapauksessa skandinaavisen ja germaanisen, mytologian esiintymistä kohdepeleissäni. Kohdepelejäni ovat mm. *Assassin's Creed: Valhalla* (2020), *Gods of War Ragnarök* (2022), *The Elder Scrolls V: Skyrim* (2011) ja *Baldur's Gate* -sarja (1998–2023). Keskityn tämän esitelmäni analyysissä pohjoisiin jumalhahmoihin Loki, Thor, Odin ja Freya. Analysoin, kuinka jumalhahmojen käyttö myyttisinä elementteinä viihteellisissä massasuosituissa pelisarjoissa hyödyntää hahmoin ladattuja odotuksia ja olemassa olevaa traditiota. Kuinka uudet tarinalinjat linkittyvät vanhoihin tunnettuihin myyttikertomuksiin (mm. *Edda* ja saagaperinne), mutta luovat täysin uusia tulkintoja ja ravistelevat vanhoja tulkintoja hahmoista. Erityisen kiinnostavaa on myös, kuinka pelintekijät hyödyntävät käsikirjoituksessaan myös esimerkiksi 1800-luvun viktoriaanisen fantasian ja 1900-luvun fantasian sekä 2000-luvun spekulatiivisen fiktion kertomuksia kyseisistä jumalhahmoista ja heihin linkittyvistä myyttikertomuksista. Tuloksena on yhtä aikaa viihteellinen mutta toisaalta monimuotoinen Pohjoismaista kulttuurihistoriaa ja myyttiperinnettä hyödyntävä myyttimuunnos, mytomorfoosi.

Asiasanat: Mytomorfoosi, skandinaaviset ja germaanisat myytit, videopelit, roolipeli

4) Silja Kukka (Oulun yliopisto), Maailmanloppumyyttien kierrätys ja uudelleenkirjoittaminen fanifiktiossa

Käsittelen esitelmässäni maailmanloppuun ja uuden maailman syntyyn liittyvien myyttien kierrätystä, purkamista ja uudelleenkirjoittamista fanifiktiokeinoin. Fanifiktiokeinon roolia myyttien kierrätyksessä on tutkimuksessa sivuttu ja käsitelty yllättävän usein, johtuen kenties fanifiktiokeinon roolista kaupallisen median ja ns. kansanperinteen rajamailla. Erilaiset myyttien ja mytologisten hahmojen kierrätys isoissa Hollywood-tuotannoissa ja menestyneiden suoratoistopalveluiden elokuvissa ja tv-sarjoissa on ollut jo vuosia vakiokuvastoa, mihin myös fanitaiteilijat ja fanifiktiokeinon kirjoittajat ovat tarttuneet. Esitelmässäni esittelen ns. last man (men) on Earth -tyyppisten fanifiktiokeinotarinoiden kuvastoa ja tyyppillisiä narratiiveja. Kyseinen tarinatyyppi tai trooppi toistaa esim. zombiapokalypsitarinoinen tuttua kaavaa, jossa suurin osa ihmiskunnasta häviää tai hävitetään ja jäljelle jää yksi tai kaksi (yleensä miespuolista) selviytyjää tai pieni selviytyneiden joukko. Tarinat kirjoittautuvat mielenkiintoisella tavalla osaksi maailmanloppuun ja uuden maailman syntymisen myyttistä kuvastoa, ja niissä on mahdollista käsitellä kriittisesti posthumanistista, ihmisen ajan jälkeistä ajattelua ja maailman paluuta luonnontilaiseen ”paratiisiin”, jossa luonto valtaa takaisin ihmisen rakentaman urbaanin ympäristön. Samalla last man on Earth -trooppi toistaa mielenkiintoisella tavalla romansseista tuttua klaustrofobista ihannetta, jossa muu maailma menettää merkityksensä ja rakastavaiset rakentavat oman maailmansa, johon mahtuvat vain he kaksi. Näin maailmanloppukuvaston pakottama intiimiys sallii miehille mahdollisuuden ilmaista tunteitaan pastoraalin kuvastoa muistuttavassa maailmassa, jossa kulttuuriset normit ja rajoitukset eivät päde.

Avainsanat: Apokalypsi, fanifiktio, mytologiat, romanssi

Essee fiktion ja faktan rajalla I (HUM301)

Kirjallisuudenlajina essee asettuu tieto- ja kaunokirjallisuuden välimaastoon. Siinä tiedonintressi ja argumentaatio yhdistyvät kaunokirjalliseen, usein lajioinaisuuksia sekoittavaan ilmaisuun. Esseetä voikin ajatella kokeilemista korostavana kirjoittamisen muotona, joka väistää tarkkoja määritelmiä. Tutkimuksen aineistona essee avaa siis mahdollisuuksia tarkastella laajasti kirjoittamisen ja maailman suhteita.

Työryhmässä tarkastellaan esseetä tutkimuskohteena niin kirjallisuudentutkimuksen kuin mahdollisesti muidenkin alojen piirissä. Millaisin käsittein esseetä on hedelmällistä lähestyä? Miten essee tutkimuskohteena haastaa ja täydentää kirjallisuudentutkimusta? Millaisia teemoja ja kysymyksenasetteluja esseen tapausesimerkeistä nousee esille?

Vetäjät: Katri Aholainen ja Olli Löytty (Turun yliopisto)

1) Aino-Kaisa Koistinen (Taideyliopiston tutkimusinstituutti), Lyyrinen essee taiteellisena tutkimuksena

Taiteellisen tutkimuksen piirissä on viime vuosina kiinnostuttu yhä enemmän kirjoittamisen mahdollisuuksista. Kirjoittamisen taiteellista tutkimusta ovat useimmiten kuitenkin toteuttaneet ja taiteilija-tutkijat, joiden tausta on muualla kuin kirjoittamisen ammattilaisuudessa. Tämä on herättänyt kysymyksiä siitä, millaista olisi kirjallisuudellinen kirjoittamisen taiteellinen tutkimus, joka ammentaisi ammattikirjoittajien taiteellisesta praktiikasta. (Esim. Caduff & Wälchli 2019; Marjamäki 2024.) Esitelmässäni tarkastelen lyyristä esseetä (esim. Bonaffons 2016; Sévon 2018) tällaisena kirjallisuudellisen kirjoittamisen taiteellisen tutkimuksen muotona ja keinona. Käytän esimerkkinä omaa taiteellisen tutkimuksen praktiikkaani, joka keskittyy erityisesti ”kanssakirjoittamiseen”, jossa huomio kiinnittyy siihen, miten kirjoitamme erilaisissa inhimillisissä ja ihmisen ylittävissä verkostoissa, niistä vaikuttuen ja niihin vaikuttaen. Lyyrinen essee tutkimuskirjoittamisen muotona mahdollistaa erilaisten tiedontuotannon rekisterien ja erilaisten kanssakirjoittajien kuljettamisen rinnakkain, mikä tarjoaa luovia mahdollisuuksia myös hankalasti kielennettävien ihmisen ylittävien suhteisuuksien hahmotteluun. (Ks. myös Koistinen 2025; Koistinen & Nousiainen 2025.)

(lyyrinen essee, kirjoittamisen taiteellinen tutkimus)

2) Maria Laakso (Tampereen yliopisto), Ironinen moniäänisyys Jyrki Lehtolan esseissä

”Yhteiskunnallisesta huumorista on tässä ajassa tullut niin vaarallista, että sitä yrittää enää muutama hullu ja Jyrki Lehtola”, kirjoitti Saska Saarikoski Helsingin Sanomissa vuonna 2021. Provosoiva väite ei tietenkään pidä paikkaansa, mutta tiivistää hyvin Jyrki Lehtolan julkisen maineen purevana ja räksyttävänä, yhteiskuntasatiirikkona. Lehtola lienee ainoa henkilö Suomessa, joka hankkii elantonsa kolumneissaan tapahtuvalla poliittisella irvailulla. Hän on kuitenkin pitkän uransa aikana kirjoittanut myös erilaisia kaunokirjallisia tekstejä kuten jo mittavan esseetuotannon.

Esitelmässäni pureudun Lehtolan esseissä rakentuvaan esseistin ääneen, sekä erityisesti sen jatkuvaan hajoamiseen toisiksi ääniksi: kaiuiksi Lehtolan kulloinkin ivaamien ihmisten ja ihmisryhmien äänistä. Nähdäkseni Lehtolalle ominainen tyyli koettelee moniäänisyydessään kiinnostavasti esseen lajin muodollista vapautta. Toisten äänet ilmenevät Lehtolan esseissä monella tapaa. Usein hän siteeraa suoraan käyttäen lainausmerkkejä, toisinaan toiset äänet tunkeutuvat tekstiin huudahduksina, kursiiveina tai pitkinä pakonomaisina purkauksina.

Poimin esitelmässäni tarkasteltavaksi muutamia kiinnostavia esimerkkejä Lehtolan esseistiikasta,

käytännössä esseetrigiasta Tesla metsässä (2019), Tunteista (2021) ja Ihan sama (2023). Keskityn erityisesti Lehtolalle tyypilliseen kirjalliseen keinoon: ironiseen moniäänisyyteen. Esitelmäni keskeinen teorianäkökulma rakentuu niin kutsutun ironian kaikuteorian sekä kertomuksentutkimuksen äänen käsitteen varaan. Pyrin tarkastelemaan Lehtolan esseiden äänen poetiikkaa ja selvittämään, miten muodoltaan varsin kaunokirjallinen moniäänisyys toimii esseissä yhteiskunnallisen keskustelun välineenä.

(ironia, ääni, moniäänisyys, esseet)

3) Kuu Aholainen (Turun yliopisto), "Tiede alkaa hämäryydestä" – Miten ja miksi fysiikkaa kansantajuistetaan vuosina 1955–1975 julkaistuissa fysiikkaa popularisoivissa tietoteoksissa

Ehdotan kirjallisuudentutkimuksen päiville esitelmää otsikolla: "Tiede alkaa hämäryydestä" – Miten ja miksi fysiikkaa kansantajuistetaan vuosina 1955–1975 julkaistuissa fysiikkaa popularisoivissa tietoteoksissa. Esitelmä rakentuu tekeillä olevan tutkimusartikkelin pohjalta. Tutkimuksessa käsitellään 20 vuoden ajanjaksolta teoksia, joissa nimenomaisesti ilmaistaan, että fysiikkaa syystä tai toisesta kansantajuistetaan lukevalle yhteisölle. Kysymykset, joita aineistolta kysytään, ovat: 1) minkälaiselle yleisölle teokset kansantajuistavat fysiikkaa ja minkälaiseksi tuo kansa muodostuu sekä 2) miten kansalle teoksissa kirjoitetaan.

Useissa aikavälillä julkaistuissa fysiikkaa popularisoivissa teoksissa eksplisiittisesti sanotaan, että elämme "atomi-" tai "ydinkautta", joka tarkoittaa, että luonnontieteellisen tutkimuksen kautta rakentuneet tekniset laitteistot ovat sisäistyneet arkielämäämme ja tulevat tekemään sitä enenemässä määrin tulevaisuudessa. Tätä varten useat kirjoittavat, kuten matemaatikko Rolf Nevanlinna ja fysiikkaa päivälehtiin popularisoinut Reino Tuokko, esittävät, että fysiikkaa sekä muita tieteitä on kansantajuistettava, jotta kansalaiset osaisivat elää teknologisoituvassa nykyajassa eivätkä kokisi sitä niin ahdistavana. Lisäksi useat kirjoittajat, kuten ydinfysiikan professorina toiminut K. V. Laurikainen, nostavat esiin, miten tieteen popularisointia tarvitaan haastamaan sekä tutkijoiden itsensä että kansalaisten vanhahtavia käsityksiä tieteen tekemisestä, ja erityisesti tieteenfilosofiasta.

Aineiston pääaineen, fysiikan, kansantajuistaminen pitää sisällään siihen läheisesti yhteydessä olevat tieteenalat, kuten tähtitieteen, matematiikan ja avaruustieteen, mutta pääfokus on ollut fysiikassa. Aineisto käsittää n. 30 teosta, jotka on määritelty niin esseiksi, puheenvuoroiksi, artikkeleiksi, luento-esitelmiksi, tilaustöiksi, raporteiksi, lehtikirjoituksiksi kuin radioesseyksiksi. Aineiston laajan tyylillisen skaalan vuoksi teoksia teoretisoidaan esseinä tai esseistisinä tietoteoksina, koska ne käyttävät paljon esseeseen liitettäviä kirjoitustapoja, kuten esseeminää ja useiden erillaisten kirjallisten rekisterien tyylikeinoja.

(essee, tieteenfilosofia, luonnontieteet, kansantajuistaminen)

4) Veli-Matti Pynttari (Turun yliopisto), Esseet Fennicassa – bibliografinen katsaus esseen historiaan Suomessa

Rajankäynti faktan ja fiktion välillä on esseen lajille ominaista. Esseetä käsittelevässä tutkimusperinteessä laji on nähty erityisenä kaunokirjallisen ilmaisun muotona, mutta toisaalta sen suhde todellisuuteen, maailmaan tekstin ulkopuolella, on nähty erilaisena kuin muussa kaunokirjallisuudessa. Siinä missä vaikkapa romaanit, novellit ja runot voivat perustua puhtaasti mielikuvitukselle, on essee tiukemmin kiinni totuudessa. Vaikka essee ei voi valehdella, tulkitaan faktan ja fiktion välinen suhde uudelleen jokaisessa esseessä jokaisella lukukerralla.

Ehdotetussa esityksessä tätä jakolinjaa kauno- ja tietokirjallisuuden välillä tarkastellaan kuitenkin yksittäisten esseiden tulkinnan sijaan kirjallisuushistoriallisena ilmiönä, joka on syntynyt bibliografisen kuvailun tuloksena. Esitys kohdistuu suomalaisen esseen historiaan 1900-luvun alusta

nykypäivään, käyttää aineistonaan kansallisbibliografia Fennicaa ja kartoittaa miten esseekirjallisuutta on tänä ajanjaksona luokiteltu joko kauno- tai tietokirjallisuudeksi tai joksikin muuksi. Minkälaista kotimaisen esseen kirjallisuushistoriaa nämä jaottelut ovat olleet luomassa? Mille nämä luokittelut perustuvat? On selvää, etteivät bibliografioiden luokittelut – tai bibliografiset tiedot ylipäätään – voi kokonaan korvata esseiden lukemista, mutta ne antavat suuntaviivoja kirjallisuushistoriallisen tiedon hankinnalle ja äärioviivoja kirjallisuushistorialliselle ymmärrykselle. On toisin sanoen väliä sillä, miten esseinä luettua kirjallisuutta on kansallisbibliografiaan eri aikoina kuvailtu.

Esitys perustuu hankkeessa ”Digitaaliset menetelmät kotimaisen kirjallisuushistorian uudistajana” (DHL-FI) tehtyyn tutkimukseen, ja on osa Koneen säätiön rahoittamaa hanketta ”Suomalaisen esseen historia”.

(esseet, bibliografia, kirjallisuushistoria)

”Kynä, jolla kirjoitan, on kaadettu puu” (TELLUS GALAXY)

Työryhmässä esitellään Koneen Säätiön rahoittamaa hanketta ”Kynä, jolla kirjoitan, on kaadettu puu. Kotimaisen nykykirjallisuuden tuottama tieto metsistä ja metsäsuhteista osana metsäkuulttuurista kestävyysmurrosta” (2025–2028). Hankkeessa tutkitaan kotimaisen nykykirjallisuuden tapoja kuvata metsiä ja metsäsuhteita. Suomessa on alettu puhua metsäkuulttuurisesta kestävyysmurroksesta, joka edellyttää metsään liittyvien käytäntöjen, merkitysten ja arvojen muutosta. Kirjallisuudella ja kirjallisuudentutkimuksella on tässä murroksessa keskeinen rooli. Hanke tarjoaa näkökulmia siihen, miten kirjallisuus toimii yhtäältä historiaa ja nykyisyyttä refleктоivana pintana ja miten se toisaalta suuntautuu tulevaan ja tuottaa aktiivisesti uutta tietoa metsäsuhteista ja -kuulttuurista. Näin kirjallisuus on vaikuttamassa suomalaista metsäkuulttuuria koskevaan muutokseen ja julkiseen metsästä käytävään keskusteluun. Tutkimuspäivien teemaan liittyen tutkimme, miten niin eri kirjallisuudenlajien fiktiiviset metsäkuvaukset kuin tieto- ja tutkimuskirjallisuus voivat vaikuttaa todellisiin metsiin ja metsäsuhteisiin, metsäkuulttuuriin ja metsäkuulttuuriseen kestävyysmurrokseen. Työryhmässä on lyhyen hanke-esittelyn lisäksi kolme esitelmää, joissa käsitellään metsien ja metsäsuhteiden kuvauksia suomalaisessa proosassa, nykyrunoudessa ja kertovassa tietokirjallisuudessa. Esitelmien tarkemmat otsikot ilmoitetaan esitelmäkutsun määräpäivään mennessä.

Vetäjät: Kaisa Ahvenjärvi (kaisa.ahvenjarvi@jyu.fi) ja Sanna Karkulehto (sanna.j.karkulehto@jyu.fi)
Hankesivu: <https://www.jyu.fi/fi/hankeet/kyna-jolla-kirjoitan-on-kaadettu-puu-kotimaisen-nykykirjallisuuden-tuottama-tieto-metsista-ja>

1) Hankkeen esittely: Metsienkäytön kuvaukset suomalaisessa kirjallisuudessa

Esitelmän aiheena on, miten suomalaisessa kirjallisuudessa käsitellään muuttuvaa metsienkäyttöä, metsänhoitoa ja hakkuita. Huomiota kiinnitetään myös siihen, miten kirjallisuudessa kuvatut henkilöhahmot suhtautuvat metsiin ja hakkuihin, ja millaisia muutoksia suhtautumistavoissa voidaan aikojen kuluessa nähdä. Tutkimuksen lähtökohta on ympäristöhumanistinen. Yhdistämme kirjallisuudentutkimukseen ympäristöhistoriallisia ja luonnontieteellisiä näkökulmia. Luemme suomenkielisen kirjallisuuden metsien ja metsienkäytön kuvauksia ja suhteutamme niitä ajan myötä muuttuneisiin metsänhoidon periaatteisiin Suomessa, joita ovat ohjanneet niin talous kuin politiikkakin.

Esitelmän kysymyksenasetteluun vaikuttaa tieto siitä, että Suomen metsienkäyttö on ekologisesti kestävämpi. Teollisen mittakaavan koneistetut hakkuit uhkaavat luonnon monimuotoisuutta ja sitä kautta elämän edellytyksiä lokaalisti ja globaalisti. Lisäksi hakkuit uhkaavat kääntää Suomen metsät

hiilinieluista ilmastonmuutosta edistäviksi hiilen lähteiksi, elleivät jo tee niin. Nämä ovat ongelmia myös Suomea laajemmassa katsannossa, sillä Suomen metsät kattavat 10 % Euroopan metsäalasta. Tämän tutkimuksen tavoitteena on lisätä monitieteistä ymmärrystä metsienkäytön historiasta ja vaikutuksista luontoon ja ihmisiin ennen ja nyt.

Tavoitteenamme on luoda historiallinen läpileikkaus siihen, millaisina suomalaisten metsäsuhteita esitetään kaunokirjallisuudessa. Aineistoomme kuuluu teoksia 1900-luvun ensimmäisiltä vuosikymmeniltä tähän päivään. Mukana on mahdollisimman osuvia kaunokirjallisia esimerkkejä metsienkäytössä tapahtuneista suurista muutoksista. 1900-luvun ensimmäiset vuosikymmenet ovat alkupisteenä siksi, että metsäteollisuus kasvoi silloin voimakkaasti ja korvasi lopullisesti aikaisemman tervan polttamiseen perustuneen metsienkäytön. Metsäteollisuus toimintana ja kirjallisuuden aiheena on pysynyt ajankohtaisena tähän päivään asti. Tarkastelussa on teoksia Pentti Haanpäältä, Veikko Huoviselta, Veikko Haakanalta, Eeva Kilveltä, Anni Kytömäeltä, Janette Hannukaiselta, Saira Susiluodolta ja Teemu Kaskiselta.

(metsät, suomalainen kirjallisuus, ympäristöhistoria, metsienkäyttö)

2) Milka Siponkoski (Jyväskylän yliopisto), Kaunokirjallinen ja yleiskielinen metsäsanasto diffraktiivisina kielipeleinä Linnea Kuuluvaisen romaanissa *Metsän peitto*

Esitelmä perustuu tekeillä olevaan artikkelikäsitelmään (Milka Siponkoski, Jessica van Leeuwen, Sofia Bister, Jyväskylän yliopisto). Se paneutuu Linnea Kuuluvaisen esikoisromaanin *Metsän peitto* (2024) sekä siinä esiintyvään metsäviitteiseen sanastoon. Lähestymme teosta posthumanistisista lähtökohdista, keskittyen romaanin kielelliseen ilmaisuun. Huomion keskiössä ovat Metsän peitossa esiintyvät metsäviitteiset sanat, jotka yleiskielen nykystandardien mukaisesta kirjoitusasusta tai käyttöyhteydestä eroamalla tuottavat katkoksia lukukokemukseen. Torjumme tietoisesti tulkinnan, jonka mukaan niiden poikkeava kirjoitusasu tai käyttö toimisi vain poeettisena funktiona. Sen sijaan tulkitsemme Metsän peiton kaunokirjallista metsäsanastoa ja toisaalta yleiskielistä metsäalan sanastoa Wittgensteinin kielipelin (1953) käsitteen kautta, jonka mukaan sanojen merkitykset muodostuvat niiden käytöstä. Näin lukukokemuksessa muodostuvat häiriöt on mahdollista ymmärtää kielipelien sekoittumisena: lukijan omaksuma metsäsanaston yleiskielinen muoto- ja käytösäännöstö törmää Metsän peitossa ilmenevään.

Wittgensteinin mukaan kielipelien sekoittaminen tuottaa turhia filosofisia ongelmia, jotka voidaan selittää ja purkaa kielellisinä väärinkäsityksinä. Nähdäksemme kielipelien sekoittumiseen voi kuitenkin suhtautua diffraktiivisena käytäntönä: se voi auttaa tutkimaan, mitä metsäsanaston eri kielipelien törmäyttäminen saa aikaan lukijassa, sekä kysymään, mitä siitä seuraa toimijuuden ajattelun kannalta. Diffraktiivisen analyysin kautta havainnollistamme, kuinka Metsän peiton kielipeli merkityksellistyy suhteessa nykyiseen metsäkeskusteluun. Osoitamme, miten kaunokirjallisuuden ja yleiskielen välisiä jännitteitä on mahdollista tulkita diffraktiivisina kielipeleinä, joiden rajankäynteissä syntyy eroja, joilla on merkitystä (Barad 2007, 72). Näissä eroissa avautuu mahdollisuus uudelle metsäpuheelle, jossa näkyy ihmisen ylittävä toimijuus.

(diffraktiivinen luenta, kielipelit, metsäsanasto, posthumanismi)

3) Sarianna Kankkunen (Helsingin yliopisto), Tutkittu ja kuviteltu metsä Teemu Kaskisen romaanissa *Yö ja usva*

Tarkastelen tässä esitelmässä Teemu Kaskisen romaania *Yö ja usva* (2025). Suomalaista metsäntutkimusta kriittisesti tarkasteleva romaani keskittyy tieteenalan ja sitä edistävän tutkimuslaitoksen Metlan nousuun ja tuhoon sodanjälkeisinä vuosikymmeninä. Keskityn esitelmässäni pohtimaan erityisesti teoksen lajia tieto- ja kaunokirjallisuuden, dokumenttiromaanin,

aateromaanin ja historiallisen romaanin välimaastossa. Onko kyse faktasta vai fiktiosta; hahmottuuko teoksesta esiin todellinen vai kuvitteellinen metsä?

Teoksen nimi viittaa Adolf Hitlerin 7.12.1941 antamaan Nacht und Nebel -asetukseen, jolla säädettiin toisinajattelijoiden ja vastarintaliikkeen jäsenten vangitsemisesta, rankaisemisesta ja heidän kohtalonsa salaamisesta II maailmansodan aikana. Myös Kaskisen romaani on tulkittavissa kertomukseksi toisinajattelijoiden vainosta. Lukijaa kuitenkin haastavat teoksen kaunokirjalliset keinot, kuten ensyklopedinen mittakaava, dialogi ja siihen upotetun tieteellisen tiedon runsaus, sekä yllättävät fantastiset yksityiskohdat. Lähestyn teoksen lajia ja kirjallisia keinoja myös monitieteisen tilan tutkimuksen avulla ja kysyn, millaisena tilan esityksenä romaania voi pitää. Kotimainen metsä on esiintynyt kirjallisuudessamme villinä erämaana, perifeerisenä individualismin rajamaana ja myyttisenä vastapainona agraariselle arjen todellisuudelle. Kaskisen romaanista hahmottuva kuva suomalaisesta metsästä on kuitenkin radikaalisti erilainen. Romaanin metsä syntyy keskusteluiden, kiistojen ja kohtaamisten kautta, mutta myös tilastotiedon, matemaattisten kaavojen ja niitä käsittelevien algoritmien välityksellä. Se istutetaan herrojen kabineteissa ja päätehakataan yliopiston käytävillä. Kaskisen romaani muistuttaa meitä siitä, että todenmukaisen metsäntutkimuksen lisäksi tarvitsemme todenmukaisia metsän esityksiä – muuten kuljemme usvaan.

(metsä, tilan tutkimus, laji)

4) Anna Helle, Reeta Holopainen, Kaisa Ahvenjärvi & Sanna Karkulehto: “Myös minä olin nämä heinät” – Kasvien ja ihmisten kaltaisuudet metsäaiheisessa nykyrunoudessa

Esitelmämme käsittelee kasvien ja ihmisten kaltaisuuksia Tiina Lehikaisen teoksessa *Mutta armo on kukka joka laulaa* (2024) ja Sirpa Kyyrösen kokoelmassa *Talviunia* (2024). Luemme Kyyrösen ja Lehikaisen teoksia metsärunoutena. Sen voi määritellä ympäristörunouden temaattiseksi alalajiksi, jossa metsät ja niiden merkitys ovat kohosteisesti esillä (ks. Lummaa 2010; Holopainen 2024 ja 2025). Esitelmässä keskitymme metsiin lajienvälisten yhteyksien näkökulmasta. Kysymme, millaista on monilajinen elämä Kyyrösen ja Lehikaisen teoksissa ja miten ne kuvaavat ihmisten ja kasvien samankaltaisuuksia. Pyrimme teoksia lukiessamme myös etsimään niiden kanssa yhdessä kestävämpiä metsiin ja ihmisen asemaan liittyviä ajattelutapoja.

Tutkimusotettamme voi luonnehtia kirjallisuustieteelliseksi metsäntutkimukseksi. Tulkitsemme *Talviunia* ja *Armoa* kontekstualisoivan lähilukemisen avulla keskittyen nimenomaan metsään aiheena ja teemana. Teorian osalta luentamme on posthumanistisesti orientoitunutta, minkä lisäksi hyödynnämme muun muassa materiaalista ekokritiikkiä, ympäristöfilosofiaa ja humanistista kasvitutkimusta. Yksi keskeisistä menetelmällisistä käsitteistämme on ekomorfismi, joka on antropomorfismin vastakohta (Reed 2018, 120; ks. myös Holopainen 2024, 110–114). Ekomorfismissa merkitysten siirtyminen tapahtuu päinvastaiseen suuntaan kuin antropomorfismissa: siinä ihmishahmo esitetään jonkin ei-inhimillisen, kuten metsän tai kasvin, kaltaisena. (Ks. Reed 2018, 128.) Esitelmässä lähiluemme Kyyrösen ja Lehikaisen runoja, joissa ekomorfisilla kielikuvilla on keskeinen rooli, ja jotka eivät rakenna hierarkiaa eri elämänmuotojen välille.

(metsärunous, lajienvälisyys, posthumanismi, ekokritiikki, ekomorfismi)

Kauhun ja toden rajalla (TELLUS HORIZON)

Vetäjät: Jarkko Toikkanen ja Juha-Pekka Alarauhio (Oulun yliopisto)

1) Esko Roininen (Helsingin yliopisto), Enaktiivinen ylevä: tilallinen immersio ja kokemuksellinen rajankäynti Ann Radcliffen gootiromaaneissa

Tässä esitelmässä tuon esiin uuden, lukijan roolia korostavan käsityksen ylevän kokemuksesta Ann Radcliffen gootiromaaneissa. Varhaisen gootiromaanin on usein nähty mallintavan ja uudelleenmäärittävän etenkin Edmund Burken käsitystä ylevän kokemuksesta miellyttävänä ja suggestiivisena kauhuna, joka syntyy ulkoisen maailman valtavuudesta ja vaikeaselkoisuudesta. Gootiikan tutkimuksessa ylevää on kuitenkin tarkasteltu pääasiassa esteettisenä kategoriana, joka representoi Burken kokemuksen äärisubjektiviivista käsitystä, eikä sen erityislaatuisuutta kerronnallispoettisena rakenteena ole tarpeeksi huomioitu. Haastan tätä perinteistä käsitystä tarkastelemalla esitelmässäni Radcliffen ylevää kognitiivisen narratologian ja kerronnallista tilaa koskevien teorioiden näkökulmasta. Väitän, että ylevästä muodostuu Radcliffella keskeinen kokemuksellinen ankkuri, jonka kautta lukija voi hahmottaa rajapintaa mielikuviituksen ja ulkoisen todellisuuden välillä. Tuon esiin, millä tapaa Radcliffen ylevä luontokuvaus pyrkii havainnoimaan aistimellista kiinnittymistä ulkoiseen maailmaan ja tarjoamaan näkökulmia sisäisen todellisuuden määrittämisestä ulkoisten kuvien kautta. Väitän, ettei ylevä näyttäytyä vain ja ainoastaan esteettishistoriallisena käsitteenä, vaan Radcliffen poetiikassa siitä muodostuu kokemuksen luonnetta ilmaiseva väline, jonka kautta teos pyrkii hahmottamaan sisäisen todellisuuden ja ulkoisen maailman välistä limittäisyyttä. Esitelmäni tarjoaa tällä tapaa uuden vaihtoehdon lukea Radcliffen gotiikkaa immersiiivisena, kokemusta reflektiivana kirjallisuutena, jossa lukija ei vain ja ainoastaan asetu tuttujen genrekonventioiden lainalaisuuksiin, vaan nämä konventiot toimivat enemmänkin kokemuksellisuutta osoittimina, joiden kautta lukija voi peilata omaa käsitystään aistimisesta ja mielikuviutuksesta. Esitykseni tuo tuoreita näkökulmia siihen, kuinka Radcliffe on osana varhaista gotiikkaa vaikuttanut kauhuproosan poeettisiin keinoihin kuvata kokemuksen rajojen häilyvyyttä, sekä siihen, miten voimme vastaanottaa hänen kerronnallista ilmaisuaan tuorein tavoin nykylukijan kokemushorisontista käsin.

(Ann Radcliffe, gotiikka, ylevä, kognitiivinen narratologia, kokemuksellisuus)

2) Tuomas Hovi (Turun yliopisto), Mediaturismi ja mielikuviituksen paikat, Dracula-turismin todelliset ja kaunokirjalliset paikat

Dracula-turismi on turismia, missä turistit vierailevat Bram Stokerin Draculaan (1897) liittyvissä kohteissa. Dracula-turismia on Romaniassa ja Iso-Britanniassa. Iso-Britanniassa merkittävimmit Dracula-turismin kohteet löytyvät Whitbyn kaupungista. Romaniassa kohteita on useita ja osaan sekoittuu myös ns. historiallisena Draculana pidettyyn Vlad Seivästäjään liittyvät kohteet. Whitbyssä merkittävimmät Draculaan liittyvät kohteet sisältyvät kaikki yhteen tiettyyn maisemaan kaupungissa. Tämä kyseinen maisema toimii samanaikaisesti kolmella eri tasolla, nykyajassa kaupungin vanhan kaupungin tärkeimpiä nähtävyyksiä esittelevänä maisemana, Bram Stokeria innoittaneena maisemana sekä Draculan Whitbyyn sijoittuvien merkittävimpien tapahtumien maisemana. Turisti voi siis samanaikaisesti kokea maiseman kolmella eri tavalla, todellisesta maisemasta mielikuviituksen maisemaan. Nykyään tätä maisemaa voi tulkita nimenomaan Draculan kautta, kaunokirjallinen paikka vaikuttaa siis todellisen tilan tulkintoihin ja kokemiseen. Romaniassa yksittäisten kohteiden lisäksi mielenkiintoisena kohteena toimii koko Transilvania.

Nykyisen Romanian keskiosat kattava historiallinen ja arvokas alue on kirjallisuuden vaikutuksesta samanaikaisesti myös mielikuviituksen paikka. Mediassa Transilvania tunnetaan salaperäisenä ja mystisenä vampyyrien asuttamana alueena, puhutaan ns. Transilvanian paikkamyytistä, minkä syntyyn ja olemassaoloon Dracula on vaikuttanut suuresti. Turistille Transilvania toimii samanaikaisesti sekä

todellisena ja vierailtavana kohteena että mielikuvituksen maisemana. Joissain tapauksissa nämä käsitykset saattavat olla keskenään ristiriidassa ja aiheuttaa erikoisia tilanteita. Transilvanian tapauksessa kirjallisuus ja media laajemminkin on vaikuttanut siihen, miten kyseinen paikka koetaan ja miten siihen suhtaudutaan.

Tässä esitelmässä esittelen kahta Draculaan liittyvää mediaturismin kohdetta, Whitbya ja Transilvaniaa. Esittelen sitä, miten näissä kohteissa todelliset paikat ja tilat vaikuttavat ja ovat vaikuttaneet kaunokirjallisiin paikkoihin ja tiloihin ja miten kaunokirjallisuus puolestaan on vaikuttanut todellisiin paikkoihin ja tiloihin ja niiden kokemiseen.

(mediaturismi, kirjallisuusturismi, Dracula, Whitby, Transilvania)

3) Jarkko Toikkanen & Juha-Pekka Alarauhio, Skibidi Toiletin absurdi sotasubliimi ja veretön dystopia

Skibidi Toilet (2023–) on georgialaisen Aleksei Gerasimovin, käyttäjänimeltään DaFuq?Boom!, luoma YouTuben nettivideosarja, joka nousi ilmiöksi varhaisteini-ikäisten keskuudessa ja on alkuvuoteen 2026 mennessä edennyt 79. jaksoonsa. Animoidut nettivideot kuvaavat loputonta sota, jota käyvät laulavat ihmispäiset wc-pöntöt ja kamerapäiset humanoidit.

Skibidi Toilet on herättänyt huolta vanhemmissa omituisen kuvastonsa ja hahmojensa vuoksi. Nettivideosarjan kuvaama konflikti ei lähtökohdiltaan tunnu perustuvan muuhun kuin sotaan sotimisen vuoksi, ja sarja antaa vaikutelman sodasta, jota eivät käy ihmiset vaan mielettömät, ihmisiä jollain tapaa muistuttavat olennot. Väitämme, että tämä vaikutelma perustuu tietynlaiseen absurdiin subliimiin, jonka välinemääräisiä esittämisen keinoja YouTube-alustalla analysoimme. Skibidi Toilet luo kuvan maailmasta, joka järjettömyydessään muistuttaa omaamme ja kierrättää sotagenren konventioita samalla kun sarjan verettömässä dystopiassa juuri kukaan ei kuole.

Tarkastelemme Skibidi Toilettia intermediaalisena ja multimodaalisena verkkokulttuurin ilmiönä, jonka vaikutukset syntyvät audiovisuaalisten, narratiivisten ja yhteisöllisten rakenteiden vuorovaikutuksesta. Sarjan tarkoituksellinen historiattomuus ja nonsenssinen tarinamaailma luovat kontekstuaalisen tyhjiön, joka haastaa katsojan tulkinnallisen orientaation ja ohjaa merkityksen muodostumista tarinallisen koherenssin sijasta kokemuksellisiin, usein kaoottisiin kytköksiin.

Skibidi Toilettia määrittävät audiovisuaalinen ylikuormitus ja narratiivinen disorientaatio. Groteskit 3D-mallit, toistuvat musiikkiluupit, nopeat kameraliikkeet ja vahvan visuaaliset toimintajaksot tuottavat aisti-intensiivisen katselukokemuksen, joka laajenee sosiaalisen median ekosysteemeihin. Sarjan kommentointi, remiksaus ja fanituotanto rakentavat transmediaalista metadiskurssia, joka vahvistaa sarjan kulttuurista viraalisuutta. Näin ollen Skibidi Toilettin kokemuksellinen vaikuttavuus perustuu sekä sen audiovisuaaliseen teknologiaan että yhteisöllisten mediakäytänteiden verkostoon.

(Skibidi Toilet, sota, subliimi, mediaalisuus, modaalisuus)

Työryhmät III / Panels III (Friday 9.15–11.15)

VERASA: Venäjistä, ranskasta ja saksasta käännetyn kirjallisuuden luomat mielikuvat ja vastaanotto Suomessa (M203)

Suomennettu kirjallisuus on merkittävässä roolissa erilaisten mielikuvien luomisessa eri maista ja kulttuureista. Lukukokemukset voivat myös vaikuttaa siihen, millainen kuva yleensä kyseisen maan kirjallisuudesta muodostuu. Tässä työpajassa esittelemme käynnissä olevaa tutkimushankettamme, jonka tavoitteena on kartoittaa venäjistä, ranskasta ja saksasta suomennetun kauno- ja tietokirjallisuuden vastaanottoa Suomessa sekä kirjallisuuden herättämiä mielikuvia venäjän-, ranskan- ja saksankielisistä maista ja kulttuureista. Hankkeessa on tähän mennessä toteutettu lukijakysely, jonka tarkoituksena on kartoittaa lukijoiden käsityksiä kaunokirjallisuuden kautta rakentuvista mielikuvista. Tutkimushankkeen esittelyn lisäksi esittelemme tarkemmin toteutetun kyselytutkimuksen tuloksia. Tavoitteenamme on tarkastella reseptiotutkimuksen näkökulmasta, miksi lukijat ylipäättään tarttuvat näistä kielistä suomennettuihin kaunokirjallisiin teoksiin sekä millainen kuva lukijoilla on muodostunut venäjän-, ranskan- ja saksankielisistä maista ja kulttuureista lukemansa kirjallisuuden perusteella. Venäjistä suomennetun kirjallisuuden osalta tarkastelemme myös Ukrainan sodan vaikutuksia vastaajien lukutottumuksiin.

Paneelissa esitellään VERASA-hanke ja sen kielikohtaisia tuloksia.

1) Erja Vottonen & Fredrik Westerlund (& Niina Syrjänen, Marja Sorvari, Elina Ikonen, Nina Havumetsä / Itä-Suomen yliopisto): Fakta vai fiktiota: venäjistä, ranskasta ja saksasta suomennetun kaunokirjallisuuden vastaanotto Suomessa

Suomennettu kaunokirjallisuus tarjoaa lukijoilleen mahdollisuuden tutustua vieraisiin kulttuureihin ja yhteiskuntiin, mutta samalla se voi muokata tai vahvistaa käsityksiä ja stereotyyppioita näistä maista ja maiden kirjallisuudesta (Beller & Leerssen 2007; van Doorslaer 2019). Kirjallisuus toimii eräänlaisena ikkunana vieraaseen maahan ja kulttuuriin, ja yksi motiivi lukemiselle voi olla tiedonhalu ja pyrkimys oppia ymmärtämään vierasta kulttuuria (Ratilainen & Salminen 2025; Vottonen 2025). Joskus kaunokirjallisuutta saatetaan jopa lukea kuin tietokirjaa.

Tämä esitelmä perustuu kyselytutkimukseen, jolla tutkimme venäjistä, ranskasta ja saksasta suomennetun kaunokirjallisuuden vastaanottoa ja sen herättämiä mielikuvia Suomesta. Tarkastelemme, mikä motivoi suomalaisia lukemaan näistä kielistä käännettyä kirjallisuutta ja onko kielialueiden välillä jotain eroja. Tutkimme myös, millaisia “faktoja” lukijat ammentavat fiktiosta ja millaisia mielikuvia kirjallisuus synnyttää. Tutkimusaineisto koostuu kyselystä, joka oli suunnattu kaikille näistä kielistä suomennettua kirjallisuutta lukeneille. Kyselyä levitettiin laajasti Suomessa mm. kirjastojen ja sosiaalisen median kautta. Kysely on jaettu kielikohtaisiin osioihin, joiden kysymykset ovat keskenään vertailtavissa.

(käännöskirjallisuuden vastaanotto, imagologia, kulttuuriset mielikuvat)

2) Fredrik Westerlund (Itä-Suomen yliopisto), Lukijoiden käsitykset Ranskasta ja ranskankielisistä maista suomennoskirjallisuuden kautta

Ranskasta suomennettu kaunokirjallisuus on pitkään toiminut keskeisenä tietolähteenä suomalaislukijoille. Tätä nykyä harvalla suomalaisella on riittävä kielitaito lukea ranskankielistä kirjallisuutta alkuperäiskielellä. Siksi käännökset ovat toimineet tärkeänä ikkunana Ranskaan ja muihin ranskankielisiin maihin tarjoten suomalaisille mahdollisuuden tutustua maiden historiaan,

yhteiskuntaan sekä asukkaiden arkielämään, nimenomaan itsenäistyneiden siirtomaiden postkolonialistiseen todellisuuteen. Toisaalta käännettäviksi valittaviin teoksiin ja niiden vastaanottoon vaikuttaa maiden välisten kulttuurisuhteiden poliittisuus. Käännettäväksi valituilla teoksilla on siten tärkeä rooli siinä, millaisia mielikuvia ja representaatioita suomalaislukijoille muodostuu Ranskasta ja muista ranskankielisistä maista sekä ranskalaisuudesta ja ranskankielisyydestä, ja mitkä ranskankieliset maat ovat ylipäätään edustettuina suomennoskirjallisuuden kautta.

Tässä esitelmässä tarkastelemme laajasti suomalaislukijoille suunnatun kyselytutkimuksen (n=173) pohjalta, millaisia ranskasta suomennettuja teoksia suomalaiset lukevat ja millaisia mielikuvia kirjallisuus synnyttää Ranskasta ja ranskankielisistä maista sekä ranskankielisistä kulttuureista ja yhteiskunnista.

(ranskalainen kirjallisuus, ranskankielinen kirjallisuus, imagologia, kirjallisuuden luomat mielikuvat)

3) Erja Vottonen (& Marja Sorvari, Nina Havumetsä / Itä-Suomen yliopisto): Venäjistä suomennettu kaunokirjallisuus ja Venäjä-kuvan rakentuminen

Venäjistä suomennettu kaunokirjallisuus on pitkään toiminut keskeisenä tietolähteenä suomalaislukijoille. Vaikka Venäjä on Suomen naapurimaa, harvalla suomalaisella on riittävä kielitaito lukea venäläistä kirjallisuutta alkuperäiskielellä. Siksi käännökset ovat toimineet tärkeänä ikkunana Venäjälle tarjoten suomalaisille mahdollisuuden tutustua maan (poliittiseen) historiaan, yhteiskuntaan sekä venäläisten arkielämään. Toisaalta käännettäviksi valittaviin teoksiin ja niiden vastaanottoon vaikuttaa maiden välisten kulttuurisuhteiden poliittisuus. Käännettäväksi valituilla teoksilla on siten tärkeä rooli siinä, millaisia mielikuvia ja representaatioita suomalaislukijoille muodostuu Venäjistä ja venäläisyydestä.

Tässä esitelmässä tarkastelemme laajasti suomalaislukijoille suunnatun kyselytutkimuksen (n=156) pohjalta, millaisia venäjistä suomennettuja teoksia suomalaiset lukevat ja millaisia mielikuvia kirjallisuus synnyttää Venäjistä sekä venäläisestä kulttuurista ja yhteiskunnasta. Tarkastelemme lisäksi, onko Ukrainan sota vaikuttanut suomalaisten lukutottumuksiin ja jos on, niin miten.

(venäläinen kaunokirjallisuus, imagologia, kirjallisuuden luomat mielikuvat)

Lasten- ja nuortenkirjallisuus II (M204, alkaa klo 10.15)

1) Kati Kanto (Oulun yliopisto), Hengellisyys ja häpeä nuoren kasvun osana Hellevi Salmisen nuortenkirjoissa *Enkelikasvo* (1976), *Käppyrä* (1991), *Niin mieletön ikävä* (1995) ja *Siipiä vaille enkeli* (2000) sekä Markku Karpion nuortenromaanissa *Tie auki taivasta myöten*

Häpeä on yksi affektiivinen, kulttuurisista, sosiaalisista ja historiallisista rakenteista johtuva, uhriutumista tuottava tunne, joka estää asioiden ilmitulon. Erityisesti tyttöjen ja naisten on edelleen usein opittava, että omiin tarpeisiin keskittyminen on itsekästä ja väärin: tytön tulee toimia antajan ja auttajan roolissa tai hoitaa vain velvollisuutensa. Erityisesti nuorten etsintää ja valintoja ohjaa huoli siitä, mitä muut meistä ajattelevat. Joskus tämä taipumus saattaa johtaa epätoivoiselta näyttäviin miellyttämisyrytyksiin. Joukosta poikkeaminen herättää usein paheksuntaa lähinnä aikuisten, toisinaan myös toisten nuorten taholta, mikä synnyttää puolestaan häpeää nuorissa. Hellevi Salmisen nuortenkirjoissa *Enkelikasvo* (1976), *Käppyrä* (1991), *Niin mieletön ikävä* (1995) ja *Siipiä vaille enkeli* (2000) sekä Markku Karpion nuortenkirjassa *Tie auki taivasta myöten* ja Essi Ihosen

nuortenkirjassa *Ainoa taivas* päähenkilöiden pelko omasta poikkeavuudesta näkyy oman paikan etsintänä esimerkiksi erilaisista hengellisyyksistä. Teokset nostavat esiin vaiettuja ja marginaalisia muistoja, samalla ne toimivat toivon, yhteiskunnallisen muutoksen ja resilienssin rakentajina. Nuoret päähenkilöt oppivat monenlaisen etsinnän jälkeen löytämään paikkansa monimutkaisessa maailmassa.

(häpeä, trauma, nuortenkirjallisuus, identiteetti)

2) Tuija Seppänen (Oulun yliopisto), Kirjallisuuden ja varhaislapsuuden lukukokemuksen vaikutuksesta identiteetin muodostumiseen

Japanilaisen kirjallisuuden suosio on kasvanut Suomessa viime vuosina ja uusia suomennoksia ilmestyy hyvin. Sen sijaan japanilaista lastenkirjallisuutta kansansatuja ja kuvakirjoja lukuun ottamatta ei ole lähes lainkaan ilmestynyt suomeksi, eikä sitä varsinkaan ole tutkittu täällä.

Esitekseni liittyy tutkimukseeni, jossa vertailen Suomen ja Japanin pohjoista kirjallisuutta. Aineisto koostuu kansansaduista, niiden eri versioista, kotiseutukirjallisuudesta, pohjoisen kirjailijoista, sekä kansallisen ja paikallisen identiteetin muodostumiseen ja kehittymiseen vaikuttavista muista tekijöistä, joiden oletan vaikuttavan lasten varhaisen lukemisen kokemukseen.

Identiteetin kehitykseen liittyy useita tekijöitä kuten paikka ja kasvuympäristö. Identiteetin muodostuminen on vuorovaikutteista ja jatkuvaa. Kielen kehitykselle on olennaista mm. kokemus kirjallisuudesta. Erityisesti paikalliskirjallisuudesta nousee esiin kotiseututunne. Kotiseututunne on sisäinen tila, jossa todentuvat muistot ja yhteenkuuluvuuden tunne, jotka nousevat sosiaalisesta ja kulttuurisesta yhteisöstä. Sanallistaminen kirjallisuuden keinoin tukee tätä kehitystä. Kirjallisuudella vaikuttamisen käänköpuolena on lapsille suunnattu propagandakirjoittaminen, jolla ohjataan nuoren arvoja nationalistisiin tai muihin tarkoituksiin. Tutkimuksessani seurataan myös koululaitoksen kehittymistä ja sitä, miten lastenkirjallisuus reflektoi yhteiskunnallista murrosta.

Kirjallisuudentutkimuksen menetelmien lisäksi reseptiotutkimus, lukemisentutkimus, kulttuurientutkimuksen menetelmät kuten kulttuurimaantiede ja haastattelututkimukset sekä kirjallisuusterapian käyttämät menetelmät avaavat lisää tutkimuksen aihealuetta.

(lastenkirjallisuus, identiteetti, lukeminen, Japani)

Affektiivinen tieto kirjallisuudessa I (M101, alkaa klo 9.45)

Työryhmässä tarkastellaan affekteja kirjallisuudessa ja kirjallisuuden affektiivisuutta feministisen, queer- ja sukupuolentutkimuksen emansipatorisen tiedonintressin näkökulmasta, samalla avoimena erilaisille affektikäsitteille ja lähestymistavoille. Näistä lähtökohdista viriävät esimerkiksi seuraavat kysymykset: Miten affektien huomioiminen muuttaa tapoja ymmärtää toden ja kuvitellun suhdetta? Millaisia emansipatorisia mahdollisuuksia feministinen ja queer-lukeminen avaa affektien tarkastelulle? Miten eri kirjallisuudenlajit – kuten auto- ja biofiktio, traumafiktio tai spekulatiivinen kirjallisuus – mahdollistavat affektiivisen tiedon tuottamisen tavoilla, jotka purkavat normatiivisia käsityksiä subjektista, kokemuksesta tai tiedosta?

Vetäjä: Ilmari Leppihalme (Oulun yliopisto)

1) Kristina Malmio (Helsingin yliopisto), Rosanna Fellmanin runokokoelman *Strömsöborna* “häpeämätön poetikka”

Esityksessäni tarkastelen suomenruotsalaisen runoilijan ja lavarunoilijan Rosanna Fellmanin esikoisteosta *Strömsöborna* (2019) relationaalisen lyriikan näkökulmasta. Martin Glaz Serup (2013) määrittelee relationaalisen lyriikan yhdeksi nykyrunouden alalajiksi, jolle tyypillistä on dokumentoiva, raportoiva tyyli, todellisuuteen viittaavan, ei-lyyrisen tekstiaineiston tuominen runouteen ja runouden traditionaalisten teemojen ja kielen radikaali laajentaminen. Fellmanin teos koostuu pitkistä, kertovista roolirunoista, joissa runojen puhujat kuvaavat elämäänsä omasta näkökulmastaan.

Roolirunojen puhujat ovat kaikki eri tavoin yhteiskunnan marginaalissa olevia ihmisiä, äänensä saa kuuluviin niin lapsi, jota on lyöty kuin uunatsi tai ihminen, joka omien sanojensa mukaan kuuluu ”1%” suomalaisia. Teoksen sävy on hyvin affektiivinen ja se pakottaa lukijan ottamaan kantaa esitettyyn todellisuuteen ja siinä esiintyviin vihan ja häpeän tunteisiin. Teoksessa ei ole kertojaa, joka ottaisi kantaa puhujien esittämiin väitteisiin todellisuudesta ja todellisuuden kuvauksen sävy on ambivalentti ja aukkoinen.

Tarkastelen teosta affektiteorian ja relationaalisen lyriikan viitekehityksessä. Näytän miten Fellmanin poetikka laajentaa radikaalisti suomenruotsalaisen lyriikan esteettistä repertoaaria ja esitän, että sitä voisi kuvata termillä ”häpeämätön”. Lisäksi puhujien kielenkäyttö ja runojen tarjoama perspektiivi todellisuuteen haastaa lukijan ja tämän todellisuuskuvan. Kysyn, onko teoksen ”häpeämättömyys” poliittista vai ei?

(nykyrunous, relationaalinen lyriikka, affektit, lukija)

2) Laura Karttunen, *Fiktio ja todellisuuden kaksoisvalotus KAJ'n lava- ja mediaesiintymisissä*

Fiktionaalisuuden tutkimuksessa on omaksuttu valokuvaustermi kaksoisvaloitus, joka tarkoittaa kahden kuvan esiintymistä päällekkäin samassa kuvassa. Kaksoisvalotuksessa fiktiivinen representaatio asetetaan todellisuuden representaation päälle. Esimerkiksi Roz Chastin omaelämäkerrallisessa sarjakuvassa Edvard Munchin maalaus Huuto asetetaan päähenkilön oman kasvokuvan päälle, jolloin fiktio kaksoisvalottaa todellisuuden: kuva on samaan aikaan sekä Chast että Munchin huutaja, mikä auttaa välittämään lukijalle hänen ahdistuneen mielentilansa. (Phelan 2023.) Kaksoisvalotuksessa fiktion ja faktan sidokset on siis poikkeuksellisen vahva: fiktiota “ei ole tarkoitettu ymmärrettäväksi todeksi, ja silti sen on tarkoitettu muovaavan uskomuksiamme todellisesta maailmasta” (Nielsen et al. 2015).

Esitelmässäni tarkastelen, millaisia tehtäviä ja vaikutuksia fiktion ja todellisuuden kaksoisvalotuksella on Humorgruppen KAJ'n tuotannossa, erityisesti lava- ja mediaesiintymisissä. KAJ on luonut niin laululyriikassaan kuin kahdessa musikaalissaan fiktiivisiä henkilöitä, joiden kautta tämä maailmojen vuorovaikutus toteutuu. Lisäksi teatterilavalla fiktiivinen henkilö ja todellinen ihminen yhdistyvät lähtökohtaisesti. Ilmeisintä todellisuuden ja fiktion sekoittaminen on KAJ'n alter egon Vörjeansin lava- ja mediaesiintymisissä, joissa on kehitelty lisäksi fiktiivisen Tommy'n ja Määninin queer-romanssia. Tämä “stage gay”-käsitteen (ks. Hagen 2015) avulla teoretisoitu ilmiö ilmentää KAJ'n taitavaa intermediaalista tarinankerrontaa ja vuorovaikutusta fandomin kanssa. Toisaalta musikaalien kappaleet kuten “Dehär e min by” vaikuttavat toimivan musikaalien ulkopuolella lyyrisen minän autenttisten tuntemusten ilmaisuna sikäli kun ne ilmentävät ironiastaan huolimatta kotiseuturakkautta, joka on KAJ'n tuotannon keskeinen teema. Käsittelen esitelmässä niitä monia tapoja, joilla fiktio ja todellisuus ovat vuorovaikutuksessa KAJ'n tuotannossa nimenomaan henkilöiden maailmojen rajat ylittävät identiteetin (Dolezel: transworld identity) kautta.

(laululyriikka, fiktionaalisuus, henkilöitä, intermediaalisuus)

3) Camilla Aaltonen, Minäkertoja ja queer-näkökulma E. W. Hornungin Raffles-novelleissa

Tarkastelen esitelmässäni E. W. Hornungin rikosnovelleja ja kuinka minäkertoja ja rikollisen näkökulmaan keskittyminen mahdollistavat queer-kokemusten esittämistä niissä. Hornungin novellikokoelmat ”The Amateur Cracksman” (1899), ”The Black Mask” (1901) ja ”The Thief in the Night” (1905) kuvaavat mestaririkollisen A. J. Rafflesin elämää ja seikkailuita hänen rikostoverinsa Harry ”Bunny” Mandersin kertomana. Novellit ovat varhainen esimerkki rikoskirjallisuuden lajista, jossa keskitytään etsivän työn sijaan rikosten tekemiseen ja rikollisten yritykseen välttää kiinnijäämistä. Rikosten lisäksi novelleissa kuvataan henkilöhahmojen homososiaalista suhdetta, jonka homoseksuaalisista ulottuvuuksista vihjaillaan, aikana, jolloin homoseksuaalisuus oli laitonta ja sen suora kuvaaminen kirjallisuudessa mahdotonta.

Analysoin esitelmässäni, kuinka Hornungin hyödyntämät myöhäisviktorianaisen rikoskirjallisuuden lajipiirteet, erityisesti henkilöhahmoon sidottu näkökulma, mahdollistavat queer-teemojen esittämistä. Pohdin, kuinka Hornungin novellit kuvaavat homoseksuaalisuuden ja rikollisuuden suhdetta ja toisaalta, kuinka juuri rikoskirjallisuuden laji tekee normista poikkeavan seksuaalisuuden kokemuksen esittämisestä mahdollista. Tarkastelen, kuinka teokset pyrkivät vaikuttamaan lukijaan ja kuinka lukijaa kutsutaan suhtautumaan queer-teemoihin rikoskirjallisuuden lajin puitteissa.

Lähestyn aihetta ensimmäiseen persoonaan sidotun näkökulman kautta. Pohdin, kuinka kertojana toimiva, rikolliseen elämään ajautuva Bunny Manders mallintaa lukijan tunnereaktioita ja toisaalta helpottaa lukijan asemaan liittyvää moraalista kamppailua kuvaamalla omaa ristiriitaista suhtautumistaan rikollisuuteen. Samalla Bunnyn ihaileva, homoeroottisesti väritynyt suhtautuminen rikostoveriinsa Rafflesiin välittyy Bunnyn sidotun näkökulman myötä ja vinouttaa (queers) linssiä, jonka kautta lukija pääsee osalliseksi tarinan maailmasta. Vaikka novellit yhdistävät queer-teemat ja rikollisen elämän toisiinsa, hypoteesini on, että Hornung pyrkii pikemminkin kritisoidaan sitä yhteyttä, jonka lainsäädäntö ja tuomitseva sosiaalinen ilmapiiri luovat homoseksuaalisuuden ja rikollisuuden välille.

(queer-teemat, homoseksuaalisuus, minäkertoja, E. W. Hornung, Raffles)

Kirjallisuuden ja politiikan rajapintoja (HUM301)

Työryhmämme on kooste erilaisia aiheita, joiden havaittiin ryhmiä muodostettaessa käsittelevän eri tavoin kirjallisuuden ja politiikan suhteita. Kirjallisuuden ja politiikan kytkökset voidaan ymmärtää monen suuntaiseksi ja erivahvaisiksi. Liberaalissa nykykulttuurissa kirjallisuuden politiikka ei tarkoita mitään tiettyä tiivistä kirjoittamisen muodon ja poliittisen sisällön suhdetta. Moniäänisyyden ristiriitojen ja itsekriittisyyden suvaitsemisen ohella kirjallisuudella on edelleen kyky toimia myös ideologisten maailmankuvien ja poliittisten viestien välittäjänä. Kirjallisuus, sekä heijastaa yhteiskunnallisia vallitsevia olosuhteita, että toimii välineenä maailmanselitysmallien rakentamiselle. Työryhmässä lähestymme teemaa väljästi. Yhtäältä tarkastelemme kirjallisuutta omaehtoisena menetelmällisenä toimintana ja vähemmistökuultuurien esitysmuotoina, toisaalta kuulemme, kuinka kirjallisuus on rakentanut kansallista kuvaa suomalaisesta sisukkuudesta ja kuinka kirjallisuutta voidaan hyödyntää poliittisessa puheessa.

Vetäjä: Minna Kääriäinen (Itä-Suomen yliopisto)

1) Juha Rautio (Itä-Suomen yliopisto), Maanalaista kirjallisuutta ja näkymättömiä pienpainatteita – tapausesimerkkinä Koija

Mikrokustantamo Koija ei ole aivan kustantamo, vaikka monilta osin rinnastuu julkaisutoiminnallaan kirjankustantamoihin. Koijan taiteellisenä periaatteena on ollut itse tekeminen, käsityö sekä internetistä pidättäytyminen. Ajattelen Koijaa näkymättömänä kellaripainona, joka voi tehdä julkaisun alusta loppuun itse. Koijalla ei ole nettisivuja eikä somepresenssiä, ainoastaan postimyyntikatalogi sekä esilläoloa Koijalle sopivissa kirjallisuustapahtumissa. Konkreettisesti Koija sijaitsee rappuset alas talomme kellarihuoneeseen. Tuotantovälineinä on Tori.fi:stä käytettynä hankitut toimistolaser, paperileikkuri, nuuttauskone ja kuumaliimakone.

Olen tehnyt Koijan nimissä pienpainatteita, vihkojulkaisuja sekä viimeisimpänä José Luis Ricon korttipakkamuotoisen runoteoksen *Cute Person Stuff*. Yhdellekään julkaisulle en ole hakenut ISBN-tunnusta, vaan ajattelen julkaisutoiminnan keveyttä, näkymättömyyttä ja virallisen kirjamaailman ulkopuolella toimintaa tärkeänä osana Koijan konseptia.

Kirjailijana minulle omakustanne on antiteos. Kun kirjoitan täysin vailla odotuksia näkyvyydestä, palkintoehdokkuuksista, kritiikeistä, kirjamessupaikoista ja vastaavista kirjallisen kentän huomionosoituksista, se oletettavasti vaikuttaa teosprosesseihini ja tekemiini taiteellisiin ratkaisuihin ja valintoihin. Itse tehty kirjallisuus myös mahdollistaa erilaisia asioita aina uniikeista kirjamuodoista kokeellisiin painomenetelmiin. Lähes näkymättömän julkaiseminen voidaan kytkeä moniin avantgardeperinteisiin kuten konseptualismiin tai Fluxus-liikkeeseen. Myös Guy Debordin ja kansainvälisten situationistien ajatukset speaktaakkelista ja rekuperaation uhasta voidaan nähdä yhtenä näkymättömän taiteen tausta-ajatuksena.

(mikrokustantaminen, omakustanne, kokeellinen kirjoittaminen, avantgarde)

2) Mika Pyly (SKS), Kolme Inkerin suomalaista näytelmää

Esitelmässäni tarkastelen kolme ensimmäistä kokopitkää Inkerin suomalaista näytelmää 1800–1900-lukujen taitteesta: Matti Kurikan *Viimeistä ponnistusta* (1884), Matti Ruotsin *Orjina ollessa* (1911) ja Tommi Hirvosen *Miirun valtiaita* (1913). Kurikan maaorjien vapauttamisesta kertova esikoisnäytelmä oli huomattava menestys Suomalaisen Teatterin esittämänä ja ensimmäinen Inkerin suomalaisen kirjoittama erillisnaitteenä ilmestynyt kaunokirjallinen teos. Sen innoittamana ilmestyi seuraavan vuosisadan puolella peräti kaksi samanaiheista näytelmää. Ruotsin näytelmän oli tarkoitus juhlistaa maaorjuudesta vapautumisen 50-vuotisjuhlallisuuksia Inkerissä, mutta Venäjän sensuuri kielsi sen esittämisen. Puutetta paikkaamaan Ruotsin opettajakollega Tommi Hirvonen kirjoitti oman muunnelmansa aiheesta, jossa venäläisvastaisia tunnelmia oli lievennetty ja jota saatiin rauhassa esittää Inkerinmaalla.

Esitelmässäni tarkastelen paitsi mainittuja kolme näytelmää ja niiden vastaanottoa myös laajemmin näytelmäkirjallisuudesta ja teatteritaiteesta käytyä keskustelua Inkerinmaalla. Esimerkiksi Suomalaisen Teatterin vierailut Pietarissa otettiin riemuiten vastaan, mutta samojen näytelmien esittäminen suomalaiselle rahvaalle ympäröivällä maaseudulla kirvoitti kriittistä keskustelua. Erityisesti Minna Canthin naturalististen näytelmien esittämistä kouliintumattomalle maalaisväestölle ei katsottu vanhoillisempien tahojen puolelta hyvällä. Tätä käsitystä vastaan asettui erityisesti nuorempi, sosialistisesti suuntautunut Inkerin suomalainen älymystö. Keskustelun vaikutus on selvästi havaittavissa myös Ruotsin ja Hirvosen näytelmissä, jotka lainaavat paljolti paitsi Kurikan näytelmästä myös Canthin näytelmätaiteesta.

Esitelmäni valaisee suurelta osin täysin tutkimatonta osa-aluetta suomalaisen näytelmäkirjallisuuden ja teatteritaiteen historiassa Inkerinmaalla. Hyödynnän esitelmässäni Suomesta ja ulkomailta tekemiäni arkistolöydöksiä sekä laajaa sanomalehtiaineistoa. Esitelmäni tuo myös uutta tietoa Inkerin suomalaisten kirjallisuudesta ja kulttuurielämästä Venäjän vallankumousta edeltävänä ajanjaksona.

(suomalainen näytelmäkirjallisuus, Inkerin suomalaiset, kirjallisuuden historia)

3) Anna Kuutsa (Tampereen yliopisto), Klassikkokirjallisuus ”kansan äänenä”: Väinö Linna - sitaatit eduskuntapuheen poliittisen argumentoinnin ja suostuttelun välineenä

Esitelmä tarkastelee tapoja, joilla suomalaiset kansanedustajat ovat siteeranneet Väinö Linnan teoksia täysistunnoissa vuosina 1959–2020. Linna on kotimaisen kirjallisuushistorian klassikko, jonka teokset ovat rakentaneet maamme kansallista identiteettiä ja muokanneet vallitsevaa näkemystä etenkin 1900-luvun sodista (kts. Haapala 2017; Hyvärinen 2021). Toisaalta nykypäivänä etenkin jatkosotaa kuvaava romaani *Tuntematon sotilas* ja sen puhetavoiltaan tunnistettavat hahmot ovat siirtyneet enenevässä määrin johtajuusoppaiden retoriikaksi ja arkkityyppihahmoiksi (esim. Lundeborg, *Tuntematon sotilas ja johtamisen taito*, 2005).

Esitelmässä tarkastelen, kuinka kaunokirjallisuuden kuvitteelliset hahmot, tapahtumat ja puhutavat siirtyvät todelliseen maailmaan poliittisen argumentoinnin ja suostuttelun välineiksi. Havainnoin siteeraamisessa tapahtuneita muutoksia 50-luvulta tähän päivään etenkin siteeraavien puolueiden, siteeraustapojen ja sen merkityksen näkökulmasta. Kysyn, mitä nämä muutokset kertovat Linnan teosten kautta rakentuneen suomalaisen kansallisen kertomuksen kehityksestä ja millä poliittisessa puheessa hyödynnetään fiktiivisten henkilöahmoja. Esitelmän tavoitteena on myös nostaa esiin yleisemminkin kaunokirjallisuuden roolia poliittisessa argumentaatiossa.

Metodina on kertomuksentutkimuksen sosionarratologinen näkökulma, jossa kaunokirjallisuudesta tuttuja fiktionaalisuuden piirteitä analysoidaan ei-fiktiivisessä aineistossa (Mildorf 2023). Teoreettisesti esitelmä yhdistää pienten kertomusten tutkimusperinnettä (Georgakopoulou 2006) valta- ja vastakertomusten teoriaan (Andrews 2002; Hyvärinen 2021). Näkökulman avulla käsitellään, kuinka eduskuntapuheen kaunokirjallisuussitaattien, eli lyhyiden kerronnallisten osuuksien, on mahdollista tulkita aktivoivan ja rakentavan suomalaista kansallista valtakertomusta ja siihen kytkeytyviä suomalaisuuden stereotyyppisiä poliittisen argumentoinnin välineinä. Esitelmä on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Poliitiikan ajat -konsortiohanketta (POLTE, PI Mari Hatavara).

(kertomuksentutkimus, kirjallisuushistoria, digitaalinen humanismi)

4) Tanja Helminen, Todellisen ja kuvitellun suomalaisuuden sisutyypit

Sisu on suomen kielen keskeinen sana ja suomalaisiin kirjallisuudessa ja muussa kulttuurissa kiinteästi yhdistetty käsite. Sisulla on ollut tärkeä rooli siinä, miten fiktiivisiä ja historiallisia hahmoja on kuvattu ja tulkittu. Kaunokirjallisuuden hahmoista on pidetty sisukkaina muun muassa Johan Ludvig Runebergin runon Saarijärven Paavoa ja Väinö Linnan *Täällä Pohjantähden alla* -romaanin Jussi Koskelaa sekä Joel Lehtosen *Putkinotko*-romaanin Käkriäisiä ja Hella Wuolijoen *Niskavuori*-näytelmien naisia. Historiallisista hahmoista sisukkaiksi on mielletty niin naisasianaisia kuin valtionpäämiehiä ja voitokkaita urheilijoita. Sisusta puhutaan yhä sekä arkisissa sisutarinoissa että kansallisessa kontekstissa, kun on kyse selviytymisestä, urheiluvaikutuksista tai vaikkapa talouden ja politiikan haasteista.

Suomessa julkaistussa kirjallisuudessa ja lehdistön suomalaisuutta koskevassa keskustelussa on 1800-luvulta lähtien hahmotettavissa erilaisia sisutyyppejä. Ne ovat paitsi heijastaneet erityyppisiä kansakuntakäsityksiä ja kuvitellun suomalaisuuden malleja myös tuottaneet todellisenä pidettyä suomalaisuutta. Sisutyypit ovat toimineet samaistumismalleina ja liittyneet monenlaisiin rooleihin,

joihin sisu on valjastettu. Nämä roolit kytkeytyvät sitkeyteen, ahkeruuteen ja muihin myönteisiin ominaisuuksiin mutta myös esimerkiksi itsepäisyyteen ja kapinahenkisyyteen – yksilöiden ja yhteisöjen tasolla. Sisutyypit havainnollistavat sitä, miten monipuolisesti sisua on käytetty suomalaisten kuvaamiseen: erilaisten suomalaisuuksien tuottamiseen ja kyseenalaistamiseen. Sisua onkin pidetty esimerkiksi muutosvoimana ja monenlaisen kuvitellun tai todellisen asian, kuten sivistyksen, tasa-arvon ja hyvinvointivaltion, mahdollistajana.

Sisutyypit perustuvat sellaisiin suomalaisissa nähtyihin ominaisuuksiin, jotka liittyvät luonteeseen tai luontaisiin taipumuksiin, olosuhteisiin tai pakkoon, määrätietoiseen toimintaan sekä toiminnan tuloksiin. Sisutyypit temperamenttinen uhmaaja, sitkeä sinnittelijä, määrätietoinen toimija ja onnistuva sankari valaisevat suomalaisiksi miellettyjä ajattelu- ja puhetapoja, toimintatapoja ja asenteita tai jopa mentaliteettina tai kansanluonteena pidettyjä asioita. Lisäksi sisutyypit edustavat suomalaisten elettyjä historiallisia tapahtumia, moninaisia kokemuksia ja toisinaan ristiriitaisiakin arvoja. Siten sisutyypien tarkasteleminen auttaa ymmärtämään sitä, millaisia rooleja – ja miksi – suomalaiset ovat sisulle eri aikakausina antaneet.

(kirjallisuus, kulttuuri, sisu, sisutyypit, suomalaisuus)

Kirjallisuuden välitiloja (HUM304)

Vetäjät: Mika Hallila (Jyväskylän yliopisto) ja Kasimir Sandbacka (Oulun yliopisto)

1) Hanne Juntunen (Oulun yliopisto), *Moll Flanders* kuvitellun ja todellisen Lontoon kartoilla

Kuuluisan englantilaisen kirjailijan Daniel Defoen vähemmän tunnettu teos *Moll Flanders* (1722) on myöhäinen pikareski, joka käyttää genrensä affordansseja kritisoimaan aikansa yhteiskuntaa. Tämä todellisen ja kuvitellun ristiriidan näkyväksi tekeminen tekee myös näkyvämmäksi teoksen hienovaraisemmat kritiikin tavat.

Pikareski on historiallinen kirjallisuusgenre, jonka juuret 1500-luvun Euroopassa, kertoo rikollisten elämästä ja teoista, usein korostetun moralisoivasti tai köyhien elämää 'tirkistelevästi' valta-asemasta käsin. Tämä moralisointi ja tirkistely on kehystetty kirjallisuuden didaktisella funktiolla: tarkoitus on varoittaa lukijaa todellisen maailman rikollisten tempuista ja vaarallisista paikoista – genrelle tyypillinen tapa tuottaa referentiaalinen samuus tai jatkuvuus fiktionaalisen ja todellisen paikan ja asujaimiston välillä vastaa kartoille tyypillistä referentiaalisuutta: kartta (tai tarina) vastaa mielekkäästi kokonaan tai suurimmilta osin maastoa (tai todellisuutta). Näin myös tiedon, jonka saa kartalta (tarinasta) voi siirtää suoraan maastoon (todellisuuteen).

Moll Flanders kritisoi aikansa köyhien oloja ja yhteiskunnallista asemaa tämän pikareskille tyypillisen tilallisten valtasuhteiden käsitteellistämisen kritiikin kautta. Tämä kritiikki piiryy myös tapaan, jolla se itse asettaa itsensä Lontoon kartalle. Esitelmässä näytän, mitä tapahtuu, kun lukijana piirrän Mollin fiktionaalisen Lontoon reitin oikean historiallisen Lontoon kartalle: reitistä tulee informatiivisen sijaan täysin mieleton (vrt. esim. James Joycen *Odysseuksesta* tehty kartat). Tästä huolimatta kartta kertoo jotain muuta tärkeää: se on visuaalinen jälki tavasta, jolla teos tekee kritiikkinsä lukijalle kehollisen kokemuksen tuottamisen kautta konkreettisen omakohtaiseksi.

(kartografia, pikareski, 1700-luvun kirjallisuus, kognitiivinen kirjallisuudentutkimus)

2) Tatu Pajula (Tampereen yliopisto), Joseph McElroyn *Ancient History: A Paraphase puolivälin fiktiona*

Tarkastelen esitelmässäni yhdysvaltalaisen kirjailijan Joseph McElroyn teosta *Ancient History: A Paraphase* (1971) puolivälin fiktiona. Kyseinen käsite, puolivälin fiktio tai midfiction on Alan Wilden, ja se kuvaa teoksia, jotka ovat metafiktiivisen sekä realistisen kirjallisuuden välillä ja ammentavat merkitystään kummastakin puolesta. Argumentoin, että *Ancient History* saa oleellisen merkitystason, jos sitä analysoidaan puolivälin fiktion näkökulmalla. Teos hyödyntää metafictionin itsetietoista otetta alleviivaten kirjallisuuden olemusta kirjallisuutena, mutta se liittyy tällaiset pohdinnat realismiin, arkitodellisuutta koskeviin pyrkimyksiin. Wilden käsitteen lisäksi esitelmää taustoittavat Patricia Waughin ja Robert Alterin esittämät huomiot, että metafictionisuus ei ole lähtökohtaisesti realismista erossa, vaan nämä kaksi täydentävät toisiaan. *Ancient History*n päähenkilö Cy kirjoittaa muistelmaa menehtyneestä Domista sekä muusta tuttavapiiristään ja koettaa siten ymmärtää elämäänsä. Cyn muistelmia luo teoksen itsetietoista asennetta, jossa kirjoittamista käsitellään todellisuuden havainnoinnin työkaluna. Nähdäkseni tämä ei kuitenkaan ilmene skeptisenä oletuksena kirjoittamisen ja kielen mahdollisuuksista toden havainnoimiseen. Siten metafictionisuus lepää realismilla pohjalla teoksessa: vaikka se alleviivaa kielellisyyttään, Cyn kirjoitusprojekti tavoittaa arkielämää muistelmaan ulkopuolella. Siten pohdin, millaista todellisuuden kuvaa *Ancient History* välittää yhdistämällä metafictionista ja realistista otetta, ja olen näin puolivälin fiktiota.

(Joseph McElroy, *Ancient History*, puolivälin fiktio, metafictionisuus, realismi)

3) Mikko Äijö (Tampereen yliopisto), Dialogikerronta ja tekstienvälisyys Juha Hurmeen teoksessa *Nyljetyt ajatukset*

Juha Hurmeen romaanituotanto voidaan jakaa kerronnan tyyliltään kahtia – teokset ennen tuotannon “vedenjakajaromaania” *Nyljetyt ajatukset* (2014) ja teokset sen jälkeen. Esitelmässäni tarkastelen postmodernistisen *Nyljetyjen ajatusten* dialogikerronnan funktioita ja niihin sisältyvää intertekstuaalisuutta. Tämän esitelmän ja tulevan artikkelini tutkimuskysymys onkin seuraava: Miten dialogikerrontaa käytetään teoksessa ja millaisia merkityksiä siinä esiintyvät muut tekstit synnyttävät koko teoksen tulkinnan kannalta. Tutkin myös teoksen kantaaottavuutta kotimaiseen ja länsimaisen kirjallisuus- ja kultuurihistoriaan ja sekä dialogikerronnan että sisäistekijän roolia sen esiin tuovana voimana.

Esitelmäni hyödyntää James Phelanin (2005), Anna Kuutsan (2024) ja Aino Koivisto & Elise Nykäsen (2013) dialogikerronnan teorioita ja esitän, miten teos yhtäältä voidaan tulkita dialogiromaaniksi, mutta miten se toisaalta myös poikkeaa aiemmissä teorioissa esitetyistä dialogiromaanien kerronnan konventioista ja lähestyy monologiromaanin rajoja, sillä sen dialogeissa korostuu filosofinen puhe: *Nyljetyjen ajatusten* rakentuessa pääasiassa kahden päähenkilön välisten keskustelujen varaan ja keskustelujen venyessä pitkiksi monologeiksi hahmojen identiteettiä menettää merkityksensä.

Nyljetyjen ajatusten dialogikerronnassa painottuu sen temaattiset funktiot. Teoksen teemana korostuu taiteen merkitys ihmiskunnalle – ja samalla myös kotimaisen kulttuurin “kilpailukykyisyys” länsimaisen korkeakulttuurin rinnalla. Teema tulee esiin juuri päähenkilöparivaljakon välisen temaattisen dialogin ja monologienvälityksellä niin perinteisen keskustelun kuin myös draamadialogin keinoin. Esitän myös, että teoksen sisäistekijä rakentaa hahmojen välisen dialogikerronnan ja draamadialogin avulla teoksen tematiikkaa kotimaisen kirjallisuuden ja taiteen kilpailukykyisyydestä maailmankirjallisuuden rinnalla.

(kertomuksen tutkimus, dialogikerronta, tekstienvälisyys)

4) Mika Hallila (Jyväskylän yliopisto) & Kasimir Sandbacka (Oulun yliopisto), Ikään kuin kehityskoa: metamodernismi, valistuksen perintö ja fiktion hyödyllisyys

Millainen on meidän aikamme suhde valistuksen perintöön ja modernin projektiin, jolla tarkoitetaan 1700-luvun valistusfilosofiaan pohjaavaa kehityskoa ja sen rationaalista käytännön toimeenpanoa läntisten yhteiskuntien järjestämisessä ja kehittämisessä? Valistuksen perintöä on ihmiskeskeinen tieteellinen maailmankuva ja kyky kuvitella parempi ja oikeudenmukaisempi yhteiskunta, jota ihminen voi kehittää oman järkensä avulla. Näiden ideaalien mukaisesti tavoitteena on ollut luoda universaalit moraaliperiaatteet, jotka toisen maailmansodan jälkeen saivat näkyvimvät ilmaisumuotonsa ihmisoikeuksissa, kansainvälisissä instituutioissa ja sääntöpohjaisessa maailmanjärjestyksessä.

Modernin projektia leimasi optimismi, jonka 1900-luvulla romahduttivat tuhoisat sodat, siirtomaapolitiikan perintö ja globaali epätasa-arvo, ydintuhon uhka ja ekologinen hävitys. Vuosisadan loppupuolen postmoderni ajattelu edustikin juuri valistuksen kriisiä ja kritiikkiä. Se pyrki purkamaan modernin projektiin ja muihin ”suuriin kertomuksiin” liittyneitä harhakuvitelmia ja osoittamaan, että ylevinä ja universaaleina esiintyneiden ihanteiden taustalla hallitsivat ja vaikuttivat Eurooppa-keskeiset ideologiat ja valtarakenteet. Vuosituhannen vaihteen jälkeen tällainen postmoderni asenne on monien tutkijoiden mukaan korvautunut metamodernistisellä ajan hengellä, joka huojuu valistuksesta periytyvän modernin kehityskoon ja valistuskriittisen postmodernin skeptisyyden välillä. Robin van den Akkerin ja Timotheus Vermeulenin teoretisoima metamoderni tuntemusrakenne näyttyy kapitalismin globaalin vaiheen kulttuurisena logiikkana, joka on yhtä aikaa sekä kapitalistisen tuotantotavan kulttuurista ilmentymää että sen kritiikkiä. Teoria koskee modernin nykyvaihetta, mutta siinä ei ole kovinkaan paljon tuotu esiin aikakautemme suhdetta valistuksen perintöön ja modernin projektiin.

Kirjallisuudentutkimuksen päivillä esittelemme tekeillä olevaa kirjaamme *Metamodernism and the Modern Project* (Bloomsbury Academic, 2028–2029), jonka keskeinen argumentti on, että metamodernismi kumpuaa nimenomaan tarpeesta ajatella uudelleen modernin projekti, joka on jälleen kriisiytynyt ja nyt erityisesti ilmastonmuutoksen, luonnontuhon, tieteen ja asiantuntijuuden kyseenalaistamisen, demokratian horjumisen ja sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen rapautumisen myötä. Toisin kuin valistuksen perinnön hylkäävässä postmodernismissä, metamodernismissä ollaan valmiita toimimaan ikään kuin kehitys kohti parempaa tulevaisuutta olisi mahdollista. Samalla kuitenkin tiedostetaan inhimillisen ymmärryksen keskeneräisyys ja päämäärien väliaikaisuus.

Metamodernismissä kehityskoo on eräänlainen hyödyllinen fiktio, toivon ja pessimismin välillä oskilloiva asenne, joka saa jatkamaan kohti tulevaisuutta, vaikka päämäärä jäisikin saavuttamatta. Siinä tulee esille ”totuuden jälkeisen ajan” yhteiskunnallinen ja globaali polarisaatio, jossa erilaisissa kulttuurisissa viiteryhmissä vallitsee toisistaan poikkeavia ja vastakkaisia käsityksiä siitä, miten menneisyys tulisi ymmärtää ja millaisia ovat tämänhetkinen todellisuus ja kuviteltavissa oleva parempi tulevaisuus.

(metamodernismi, modernin projekti, valistus)

Real and Imagined Vegetal Life (TELLUS GALAXY)

This panel of four papers will explore multispecies entanglements in contemporary literature. Focusing on convivial encounters between human, animal and plants — from trees to coffee plants and post-nuclear gardens — in North America, India, Ukraine and one giant oak tree, this panel showcases new work in the ecocritical literature and the plant humanities.

1) Lydia Kokkola (University of Oulu), Multi-species conviviality and complex entanglements in the Toby Lolness books

This presentation examines Timothée de Fombelle's two Toby Lolness novels from an ecocritical perspective, highlighting their rich thematic engagement with ecological ethics, multi-species conviviality and vegetal intelligence. Set in a dystopian world, the miniature humans who inhabit the Tree are positioned as being deeply entangled with other living organisms including not only the Tree itself but also mold, insects, plants, lichen and more. Drawing on frameworks from Goga et al., Haraway, Rose and van Dooren, the analysis explores how the novels promote natureculture (the rejection of binaries between nature and culture) and foreground symbiotic relationships and ecological interdependence. The central characters – Sim and Toby Lolness – model an ethos of curiosity, sustainability, and respect for all life forms, while the narrative critiques extractive capitalism and xenophobic populism through allegorical depictions of environmental degradation and political manipulation. The novels' imaginative setting allows readers to explore complex ecological concepts such as parasitism, sentience, and agency in nonhuman life, making them powerful tools for fostering environmental awareness in young readers. By positioning children's literature as a space for ethical storytelling and ecological imagination, this article argues that the Toby Lolness books meaningfully contribute to contemporary discussions on how literature can shape young readers' understanding of multispecies entanglements and the urgent need for planetary care without burdening them with responsibility for resolving the climate crisis.

(multispecies conviviality, French children's literature, ecocriticism)

2) Eline Tabak (University of Oulu), Monarchs and milkweed: storying multispecies worlds in the age of extinction

Storytelling allows people to encounter species on the edge of extinction from a distance, inviting them to care about other-than-human life. But what exactly do people encounter in literary narratives? Many contemporary narratives of species decline focus on large, charismatic megafauna that are easier to anthropomorphise. Smaller and less visible species, ranging from insects to tiny ocean dwellers to plants, ask for new and different ways to be perceived, written, and connect with. In this paper, I consider how multispecies relations are storied in extinction narratives by having a closer look at some smaller yet widely known species: the iconic monarch butterfly and the genus with which it co-evolved, milkweed. The monarch is not only known across for the globe for its multigenerational migratory journey, but it has also long since been a symbol of migration, and life and death. This cultural history has become an important part of the butterfly's appeal, and the stories that people tell about the monarch. However, at the risk of overciting Haraway, 'it matters what stories we tell to tell other stories with'. As I show, with growing awareness of their ecological vulnerability, the monarch is slowly allowed to be its own animal instead of a cultural signifier. I will have a look at the different ways writers approach monarchs and milkweed, in the work of Barbara Kingsolver, Peter Kuper, and Wu Ming-yi. These authors use vastly different (literary) techniques to tell the story of the monarch butterfly, milkweed, and the reality of insect decline in an age of overall biodiversity loss. Both stories show something important about the different possibilities and limitations of the literary form in perceiving and writing multispecies relations, especially when considering a species (the monarch) so different than our own.

(contemporary literature, multispecies storytelling, insects)

3) Subarna De (University of Groningen), Ritualising Plants and Changing Human-Plant Geographies in Indian Coffee Plantations

Plants provide human sustenance, centrally essential for food, ecology, and cultures. Yet, since the nineteenth century, continuous global thinning of plant species in Kodagu, situated in the Western Ghats in Karnataka in South India, has led to immense biodiversity loss, transforming, affecting, and displacing human and more-than-human lives. Paying attention to Kodagu provides an example of adopting a decolonial bioregional approach that transforms colonial coffee plantations into indigenous sites of multispecies conviviality and resituates human-plant relationships ecologically to perform reinhabitation and revive Kodava nature-culture relationships. In this essay, I will study Sarita Mandanna's *Tiger Hills* (2010) and Kavary Nambisan's *The Scent of Pepper* (2010) to understand the importance of native plants, forests, vegetal and feral spaces in the Kodava ritual of Kailpodh, celebrated annually to mark the commencement of the hunting season in the Kodagu coffee district. In doing so, I will investigate how ritualising unique plants, flowers, forests, and vegetation as "sacred" deepens the Kodava human-plant interaction across space and time and emphasises the changing relational geographies of the human-plant entanglements between Kodagu's pre-colonial past and the (post/de)colonial present.

(bioregionalism, human-plant geographies, multispecies conviviality, decoloniality, indigenous knowledge, Kodagu/Coorg)

4) Hanna Samola (Tampere University), Garden symbolism in Svetlana Aleksievich's *Chernobyl Prayer. A Chronicle of the Future*

In my presentation, I will discuss the importance of gardens and their fruits and vegetables in the lives of people depicted in Svetlana Aleksievich's documentary novel *Чернобыльская молитва. Хроника будущего* (1997, *Chernobyl Prayer. A Chronicle of the Future*). The novel consists of stories of people who live in the area that was polluted by radioactive waste during and after the disastrous accident in the nuclear power plant in Chernobyl in April 1986. The novel is based on tape-recorded interviews of people who have witnessed the Chernobyl disaster. The novel is also a carefully composed work of art with literary references, motifs and metaphors.

What kind of topoi and metaphors are connected to the depictions of gardens and plants in Alexievich's novel? How do people, giving their testimonies and prayers on the pages of the novel, depict human responsibility over plants and other non-human species and what kind of role does gardens and plants – especially kitchen gardens – have in the lives of the people interviewed in the book?

I will apply theories of literary plant studies and ecocriticism in my analysis on depictions of gardens and their symbolic and metaphorical meanings in Alexievich's novel. In addition to their symbolic, metaphorical, and intertextual meanings, kitchen gardens and other gardens are also places of both survival and resistance for people who tell their stories in Alexievich's novel.

(gardens, plant humanities, Chernobyl, Svetlana Alexievich)

On the Frontier between Fantasy and Allegory (TELLUS HORIZON)

Allegory is a complex concept that may be understood in multiple ways: as a classical rhetorical figure, a mode that invites the search for hidden meanings, or a narrative technique purposefully employed to articulate ideas. Proceeding from different conceptualizations, the allegorical might be viewed as contiguous with the fantastic. Yet at least since Tolkien, allegorical interpretation of fantasy fiction has been viewed with suspicion. In this working group, we invite participants to consider what elicits interpreting a text as an allegory, or, alternatively, as fantasy.

Chairs: Oiva Ristimäki (University of Turku); Radvilė Musteikytė (Vilnius University / University of Turku)

1) Oiva Ristimäki (University of Turku), Towards a Distinction Between Didactic and Propagandic Allegory

Allegory has been illuminatively studied as mode, genre, and/or figure. The major theories of allegory, however, tend to overlook the phenomenon of judgments, the invitation of which is arguably integral to persuading an audience through allegorical depiction. In many cases, the evaluation of the allegorized concealed and revealed by the text coincides with the implied authorial stance towards it. Yet there are also authors who invite audiences to uncover allegorical messages that can't but remain objectionable to them all the way through the process of reception and even beyond. These observations, as well as the respective theories of fiction as rhetoric by James Phelan and Kenneth Burke, inspire me to ask, whether one might distinguish between two distinct kinds of allegory: didactic and propagandic.

As an example of didactic allegory, I present George Orwell's *Animal Farm* (1945), the allegorical interpretation of which appears to justify – in the eyes of Orwell's perceived audience – a powerful ideational message. In Orwell's works, the allegorized, thus, is a rhetorical utility and not vice versa. As possible examples of propagandic allegory, I in turn analyze *Samson Agonistes* (1671) by John Milton and the Twilight series by Stephanie Meyer. I argue how these two authors – who of course differ vastly from one another in terms of genre, style, and period – compensate for the division between themselves and their perceived audience as to the allegorized by inviting mimetic and synthetic identification. Because of betraying a lack of authorial ethos and reliance on non-ideational persuasion, these works may be characterized as propagandic.

(Allegory; Rhetorics; Didactic; Propaganda)

2) Radvilė Musteikytė (Vilnius University / University of Turku), Winged Bodies, Decadence, and the Mothertree: Siiri Enoranta's Fantasy Novel *Keuhkopuiden uni* as an allegory of the Anthropocene

In this paper I analyze Finnish writer Siiri Enoranta's prize-winning fantasy novel "Keuhkopuiden uni" (2024), which explores human relationships to nature by tracing a pivotal event for Homo Arboris, winged human- and plant-like beings living in uneasy symbiosis with their "lung trees." I attend to the novel's decadent fantasy world to identify how it invites both fantastic immersion and allegorical meaning-making, discussing how these different modes of readerly engagement work together in activating the environmental charge of the narrative. I draw on Kaisa Kortekallio's (2024) analytical concept of "embodied estrangement" against the backdrop of James Phelan's rhetorical approach to literature to discuss the motifs of wings, flying, and blending with lung trees as simultaneously fantastic and allegorical, noting that the reconfiguration of these motifs' meanings throughout the narrative progression is crucial for establishing the novel's themes. I argue that

"Keuhkopuiden uni" can be read as an allegory of the Anthropocene problematizing a stark separation between nature and culture. With this paper, I aim to contribute to broader discussions about the variety and affordances of Anthropocene fiction.

(Siiri Enoranta, Anthropocene fiction, Embodied estrangement, Decadence, Immersive Fantasy)

3) Ian Gwin (University of Helsinki / University of Washington), Allegory, Subversion and Pedagogy in the Baltic Fairy Tale (1838–1910)

In this presentation, I examine the role of allegory and its relation to fairy tale genres in Estonia and Finland during the “long nineteenth century” under Tsarist rule. This discussion informs the historical and literary background to my dissertation, “The Secret of the Waves: Water-spirits and the Mermaid Cycle in Fairy Tales around the Baltic Sea,” which I am currently writing at the University of Helsinki. Following the Grimm brothers and the dictates of Romantic Philology, researchers of the fairy tale have long distinguished between the fairy tale and legend. In my dissertation, I contend that ethnic genres also had a role in the development of the folk tale across the Finnish bridge — that is, the romantic national movements of Estonia and Finland. In the nineteenth century, romantic philology and folklore studies becomes a means of creating a history and prestigious European culture in a region where oral traditions persisted (i.e. Kalevala, 1835). The mystifications of F. R. Fählmann (1842) established a “double authority” of the storyteller/author and a history of Estonian people following the Finns. Later some of these mythical “pseudo-legends” appear alongside folk tales in a Finnish translation (Wiron satuja, 1847). The allegorical nature of these tales, and their potential for political subversion, challenges the pedagogy of the folk tale as a children’s instruction, and rewrites national history through fantasy. Later, in the narrative “The Truth” (1910), the Estonian writer Anton Tammsaare tells a variant of an oral story also found in the 1847 collection, demonstrating the continual function of allegory across oral and written traditions of the fairy tale.

(Allegory, Authorship, Fantasy, Fairy Tale)

4) Kasima Tetyana (Tartu University), Magical Urbanism in Jhumpa Lahiri and Clarice Lispector

This paper compares the works of Jhumpa Lahiri and Clarice Lispector through the lens of magical urbanism, expanding the scope of literary urban studies by juxtaposing cities rarely studied together: Boston in the 1990s, Rome in the 2020s, Rio de Janeiro in the 1960s, and Brasília in the 1960s. These urban contexts represent distinct historical, cultural, and socio-economic conditions, allowing both shared and divergent experiences of city life to emerge. Across these spaces, recurring themes such as displacement, identity negotiation, social fragmentation, and the tension between public and private space reveal the city as a complex site of lived experience (Lefebvre 1991; Soja 1996; Massey 2005).

Rather than producing a universal narrative of urban experience, my paper examines how similar urban phenomena manifest differently across contexts. The concept of magical urbanism draws on magical realism to serve as an analytical framework to explore the coexistence of rational and intangible dimensions within everyday urban life. Through this perspective, cities appear as layered, heterogeneous spaces marked by simultaneity, fragmentation, and heterotopia (de Certeau 1984; Soja 1996).

Lispector and Lahiri contribute to this discourse by foregrounding micro-urban experiences. Lispector’s crônicas employ a vignette-like urban genre rooted in quotidian observation, capturing fleeting moments that resist dominant structural narratives of the city. Lahiri, particularly in her Italian-language fiction such as *Dove mi trovo* (Whereabouts), strips away specific place names, producing a universalized urban environment that reflects the disorientation and translocality of contemporary city life. Through these formal strategies, both writers challenge conventional

approaches to urban representation, demonstrating how literary form can illuminate the porous, translocal, and experiential dimensions of urban space.

(Clarice Lispector, Jhumpa Lahiri, magical urbanism)

Työryhmät IV / Panels IV (Friday 12.00/12.30–14)

Indigenous Futurisms: Arab and Global South Speculative Fiction (online session, TELLUS CHILL, 12.00–14.05)

Over the last decade, indigenous futurism has demonstrated how speculative genres have evolved as fictional spaces where indigenous communities reclaim nature-culture futurity, resist settler-colonial epistemologies, and practice ancestral belief systems and traditions in a futuristic setting (Dillion 2012). However, much of this scholarship has been theorised through Global North perspectives. This panel proposes a comparative and decolonial investigation of Arab and Global South futurisms that “transcend the Western taxonom[ies]” (Verso and Jurado 2024) and to be primarily situated in the non-Western indigenous futuristic imaginaries and grounded in local epistemologies, ancestral ecologies, cultural memory, and ontologies of technology, time, and space that are more solution-oriented than Western speculative fiction.

In this regard, Arab and Global South speculative fiction, especially ecological and cultural speculative texts set in Africa, the Middle East, Asia, and Latin America emerge as reservoirs of alternative knowledges and worldviews, and reveal strategies of survival and environmental imagination that challenge Eurocentric frameworks. In light of Stacy Alaimo’s “trans-corporeality” (2010), Rita Felski’s conceptual understandings of attachment, recognition and modes of knowing beyond critique (2015, 2020), Anna Tsing’s multispecies assemblages (2015), Donna Haraway’s “natureculture” (2016), Arturo Escobar’s relational ontologies (2018), this panel seeks to move beyond Western critique by foregrounding creative, transdisciplinary, and cross-epistemic approaches that unsettle entrenched speculative binaries and imagine relational modes of knowledge. In doing so, we seek scholarly papers that approach literature, film, and other media formats to illuminate how indigenous futuristic narratives trouble binaries between fact and fiction, realism and speculation, technology and tradition, nature and culture.

Panel Leader: Majda Atieh (Sultan Qaboos University, Oman); co-leader: Subarna De (University of Groningen, the Netherlands).

1) Patricia McManus (Sultan Qaboos University, Oman), Tracing the Past in Dystopian Futures

Dystopia as a potent form for speculative narratives has gained popularity and a measure of critical success in Arabic fiction across the decades of the twenty-first century. This paper will open up an exploration of how Arabic dystopias negotiates the relationship between an imagined future, the embedded present, and the still formative existence of colonial and anti-colonial pasts. If science fiction is a genre of fiction “specifically about potentialities and our intimations of them,” as Stephen Shapiro puts it, then dystopia - as a sub-genre of science fiction - arguably is the resting place for fears about the realisation of present potentialities in terrible futures. (Shapiro, p. 334) What is the role (if any) of the violence and suffering of the past in the shape these Arabic speculative futures take?

It has been difficult for Anglophone dystopian fictions to involve the past of the social orders they set out to critique. Frequently described as mediations on or interventions into the present, these dystopian fictions created terrible futures to warn of tendencies more or less latent in their present. In the traditions of Anglophone dystopia, the ‘classic dystopia’ created a closed future, the most terrifying vision of the future, one in which any social change was as impossible as it was unimaginable. To posit a future worse than the present, the ‘classic dystopia’ has to seal off its past however, a past in which imperialist dynamics created hell on earth as the political present of multiple generations of people across the Global South.

The two texts which will be used to concretise the more abstract frame of this paper’s exploration of one dimension of ‘Arabfuturism’ are Ahmed Khaled Towfik’s 2008 novel *Utopia*, later translated by Chip Rosetti and published by Bloomsbury Qatar Foundation in 2011, and the collection of short stories by Palestinian writers collected in *Palestine +100*, edited by Basma Ghalayini and published by Comma Press in 2019. The question which will organise this exploration is how the terrors of these dystopian futures are mapped cognitively in relation to the past.

(Dystopia, Arabic Speculative Fiction, History, Future)

2) Antranik Cassem (New York University, US), *Futurity Without Rupture: The Saturated Present in Contemporary Iraqi Fiction*

Recent scholarship on Indigenous and Global South futurisms has emphasized relational ontologies, alternative temporalities, and the reclamation of futures from colonial frameworks. Contemporary Iraqi fiction, however, complicates this paradigm through its engagement with speculative modes. Rather than projecting alternative worlds beyond dominant narratives of modernity, these texts stage narrations anchored in an intensified present — a temporality in which unresolved histories persist materially, spatially, and corporeally, foreclosing the possibility of clean rupture or technological redemption.

This paper argues that contemporary Iraqi fiction reconfigures futurity through speculative devices — not as transcendence or reclamation, but as structurally constrained continuation. Fantasy and speculative elements function diagnostically: they render visible the material afterlives of war, sectarian fragmentation, and colonial violence embedded within urban infrastructures, bodies, and ecological systems.

The paper examines three novels that exemplify this mode: *Frankenstein in Baghdad* by Ahmed Saadawi, *Al-Mashtour* by Diaa al-Jubaili, and *‘Ayn al-Dūd* by Nassif Falak. Each deploys a central speculative device — monstrous assemblage, corporeal partition, parasitic infestation — to literalize how violence embeds itself in bodies, temporalities, and urban ecologies. In *Frankenstein in Baghdad*, the assembled monster does not inaugurate a new order but sustains a recursive economy of revenge, perpetually carrying the dead forward into the present. In *‘Ayn al-Dūd*, political corruption becomes biological process: infestation spreads through intimate contact, transforming violence into self-replicating futurity. In *Al-Mashtour*, sectarian division manifests as bodily partition; geopolitical fracture becomes somatic condition rather than external event.

Across these texts, speculation does not open alternate worlds but intensifies the present. The speculative device exposes what realism risks normalizing: infrastructure retains the bomb’s logic; geography colonizes the body; violence sustains its own ecology of reproduction. These works are not allegories in the conventional sense but literalizations that refuse narrative closure.

By foregrounding saturation rather than projection, Iraqi fiction intervenes in debates on Arab and Global South futurisms by challenging the assumption that non-Western futurity must operate through recovery, transcendence, or alternative world-building. Not all non-Western futurities operate through

reclamation or transcendence; some emerge from contexts in which futurity itself is materially constrained. This mode of Iraqi fiction thus proposes a third temporal orientation: not utopia, not dystopia, but the intensified now — where the future is not promise, but persistence.

(Saturated Present, Constrained Futurity, Iraqi Speculative Fiction, Global South Futurisms, Structural Violence)

3) Majda Atieh (Sultan Qaboos University, Oman) & Subarna De (University of Groningen, the Netherlands), Virtual-Machine Ecologies: Indigenous Futurism in Arab and South Asian Speculative Fiction

This paper examines Fadi Zaghmout’s “Jaha in the Metaverse” (2023) and Vandana Singh’s “Ambiguity Machines: An Examination” (2015) from a decolonial indigenous perspective to explore how Arab and South Asian futurisms unlearn Western conceptions of virtual-machine spaces. Drawing on post/decolonial interdisciplinary frameworks from environmental humanities and popular culture studies, we argue that these speculative texts impel the epistemic intervention of cultural and topographical indigeneity in virtual-machine realities. In light of Grace Dillon’s (2012) and Kyle White’s (2017) theories of indigenous futurisms, this paper demonstrates how these virtual and machine spaces resist Western discourse of immateriality and digital escapism. Instead, they contribute a counter “natureculture” (Haraway, 2016), where indigenous epistemologies, ancestral ecologies, cultural imaginaries reconfigure machine intelligence. These Arab and South Asian virtual-machine ecologies thus function as symbiotic sites through which environmental, historical, and cultural memories operate, unsettling modern binaries between fact and fiction, culture and technology.

(Virtual-Machine ecologies, indigenous futurism, post/decolonial, Arab futurism, South Asian futurism, natureculture)

4) Angelina Rao (KU Leuven, Belgium), Magical Mothers: Matrilineal Futurity and Cosmology in Contemporary Indian Speculative Fiction

This paper examines how contemporary Indian speculative short fiction reimagines cosmology and futurity through matrilineal lineages. It reads Shweta Taneja’s “Grandma Garam’s Kitty Party” and Tashan Mehta’s “The Rulebook for Creating a Universe” as feminist narratives that displace Western taxonomies of patriarchy, progress, sovereignty, and linear time by situating world-making and futurity within South Asian mythic and epistemological frameworks. Taneja’s story draws on the South Asian folklore of the chudail to rework kinship, sexuality, and reproduction outside heteronormative marriage and patriarchal control. Mehta’s work reimagines dominant cosmologies by rejecting a singular, masculine divine origin of the universe. In her story, worlds originate from feminised manual labour that involves weaving flowers, foregrounding creation as embodied and ecological. Further, in both texts, the mother–daughter dyad emerges as a site of contention and collaboration, and futurity is constructed as intergenerational and non-Western. Reading these stories together, the paper argues that the future is imagined as inherited, adaptable, and collective, rooted in cultural and folkloric traditions.

5) Gabriela Debita (University of Galați, Romania), “The Thread That Guides Them Home”: Black Atlantic Counter-Memory and the Cosmological Imagination in Sofia Samatar’s “Request for an Extension on the Clarity”

Sofia Samatar’s short story “Request for an Extension on the Clarity” (from *Tender*, 2017) stages a significant intervention in the speculative fiction genre, placing a Black, Afro-diasporic woman in the deliberate, circular labor of orbital maintenance rather than at the frontier of cosmic discovery. This constitutes a formal refusal of the Western SF tradition’s foundational equation of outer space with exploration and conquest. Samatar’s own positioning as the daughter of a Somali scholar and a white

Mennonite mother, and as a scholar of Arabic and African literatures, lends her engagement with non-Western cosmological traditions both intellectual rigor and the force of diasporic inheritance, situating the story firmly within the tradition of Global South speculative fiction. Reading the story through Paul Gilroy's theorization of the Black Atlantic as a counter-modern formation defined by circularity, displacement, and the recuperation of suppressed epistemologies, this paper demonstrates that the story's orbital structure is ontologically purposive. The narrator imagines writing a history of people who "went from Africa to the Americas and then back to Africa and then back to the Americas" (Samatar 185), articulating, from orbit, a chronotope of return that directly contests the linear, progressive temporality governing both the Western SF tradition and the surveillance apparatus of "the Program," which reduces her existence to biometric data and behavioral logs. Against this reductive gaze, she assembles an alternative epistemological architecture from Dogon cosmology, encompassing Amma, Nommo, the celestial granary, and the principle of twinness, constituting a non-Western ontology of space, time, and technology retrieved from the margins of official knowledge. In doing so, Samatar's story troubles the speculative genre's Eurocentric taxonomy of who inhabits outer space and to what end, proposing an Afro-diasporic cosmological imagination in which the circle (orbital, historical, and genealogical), supplants the vector as the governing figure of futurity.

(Sofia Samatar, Clarity, speculative fiction, Afro-diasporic, Dogon cosmology)

Runo toden ja kuvitellun rajalla II (M203, 12.30–14)

1) Anni Katajapuu (Helsingin yliopisto), Runotekstin ja lavarunoesityksen välinen suhde lavarunoilija Elsa Töllin esityksissä

Lavarunoudessa runoilija-esiintyjä esittää itse kirjoittamiaan tekstejä, jotka ovat usein kirjoitettu ääneen luettaviksi. Runojen aiheet ammentavat omaelämäkerrallisista tai tunnustuksellisista lähtökohdista, runot voivat olla poliittisesti kantaaottavia ja esityksissä voi valmiiksi kirjoitetun tekstin lisäksi olla improvisoituja osuuksia. Runotekstin lisäksi esitys voi sisältää myös muita elementtejä, kuten välipuheita. Lavarunous on perinteisen runonlausunnan lisäksi saanut vaikutteita muun muassa stand up -komiikasta, suullisesta tarinankerronnasta ja rap-lyriikasta. Yleisö reagoi esityksiin kannustuksin ja taputuksin. Lavarunoutta esitetään usein avomikki-illoissa, joissa lämmittelijäesitysten jälkeen lava on avoin kenelle tahansa yleisöstä.

Esitelmässäni tarkastelen keinoja, jotka rakentavat esityksen ja puhutun runotekstin välistä suhdetta lavarunoudessa. Teoreettinen viitekehyseni rakentuu pitkälti Julia Novakin (2011) kehittämästä, teatterintutkimuksesta ammentavasta metodista lavarunouden analysoimiseksi, jota täydennän muilla esitys- ja lyriikan tutkimuksen teorioilla. Esitelmässäni tarkastelen lisäksi sitä, miten lavarunouden keinot, kuten metalyriikka, improvisaatio ja esitykseen sisältyvät välipuheet, osallistuvat lavarunoilijan lavapersoonan rakentumiseen. Esitelmäni aineistona käytän lavarunoilija Elsa Töllin (s. 1995) taiteellista tuotantoa vuodelta 2024. Maisterintutkielmassani tutkin Töllin painettujen teosten metalyriikkaa, joka usein viittaa runojen esittämiseen ja lavarunoilijuuteen. Töllin esittää samoja runoja myös lavoilla, ja painetut ja esitetyt runot ovat tiiviissä kytköksissä toisiinsa. Esitän, että metalyriikka on keskeinen keino, jolla Töllin luo yhteyttä runotekstin ja esityksen välille.

(lavarunous, metalyriikka, esitys, lavapersoonaa)

2) Jarkko Oraharju (Turun yliopisto), Mirkka Rekolan runon sijoittuminen Helsingin Huvllakadun ympäristöön

Mirkka Rekolan (1931–2014) kirjailijanimikkoseura perustettiin runoilijan kuolinvuonna hänen

läheisiensä ja aktiivisten lukijoidensa toimesta. Mirkka Rekola -seura ylläpitää edelleen monin tavoin runoilijan muistoa ja toimii yhdistävänä kanavana kaikille tuotannon lukijoille. Rekola asui yli neljäkymmentä vuotta Helsingin Eirassa Huvilakadulla rakennushistoriallisesti merkittävän kivitalon (entinen Eiran sairaala) ullakkohuoneistossa. Hän kirjoitti siellä suurimman osan runotuotannostaan alkaen kokoelmastaan *Anna päivän olla kaikki* (1968) ja viimeisen kokoelmansa *Kuulen taas äänesi* (2011).

Rekola-seuran keskeisin toimintamuoto on tapaamisten ja tapahtumien järjestäminen Helsingin Huvilakadun kauniissa ja merenläheisessä ympäristössä. Tilaisuuksia on järjestetty kotitalon pihassa ja läheisillä kaduilla, Satamarannassa, Kaivopuistossa ja Helsingin edustan pienillä saarilla. Nämä paikat olivat keskeinen osa Mirkka Rekolan päivittäisiä kävelyjä. Samoilla reiteillä seura on järjestänyt runokävelyjä, joissa kuljetaan yhdessä ja välillä pysähdytään kuulemaan Rekolan runoja lausuttuna.

Rekolan runoissa tulee vastaan puita, puistoja, katu- ja merinäkymiä sekä rakennuksia tunnusmerkkeineen ja piirteineen. Tarkastelen esitelmässäni, miten runokävelyillä kosketuksissa Huvikadun ympäristön kanssa runoista löytyy enenevästi kiinnekohtia ja vastaavuuksia todellisiin yksityiskohtiin ja maisemiin. Esimerkkeinä tietty koivu, rakennuksen torni tai penkki puistossa. Runojen kanssa on löytynyt sijainteja, joissa Rekola on seissyt ja paikkoja sekä maisemia, joita hän on katsonut.

Rekolan runoissa on filosofista ajattelua ja kielen merkitysten tutkimusta, joihin keskittyen runojen elementtejä ei ole välttämättä luettu konkreettisesti. Esitelmässäni pohdin mitä runoille tapahtuu, kun siitä löytyy todellisia sijainteja ja ne voi vuosien erilaisten lukukokemusten jälkeen sijoittaa ympäristössä paikoilleen. Runojen kanssa paikat voivat muodostua muistomerkeiksi runoista ja runoilijasta.

(Mirkka Rekola, Helsinki, kirjailijanimikkoseura, runokävely)

3) Lieven Ameel (Helsingin yliopisto), Paikkasidonnaisen kirjallisuuden muodot

Esitelmäni pohtii paikkasidonnaisen kirjallisuuden muotoja 2000-luvun vaihteessa. Paikkasidonnaisuuden (tai paikkakohtaisuuden) käsite on liitetty erityisesti esittäviin taiteisiin: paikkasidonnainen esitys tai taideteos on luotu tietty paikka mielessä pitäen ja ammentaa merkityksiään osin paikkaan liittyvistä historiallisista ja kulttuurisista kerroksista. Kirjallisuudentutkimuksessa on harvemmin käytetty paikkasidonnaisuuden näkökulmaa, vaikka esimerkiksi historiallisten avantgardeliikkeiden poetiikat ammensivat paikkasidonnaisista menetelmistä (ks. esim. Morton). Paikkasidonnaisuus on myös tuotu esille luovan kirjoittamisen ja ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen opetuksessa.

Paikkasidonnaisella kirjallisuudella tarkoitan tässä yhteydessä kirjallisesti tai suullisesti esitettyä tekstiä, joka sijaitsee tietyssä paikassa ja jonka merkitykset rakentuvat ainakin osittain paikan materiaalisista ja kulttuurisista sidoksista. Keskityn kolmeen paikkasidonnaisen kirjallisuuden esimerkkitapaukseen: 1. Silja Rantasen ja Carolus Enckellin Helsingin Jätkäsaaren Victoria Kvarterin julkisivuun tekemä runo *Så skimrande var aldrig havet*; 2. Q-teatterin tuottama ”turvallisesti yhdessä” yhteisöteatterihanke, joka on osa Helsingin kaupungin rahoittamaa Helsingin malli -hanketta; 3. Flis Hollandin ääniteos ”25/7” Helsingin Kalasatamanpuistossa. Keskeiset kysymykset esitelmässäni ovat: miten nämä teokset tai hankkeet asemoituvat suhteessa ympäröivään tilaan? Miten ne kerronnallistavat alueen moniäänisyyttä? Miten paikkasidonnaisuus rajaa näiden teosten mahdollisia merkityksiä tai rooleja?

Esitelmäni taustalla on (erityisesti amerikkalaisessa kontekstissa käyty) keskustelu julkisesta tai ”yleisestä” kirjallisuudesta (Finberg) ja kirjallisuuden uusista ”dokumentaalisista” rooleista (dokumentaarinen + konseptuaalinen; Leong). Paikkasidonnaisen kirjallisuuden kysymykset liittyvät

myös olennaisesti ajankohtaiseen kirjallisuussosiologiseen tutkimukseen (ks. esim. Förslid et. al).
(paikkasidonaisuus, julkinen tila, dokumentaalinen kirjallisuus)

Lasten- ja nuortenkirjallisuus III (M204, 12.30–14)

1) Jarkko Lauri (Oulun yliopisto), Oliko alussa maksimi? Elämänohjeiden funktio Tove Janssonin varhaisissa Muumi-kirjoissa

Maksimi on lyhyt ja tiivis mietelause, joka sisältää toiminta- tai elämänohjeen. Maksimit tunnetaan viisauksikirjallisuudesta, kuten La Rochefoucauld'n tuotannosta, ja Kantin etiikasta. Maksimit ovat myös osa paraabelin, eli opettavan vertauskertomuksen, modernia muotoa, jota on teoretisoinut Theo Elm (1982, 1986 & 2004).

Olen aiemmassa tutkimuksessa (tulossa joulukuussa 2026) analysoinut Tove Janssonin romaanien ja novellien parabolista tasoa. Tutkimuksen pääpaino on ollut myöhäisemmän tuotannon Muumi-kirjoissa ja pelkästään aikuisille kirjoitetuissa teoksissa, joissa paraabelin piirteet ovat korostuneet ja maksimeja esiintyy runsaasti. Maksimien tiheys kasvaa jo *Taikatalvessa* (*Trollvinter*, 1957), mutta vasta *Näkymätön lapsi* -novellikokoelma (*Det osynliga barnet*, 1962) on kuuluisa ajatelmistaan. Esitelmä kysyy, millaisia maksimeja löytyy näitä teoksia edeltävistä Muumi-kirjoista, mikä rooli niillä on suhteessa kerrontaan ja kuvallisuuteen, joka liittyy paraabelille ominaiseen allegorisuuteen.

Paraabeli ei esiinny juurikaan itsenäisenä lajina 1900-luvun kirjallisuudessa. Se on historiallisesti sulautunut novelliin, (eläin)satuun, näytelmään ja romaaniin. Parabolinen taso löytyy tunnetusti esimerkiksi Brechtin, Kafkan ja Mannerin teoksista. Vaikka useat tutkijat ovat kiinnittäneet Janssonin fiktion allegorisuuteen huomiota, hänen parabolista tasoaan ei ole aiemmin tutkittu.

Lajihistoriallisesti paraabeli on peilannut oman aikansa yhteiskuntaa ja ongelmia. Modernismin kontekstissa maksimit ovat osa henkilöhahmojen identiteetin kehitystä. Usein ne peilaavat yksilön kamppailua eksistentiaalisen vapauden ja sosiaalisten normien ristipaineissa.

Genrenä paraabeli on paradoksinen ja reflektiivinen. Kerronta ja kuvallisuus on rakennettu siten, että se kyseenalaistaa teoksen vastaanottajan ennako-oletuksia eksistenssistä, etiikasta ja yhteiskunnasta. Näin ollen maksimien merkitys ei rajaudu pelkästään kuvitteelliseen maailmaan.

(Tove Jansson, muumit, maksimi, paraabeli, reflektio)

2) Iiona Savolainen (Tampereen yliopisto), Tunnenakkeja haarukoimassa: kaksoisyleisön hallinta 2010–2020-luvun lasten tunnekasvatuskirjoissa

Lasten tunnekasvatus on noussut keskeiseksi teemaksi 2020-luvun lastenkirjoissa, erityisesti kuvakirjoissa. Tunnetaitokirjoja tulee markkinoille käännöksinä ja kotimaisena tuotantona, huolellisesti ja hutiloiden, ammattimaisesti ja amatöörivoimin. Kustantamot pyrkivät tunne-elämän ammattilaisten avustuksella antamaan vastauksen kysymykseen, jonka käsittelyyn niin vanhemmat kuin ammattipedagogitkin etsivät kuumeisesti apua: mitä tehdä lapsen tunteilla? Samaan aikaan kaunokirjallisuuden lukemisen katsotaan edistävän monenlaista yhteiskunnallista ja yksilöllistä hyvää, ja sen puolesta kampanjoidaan mm. sosioekonomisten erojen tasoittamisen ja lasten sopuisan yhteiselön nimissä. Tunnekasvatuskirjallisuuden nousun voikin nähdä osana lukemisen välineellistämisen hyökyä, jossa kaunokirjallisuutta pidetään hyvän elämän, itsekasvatuksen ja

sosiaalistamisen työkaluna. Hyvää tarkoittavan kampanjoinnin kääntöpuolena saattaa olla, että kaunokirjallisuus pelkistyy tarinallistetuksi self helpiksi ja kadottaa samalla yhden keskeisimmistä ominaisuuksistaan: monitulkintaisuuden.

Esitelmässäni lähestyn 2010–2020-luvulla julkaistuja lasten tunnekasvatukseen keskittyviä kuva- ja runokirjoja hallinnan analytiikan (analytics of government) keinoin (Kaisto and Pyykkönen 2010; Rose 2010). Tarkastelen, minkälaista hallinnan mallia kirjat edustavat sekä millä tavalla kirjoissa puhutellaan niiden kaksoisyleisöä, lukevaa aikuista ja kuuntelevaa lasta. Erityisenä mielenkiintoni kohteena on, miten parateksteillä sekä tieto- ja kaunokirjallisen sisällön sekoittamisella tuotetaan auktoriteettipositio, josta käsin aikuis- ja lapsilukijan toimintaa pyritään ohjaamaan haluttuun suuntaan niin teoksen tulkinnan kuin tunteidenhallinnankin suhteen. Kuinka paljon lukijalle jätetään tulkinnanvaraa – teoksen merkityksissä ja soveliaassa tuntemisen tavassa?

Tarkasteluni lähtökohtana on ajatus tunteiden historiallisuudesta ja lastenkirjallisuudesta aikansa tunnemaailman heijastelijana (ks. *Learning How to Feel. Children's Literature and Emotional Socialization*, Oxford UP 2014). Jos hyväksymme lähtökohdan, että kaikki lastenkirjallisuus on vääjäämättä myös tunnekasvatusta, mitä se tarkoittaa tunnetaitokirjallisuuden suhteen? Onko lastenkirjallisuuden tunnetaitobuumissa sittenkin kyse enemmän käsityksistä todellisuuden ja fiktion suhteista sekä kaunokirjallisuuden kasvatustehtävästä kuin lasten tunteista?

(kuvakirjat, lastenrunous, tunteet, tunnekasvatus, hallinnan analytiikka)

3) Kaisa Laaksonen (Lastenkirjainstituutti), Lapsen näkökulma toden ja kuvitellun rajalla kuvakirjassa

Kuvakirjan ikonotekstissä eli tekstin ja kuvan yhdistyessä muodostuvassa kokonaisuudessa voi olla samanaikaisesti useita eri näkökulmia tarinan tapahtumiin. Tekstissä keskeistä on kertojarakenne, mutta lisäksi kuvan ja tekstin fokalisaatio eli se, kuka tekstissä näkee ja kokee asioita, vaikuttaa ikonotekstissä esitettyihin näkökulmiin. Fokalisaatio voi vaihdella yhden kirjan aikana, jolloin kuvakirjassa fokalisaation ja kerronnan erilaisista yhdistelmistä syntyy ikonotekstiin monimutkaisia ja vaihtelevia kerronnan rakenteita.

Esitelmässäni tarkastelen kuvakirjoja, joissa tarinan lapsipäähenkilö on tekstin autodiegeettinen eli minämuotoinen kertoja. Väitöstutkimuksessani (Laaksonen 2025) osoitin, kuinka kerronta lapsen näkökulmasta on yksi tapa, jonka avulla kuvakirjassa rakentuu itsenäisen lapsen figuuria, joka esittää lapsen aktiivisena toimijana, joka tekee itsenäisiä päätöksiä.

Esitelmässäni osoitan, kuinka autodiegeettinen kertoja yhdistettynä vaihtelevaan fokalisoijaan kuvissa ja tekstissä koettelee toden ja kuvitellun rajoja. Tarkastelemani kuvakirjat ovat sijoittuvat kaikki pienen lapsen tavalliseen arkeen, mutta lapsen näkökulmasta tarkasteltuna tapahtumat asettuvat uudelleenlaiseen valoon. Autodiegeettistä kertojaa tekstissä käyttävät kuvakirjat liikkuvat kirjan todellisuuden, mielikuvituksen, leikin ja unien rajoilla. Miten ikonotekstin näkökulmaratkaisut ohjaavat tulkitsemaan päähenkilön, lapsen kokemuksia?

Tarkastelen ikonotekstin autodiegeettisen kerronnan ja kuvien ja tekstin fokalisaation vaihtelua kolmessa väitöskirja-aineistooni sisältyvässä kuvakirjassa, Anneli Kannon ja Jutta Kivilompolon (kuv.) kirjassa *Jakke ja Simo* (2009), Tittamari Marttisen ja Anne Peltolan (kuv.) *Eelis mökillä* (2006) ja Katri Tapolan ja Kristiina Louhen (kuv.) *Maunon kaupunki* (2008).

(lastenkirjallisuus, kuvakirjat, autodiegeettinen kertoja, fokalisaatio)

Kirjallisuus ja muisti II & Affektiivinen tieto II -yhteisryhmä (M101, 12.30–14)

1) Ville Anttinen (Åbo Akademi), *Kauhun fragmentit: Trauman kuvaus Henrik Tikkasen proosassa*

Väitöskirjassani "Fragment av fasa: Traumaskildringen i Henrik Tikkanens prosa" (Kauhun fragmentit: Trauman kuvaus Henrik Tikkasen proosassa, suunniteltu valmistumisajankohta 2029) tutkin trauman kuvausta Henrik Tikkasen proosassa 1946–1983 kirjallisesta traumateoreettisesta näkökulmasta. Yleisen kirjallisen traumateorian sekä Tikkasen proosan tutkimuksen lisäksi väitöskirja edistää myös suomenruotsalaista kirjallista traumatutkimusta.

Henrik Tikkanen on kirjoittanut useita teoksia, joista suurin osa perustuu hänen kokemuksiinsa jatkosodan aikana sekä sen jälkeisinä vuosina 1980-luvun alkuun asti. Proosassaan Tikkanen pohtii muun muassa Suomen roolia sodassa ja sodan merkitystä Suomelle ja Euroopalle sekä omaa identiteettiään nopeasti muuttuvassa maailmassa. Vaikka Tikkasen kirjoitukset perustuvat hänen omiin kokemuksiinsa, on todellisuuden löytäminen vaikeaa. Tikkanen kirjoittaa samoista ja samankaltaisista kokemuksista monissa eri kirjoissa, mutta muuttaa yksityiskohtia kuten henkilöiden identiteettejä, aikajanoja ja dialogeja. Näistä syntyvä narratiivinen epävakautek tekee Tikkasen proosasta sopivan analysoidakseen kirjallisen traumateorian pohjalta, jonka keskipisteisiin kuuluu traumaattisten kokemusten vaikutus muistiin ja todellisuuden käsitykseen. Väitöskirjan kannalta tärkeimmät kirjallisuudentutkijat ovat Alan Gibbs (*Contemporary American Trauma Narratives*, 2014) ja Joshua Pederson (*Sin Sick: Moral Injury in War and Literature*, 2021), jotka ovat tutkineet yhdysvaltalaisien sotaveteraanien traumakuvauksia biograafisissa romaaneissa. Yksi näihin romaaneihin keskeinen traumakuvauksiin liittyvä elementti on todellisuuden tahaton vääristäminen ja sen vaikutus kertojaan. Sama ilmiö löytyy myös Tikkasen proosassa, erityisesti pienromaanissa *Ödorna* (Liskot, 1965), jossa todellisuuteen perustuvat tapahtumat, satunnaiset muistikuvat ja unet limittyvät yhteen.

(kirjallinen traumateoria, suomenruotsalainen kirjallisuudentutkimus, suomenruotsalainen sotakuvaus)

2) Jasmin Flinkman, *Kivun kuvaus ja tunnelma affektiivisen tiedon tuottajina Johanna Laitilan Lilium regalessa*

Esitelmässäni tarkastelen Johanna Laitilan *Lilium regale* -teosta (2019) kivun kuvauksen, tunnelman ja uudelleenkirjoittamisen näkökulmista. Pohdin, millaista affektiivista tietoa romaani tuottaa Lapin sodasta näiden näkökulmien kautta. Esitelmän lähtökohtana on ajatus siitä, että kirjallisuus välittää sotaa koskevaa tietoa tavoilla, jotka eivät ole kiinni faktoissa ja virallisissa dokumenteissa, vaan rakentuvat esimerkiksi kehollisten, affektiivisten ja vaikeasti sanoitettavien tuntemusten varaan.

Johanna Laitilan *Lilium regale* tarkastelee Lapin sodan evakon kokemusta ja siviilin sotatraumaa. Romaani kuvaa menetyksiä, vaijantamista ja valtaa äiti–tytär-suhteissa sekä avaa sodan ylisukupolvaisia vaikutuksia. Lisäksi teos tuo esiin vähemmistön näkökulman kuvatessaan naisten välistä rakkautta toisen maailmansodan aikana.

Lilium regale rakentaa kokemuksellista ja affektiivista tietoa erityisesti kolmen toisiinsa kietoutuvan tason kautta. Ensinnäkin romaani kuvaa yksilön kipua ja traumaa. Toiseksi se tarkastelee kivun yhteisöllisiä ulottuvuuksia, jotka liittävät evakon ja Lapin sodan kokemukset osaksi jaettua tunneperintöä. Kolmanneksi Laitilan teos avaa ylisukupolvista kipua, joka siirtyy sukupolvelta toiselle erityisesti vaikenemisen ja tunnelmien kautta.

Tarkastelen romaanin intertekstuaalisia ja tyyllisiä ratkaisuja sekä metaforista kieltä, jotka tuottavat tunnelmia ja kehollisia aistimuksia. Niiden kautta teos kirjoittaa sodan kokemushistoriaa uudelleen ja tekee näkyväksi tunteita ja kokemuksia, jotka ovat jääneet marginaaliin tai vaikeasti ilmaistaviksi. Esitelmä osoittaa, että *Lilium regale* tuottaa sodasta tietoa, joka ei ole ensisijaisesti informatiivista vaan kokemuksellista ja affektiivisesti resonoivaa. Näin teos avaa mahdollisuuden tarkastella Lapin sotaa ja evakkokokemusta affektiivisen tiedon, tunteiden ja tunnelman sekä kehollisuuden näkökulmista.

(kivun kuvaus, tunnelma, kehollisuus, sotakokemus, uudelleenkirjoittaminen)

3) Reeta Holopainen (Helsingin yliopisto), Suomalainen ilmatorunous ilmastokriisin leimaaman todellisuuden kulttuurisena ja kokemuksellisena äänenä

Ilmastokriisi vaikuttaa laaja-alaisesti 2020-luvun todellisuuteen sekä siinä syntyvään taiteeseen, myös tämän päivän suomalaiseen runouteen. Ilmatorunous onkin noussut 2010- ja 2020-luvulla kotimaisen ympäristörunouden keskeiseksi alalajiksi, joka käsittelee ilmastokriisin syitä ja seurauksia sekä ilmastokriisiin liittyviä tunnekokemuksia. Esitelmässäni tarkastelen, miten suomalainen ilmatorunous osallistuu ilmastokriisiä koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja kuvaa ilmastokriisin synnyttämiä kulttuurisia tunteita. Pureudun varsinkin siihen, miten kotimainen ilmatorunous käsittelee laajentunutta solastalgiaa eli ilmastokriisin kirvoittamaa surua muuttuneen maapallon puolesta (ks. myös Helle 2024, 152) sekä ilmastotraumaa, jolla tarkoitan ilmastopsykologia Zhiva Woodburya (2019) mukailleen ilmastokriisin aiheuttamaa kollektiivista ahdistusta, järkytystä ja kokemusta elämän perustusten järkkymisestä. Ilmatorunoudessa vaikuttavien kulttuuristen tunteiden ja niiden funktioiden tarkastelun kautta tarjoan näkökulmia siihen, miten suomalainen ilmatorunous ilmentää ilmastokriisin ja antroposeenin leimaaman todellisuuden kulttuurista ja kokemuksellista ulottuvuutta (ks. myös Lummaa 2020). Keskityn erityisesti kahteen teosesimerkkiin, Paula Sankelon *Katoavaan jäähän* (2024) sekä Tiina Lehikoisen *Terra Novaan* (2019), joissa molemmissa ilmastokriisi ja sen synnyttämät tunnekokemukset vaikuttavat monisyisesti.

Teoreettisesti esitelmäni kiinnittyy ekokriittiseen kirjallisuudentutkimukseen sekä monitieteiseen ympäristötunteiden tutkimukseen. Esitelmäni pohjautuu käynnissä olevaan postdoc-tutkimushankkeeseen ja siinä tuottamaani kahteen artikkeliin. Postdoc-hankkeessani tutkin ja määrittelen suomalaista ilmatorunoutta sekä tarkastelen sen asemaa suhteessa suomalaisen ympäristörunouden kehityslinjoihin.

(ilmatorunous, ilmastotunteet, ekokriittikki, antroposeeni)

Essee faktan ja fiktion rajalla II (HUM301, 12.30–14)

1) Katri Aholainen (Turun yliopisto), Erätarinan kokeva minä luontoeseen argumentaatiossa

Leevi Karsikas (1933-2016) kirjoitti 1960-luvulta alkaen mittavan tuotannon eräkirjallisuutta. Jo esikoisteoksessa Hukkuva erämaa (1969) eräkirjallisuuden perinteinen muoto, novelli, joka kuvaa metsästyksensä, yhdistyy esseistisempään ilmaisuun, jonka keskiössä on argumentointi tietynlaisen luontosuhteen puolesta. Tässä esitelmässä keskityn Karsikkaan myöhäistuotannon viiden teoksen sarjaan, jotka on alaotsikoitu ”erätarinoita ja luontoesheitä”. Nämä teokset ovat Koppelonpesäkangas (2000), Metsänpiika (2001), Linnunsadan rekisteri (2003), Tunturien kuvajaiset (2005) ja Hiidenhirvi (2006). Teokset ovat kokoelmia, joiden tarinoita määrittävät omaelämäkerralliset ainekset, muistelu ja mielipiteiden ilmaisu. Tekstejä ei ole eritelty erätarinoiksi tai esseiksi, vaan narratiivinen kerronta ja argumentatiivinen ilmaisu vaihtelevat yksittäisten tekstien sisässä.

Esseen tutkimuksessa on esitetty, että esseen keskiössä on nimenomaan argumentti. Tätä näkökulmaa on myös haastettu, mutta Karsikkaan teksteissä näen tämän hedelmällisenä lähtökohtana, sillä teoksissa esitetään runsaasti väitteitä ja perusteluja niille. Toisaalta teokset on haluttu myös liittää eräkirjallisuuden perinteeseen, jossa omakohtaiset kokemukset nähdään oleellisena tarinoinnin rakennuspalikkana. Tarkastelen esitelmässäni, miten kerronta liukuu muistelevasta ja kokevasta minäkerronnasta argumentatiiviseen rekisteriin. Kysyn, miten erätarinalle tyypillinen kokeva minä rakentaa luontoeseen argumentaatiota. Fokusoin teoksissa esitettyihin näkemyksiin metsästyksen etiikasta: milloin, miten ja miksi esseeminä/minäkertoja näkee metsästyksen oikeutettuna ja suositeltavana?

Ymmärrän Karsikkaan erätarina- ja luontoessee-teokset osana yhteiskunnallista keskustelua metsästyksen etiikasta, jota on toki käyty aina, mutta joka on nähdäkseni aivan viime vuosina yleistynyt niin perinteisessä kuin sosiaalisessakin mediassa. Hypoteesini on, että tarkastelemalla Karsikkaan teosten kerronnan vaihtelua omaelämäkerrallisuuden ja argumentatiivisuuden välillä on mahdollista avata polkuja laajemmin sen tutkimiseen, miten omakohtaisuutta hyödynnetään yhteiskunnallisessa keskustelussa metsästyksestä.

(eräkirjallisuus, luontoessee, kokemuksellisuus, argumentaatio)

2) Maaria Ylikangas (Turun yliopisto), Esseeminän rooli ja rakentuminen Raoul Peckin esseedokumentissa *Exterminate All the Brutes* (2021)

Esitelmä käsittelee Raoul Peckin neliosaista esseedokumenttisarjaa *Exterminate All the Brutes* (HBO, 2021). Haitilaislähtöinen elokuvantekijä Peck on rakentanut teoksensa ruotsalaisen Sven Lindqvistin esseeteoksen *Tappakaa ne saatanat* (*Utrotta varenda jävel*, 1992) pohjalle. Peckin myöhempi teos hyödyntää Lindqvistin tekstiä materiaalinaan. Suuri ero on lähtökohdassa: Peckin näkökulma on kolonisoidun, kun taas ruotsalaisen Lindqvistin näkökulma on valkoisen länsimaalaisen.

Tämä vaikuttaa suoraan siihen, miten esseeminän hahmo teoksessa syntyy. Kysymys korostuu myös siksi, että Peck soveltaa kirjallista aineistoa audiovisuaaliseen ilmaisuun.

Peckin teoksen esseistisyys syntyy hallitsevasta voiceoverista, joka toimii esseeminän äänenä. Esseistisyyttä vahvistaa omaelämäkerrallinen aines sekä avoin, keskusteleva suhde kirjallisiin ja elokuvallisiin lähteisiin sekä siteeraamiseen. Teoksessa painottuu montaignelainen dialogisuus: Peckin essee on keskustelua poissaolevan ystävän kanssa, jonka Peck luo puhumalla ystävästään Svenistä.

Lindqvistin teosten lisäksi Peck perustaa esseedokumenttinsa yhdysvaltalaishistorioitsija Roxanne Dunbar-Ortizin *An Indigenous Peoples' History of the United States* (2014) ja Karibian historiaa tutkineen antropologi Michel-Rolph Trouillot'n *Silencing the Past: Power and the Production of History* -teoksiin (1995), ja ankkuroi sen siten Yhdysvaltain alkuperäiskansojen ja afrokaribialaiseen historiankirjoitukseen. Lindqvistin teoksen punaisena lankana kulkee ”tappakaa ne saatanat” -lause, joka esiintyy Joseph Conradin pienoisromaanissa *Pimeyden sydän* (*Heart of Darkness*, 1899). Lindqvist jäljittää rasistisen mentaliteetin historiallista muotoutumista tutkimalla ehtoja lauseen alkuperää.

Peckin esseedokumentti osallistuu dekolonialistiseen keskusteluun, jota on käyty viime vuosina taiteen ja aktivismin leikkauspisteissä. Sitä vasten syntyy myös sen kerronnan positio. Dokumentaarisuus syntyykin pitkälti historian tulkitsemisen esseeminää uudelleen paikantaen ja heijastamalla sitä fiktiivistä, valkoista ylivaltaa edustavaa hahmoa vasten.

Esseistinen ilmaisu on vallitsevaa sekä kirjassa ja dokumenttielokuvassa, mutta niiden tavat siteerata

ja hyödyntää kaunokirjallisia tai dramatisoinnin keinoja ovat toisenlaisia. Tarkastelen esseeminän rakentumista intermediaalisuuden käsitteen turvin, koska se auttaa liikkumaan kirjallisen ja audiovisuaalisen muodon välillä.

(essee, esseeminä, intermediaalisuus, dekolonialismi)

3) Olli Löytty (Turun yliopisto), Dramaattinen minä 1980-luvun alun suomalaisessa esseistiikassa

Kirjallisuushistoriallisesti virittyneessä esitelmässä kartoitetaan suomalaisen esseen ilmaisutapoja 1980-luvun alkupuolella. Eräänlaisena esioletuksena toimii ajatus, jonka mukaan tuolloin esseeseen ilmaantui uudenlaisia esseeminää korostavia piirteitä. Minäpuheen korostuminen näkyi myös aikakauden journalistisissa puhetoissa (esim. ns. gonzo-journalismi).

Aineistona on neljä aikanaan huomiota herättänyttä esseeteosta: Kirsti Simonsuurin Pohjoinen yökirja (1981), Matti Mäkelän Hanhet (1983), Johannes Salmisen Gränsland (1984, suom. Rajamaa) ja Erno Paasilinnan Yksinäisyys ja uhma (1984). Teokset muodostavat eräänlaisen läpileikkauksen aikansa esseistiikasta, joka oli laajentunut niin aihepiireiltään kuin esitystavoiltaan aiemmista, usein varsin korkeakirjallisista perinteistä. Kulttuuriesseiden sijaan dominantin paikan otti ajankohtaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä havainnoiva ja niihin usein ärhäkkäästikin kantaa ottava essee, jossa esseeminän omaelämäkerrallisuus muodosti keskeisen osan tekstuaalista kompositiota. Siinä missä Salminen ja Simonsuuri ammensivat esseissään monien edeltäjiensä lailla antiikista ja länsimaisen kulttuurin kaanonista, Mäkelä ja Paasilinna identifioituivat lähemmäksi suomalaista arkitodellisuutta ja sen ajankohtaisia keskusteluja. Simonsuuri – ja jossain määrin myös ahvenanmaalainen Salminen – poikkesi oman aikansa suomalaisesta esseistiikasta siinä, että hänen näkökulmansa oli julkilausutun ylijäräinen, ”epäsuomalainen”. Vastaavasti sekä Mäkelä että Paasilinna liikkuvat esseissään leimallisesti hyvin suomalaisessa kulttuurimaisemassa, joka heidän tapauksessaan sijaitsi kaukana metropoleista.

Kontekstin ohella tarkastelu kohdistuu erityisesti yhteen esseelle tyypilliseen kirjalliseen keinoon eli minätekijän käyttöön kuvauksessa ja kerronnassa. Tätä varten esitelmässä testillaan dramaattisen minän käsitettä (ks. myös Löytty 2019), esseeminän alalajia, joka viittaa esseeminän näyttäytymiseen tekstissä omaelämäkerrallisena toimijana, mahdollisesti ruumiillisena henkilöahmona, eikä vain ulkopuolisena tarkkailijana, jonka katseen kautta maailmaa havainnoidaan (vrt. Lopate 1995).

(esseeminä, kirjallisuushistoria, 1980-luku)

Contemporary Authorship III (TELLUS GALAXY, 12.30–14)

Chair: Maria Mäkelä (Tampere University)

1) Ennaliina Leiwo (University of Turku), White Authors, “Diverse” Literature? Ideological Functions of the “Diversity Discourse” in Finnish Youth Literature Publishing

It has been argued that instead of the polemical, political and moralistic approaches to “diversity” that dominate the American and British contexts, promoting diversity in Nordic youth literature would benefit from non-political approaches. In this article, I suggest that instead of attempting to de-politicizing diversity, it would be helpful to recognize it as inherently political, and consequently move towards more intentional politics of diversity. This, however, requires understanding diversity

not in terms of what it is (i.e., variation), but through its multiple social and political functions: we need to ask what diversity does, to think about what can and cannot be done with diversity as a politics. Through an analysis of 22 interviews with youth literature authors in Finland, and informed by critical diversity research, I explore three different “discourses on diversity” within contemporary Finnish youth literature. I illustrate diversity as an ideologically complex, and sometimes contradictory, moral ideal of the genre, and demonstrate that approaching it not as “empty variation,” but as this ideologically complicated project, helps us to further understand its limits and possibilities as a politics.

(Authorship, Finnish literature, Youth literature, Critical Diversity Studies)

2) Markus Laukkanen (Tampere University), Narrative Authority and Digital Culture War Storytelling: How Audiences Contest J. K. Rowling’s Ownership of Harry Potter

Participatory audience communities of Harry Potter constitute one of the most active and established fandom communities in existence. When the author of the series, J. K. Rowling, started actively campaigning against transgender rights, the series and its fandom were turned into sites of battle in the so-called online culture wars. Does belonging to the Harry Potter fandom constitute an endorsement of its author’s political stance? What does it even mean to assert that Rowling is the author of the series? Is it ultimately the author or the audience who possesses authority over literary works and their meaning?

In this paper, I examine how narrative authority is transformed within digital storytelling environments by looking at the interactive narrative practices of the audiences of Harry Potter. Digital environments give rise to all kinds of crises of authority, from epistemic to discursive, which influence many spheres of society from politics to journalism. As online discourse becomes more and more central to literary culture, the narrative authority of authors is thrown into crisis. Literary institutions like publishers and critics are the traditional foundations of narrative authority, but their ability to legitimize narratives is significantly weakened in digital contexts. I argue that the way audiences of Harry Potter engage in digital culture war storytelling is emblematic of this tumultuous transformation the literary field is currently undergoing.

(Narrative authority, Harry Potter, Culture War Narratives, Interactivity, Participatory Audiences)

3) Xavier Martin (University of Oulu), *La maison vide* by Laurent Mauvignier: When a novel plays openly with the opposition between real facts and fictional events

Winner of the 2025 Prix Goncourt, Laurent Mauvignier's "*La maison vide*" is a novel that openly blends reality and fiction. "*La maison vide*" is a genealogical investigation into the novelist's family; the life trajectories of his parents, grandparents, and great-grandparents are evoked with great historical precision. But the text does not shy away from the mysteries of this family; secrets escape the author's knowledge, and weighty silences surround the lives of several of its members. The novel also takes shape within these gaps; the narrator informs his readers that, based on the fragmentary accounts he has heard, he speculates, formulating hypotheses that become the very substance of the novel, just as much as the real moments.

This presentation proposes to study how the text renders invisible the invention of fictional events (which the author may reveal outside the text in interviews), and, at the same time, highlights this inventiveness within the text itself, for example, by meticulously describing the wedding night of his paternal great-grandparents. Mauvignier does not oppose fiction and truth. In numerous interviews, he indicates that, to be able to write, he must see the scenes he imagines. These scenes must exist within him with the same intensity as established facts to be put into words and produce a text that can give

emotions to readers. What matters, then, is the internal coherence of the book, as if there were an organic truth internal to the novel that imposes itself, and transcends the opposition between simple reality and fiction.

(French literature, Laurent Mauvignier, novel, fiction, reality)

Mahdollisuuksien taimitarha: Kuinka kirjallisuus kätilöi spekulatiivista ajattelua (TELLUS HORIZON, 12.30–14)

Toden ja fiktion rajoilla kohdataan paljon kognitiivisia ja episteemisiä haasteita: jokin on jo tiedossa, mutta jokin ei; todettu ja tuntematon hankaavat toisiaan vasten, ja johtopäätös pakenee. Tilanteissa, joissa perinteiset loogiset tai empiiriset tiedontuotannon menetelmät eivät syystä tai toisesta riitä, parhaaksi vaihtoehdoksi jää usein spekulointi. Spekulaatio voidaan määritellä ajattelun strategiaksi, jonka lähtökohtina on logiikka ja faktat, mutta joka kuitenkin kurkottaa niiden tuolle puolen mielikuvituksen keinoin. Päämääränä ei välttämättä ole saavuttaa yhtä varmaa vastausta, vaan generoida ja tarkastella kriittisesti useita vaihtoehtoisia mahdollisuuksia. Tämä puolestaan voi auttaa spekulooijaa lähestymään spekuloinnin kohteena olevaa tuntematonta asiaa mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla ja auttaa hallitsemaan sen tuottamia epävarmuuden ja kaaoksen tunteita.

Kirjallisuudesta on ennenkin toivottu apua milloin minkäkin kognitiivisen kyvyn harjoittamiseen: lukemisen on todettu kohentavan valmiutta mielen teoriaan ja empatiaan (Kidd & Castano 2013), fiktiota on tituleerattu moraaliseksi laboratorioriksi (Hakemulder 2000), ja pitkiin teksteihin syventymistä on viime vuosina pidetty tärkeänä turvasatamana algoritmien koettelemalle keskittymiskyvylle (esim. Wolf 2018). Eksistentiaalisten kriisien aikakaudella näitäkin tärkeämmäksi taidoksi saattaa kuitenkin nousta kyky luoda tilaa erilaisille vaihtoehtoisille skenaarioille, kuvitella useita mahdollisia tulevaisuuksia ja navigoida muillakin tiedetyn ja ei-tiedetyn välisillä raja-alueilla. Toisin sanoen taitavan, itsekriittisen spekulointitaitoa on vaalittava, esimerkiksi osallistamalla erilaisiin kirjallisiin spekulointeihin joko lukijan, kirjoittajan tai tutkijan roolissa.

Tässä työryhmässä on kutsuttu pohtimaan esim. seuraavia kysymyksiä:

- Kuinka kertomusmuoto ja eri kirjallisuuden lajit mahdollistavat (tai eivät mahdollista) spekulatiivista ajattelua?
- Mitä spekulatiivinen fiktio tai muut kirjalliset spekulatiot paljastavat spekulatiivisen ajattelun kognitiivisista ja diskursiivisista mekanismeista ja edellytyksistä?
- Kuinka kirjallinen spekulointi tai kertomusmuodon mahdollistama spekulatiivinen ajattelu voisivat auttaa meitä kohtaamaan ja hallinnoimaan nykypäivän kriisejä, niiden herättämiä tunteita ja/tai niihin liittyviä episteemisiä umpikujia?
- Mikä rooli spekulatiivisella ajattelulla on kirjallisuuden lukemisessa vs. luomisessa vs. tutkimuksessa?

Vetäjä: Essi Varis (Helsingin yliopisto)

1) Samuli Björninen (Turun yliopisto), Neljä epätodellisen moodia varhaismodernin tieteen kertomuksissa

Tarkastelen esitelmässäni modernin tieteen 1600–1700-luvuille sijoittuvaa murrosaikaa sekä aikakauden tieteellisiä tekstejä, joista monet hyödyntävät kertovaa muotoa. Tieteelliset, tai aikalaiskielellä ”filosofiset” tekstit pyrkivät esittämään faktuaalista ja todenperäistä tietoa oman aikansa tiedollisten ihanteiden mukaisesti. Empiristisen ajattelun ja kokeellisten luonnontieteiden

vaikutuksesta tiedon luokitukset ovat kuitenkin myllerryksessä varhaismodernilla ajalla. Tällöin muodostuvat monet nykyäänkin pääpiirteissään tunnistettavat totuuden, sepitteen, kuvitelman ja harhaluulon kenttää kuvaavat modernit kategoriat. Syntyy myös uutta tiedollista epäselvyyttä: kun suora kokemuksellinen havainto nousee tosiasioita koskevan tiedon ihanteeksi, toden ja kuvittelun raja-alueelle muodostuu koko joukko näiden välillä häilyviä sensibilitettejä.

Esitän pääasiassa englanninkielisen aineistoni pohjalta, että voimme tunnistaa varhaismodernin tieteen kertomuksissa ja tieteellistä ajattelua erittelevissä diskursseissa ainakin neljä erilaista epätodellisen tai ei-faktuaalisen ”moodia”: ihmeellinen, spekulatiivinen, näkymätön ja kuvitteellinen. Havainnollistan väitettä esimerkeillä matkakertomuksista, historiakertomuksista, tieteellisten havaintojen selostuksista ja oppikirjoista. Sen lisäksi että neljä epätodellisen moodia ilmenevät kukin tavallaan varhaisen modernin ajan tietoteksteissä, niillä on myös yhteytensä ajan keskeisiin kaunokirjallisen fiktion lajityyppeihin, kuten romaaniin, romansiin ja filosofiseen kertomukseen.

(tieteelliset tekstit, fiktio, 1700-luku, fiktionaalisuus, faktuaalisuus)

2) Essi Varis (Helsingin yliopisto), Mahdollinen tieto vai tiedon mahdollisuus: Mitä klassiset mysteeri- ja kauhukertomukset paljastavat spekulatiivisesta kognitiosta?

Siinä missä kummitusjutut ja muut kauhukertomukset lasketaan spekulatiivisen fiktion alaisuuteen, klassiset murhamysterit ovat spekulatiivisissa genreissä varsin harvinaisia. Väitän tämän johtuvan ennen muuta siitä, että eri kirjallisuuden lajit suhtautuvat hyvin eri tavoin sekä episteemiseen epävarmuuteen että spekulatioon tiedontuotannon strategiana: siinä missä perinteinen rikosmysteri on ainakin teoriassa sekä henkilöhahmojen että lukijan ratkaistavissa, kauhukertomusten selvittämättömät mysteerit voivat ajaa henkilöhahmonsa hulluuteen ja jättää lukijankin pysyvään spekulatioon tilaan. Todorovilainen kokemus ”fantastisuudesta” ei siis kaikissa kauhukertomuksissa ratkea suuntaan tai toiseen, vaan vajavaisen tiedon kanssa kamppailu ”jää päälle”. Esimerkiksi Mark Windsor on ehdottanut tällaisten kertomusten muodostavan oman kauhun alalajinsa, ”Tales of Dread”, mutta pysyvä episteeminen epävarmuus on itse asiassa paljon laajempi ilmiö: spekulatio saavuttaa harvemmin päätepistettään missään ylikuonnollista ja tulevaisuutta käsittelevässä diskurssissa, oli kyse fiktiosta tai uutisista. Esitelmäni kysyykin: mitä fiktiiviset rikosmysterit ja kummitustarinat paljastavat spekulatiivisesta kognitiosta ja voivatko näissä kertomuksissa esitetyt spekulatiivisen ajattelun strategiat auttaa todellisen maailman epävarmuuksien, kuten ilmastokriisin värittämien tulevaisuuksien tai tekoälyn muovaamien tekstiympäristöjen kohtaamisessa?

Esitelmässäni havainnollistan kaikille tutuista Arthur Conan Doyleen Sherlock Holmes -tarinoista ja Edgar Allan Poen novelleista poimituin tekstiesimerkein, kuinka yhtäältä rikostarinat ja toisaalta kauhutarinat etualaistavat episteemistä epävarmuutta ja osoitan, kuinka nämä epävarmuudet kutsuvat sekä hahmoja että lukijoita spekuloiimaan, eli kehittämään mahdollisia skenaarioita epävarmuuden hallinnoimiseksi. Analyysini perustuu niin sanottuun 4E-käsitykseen kognitiosta, jonka mukaan kognitio on aina sekä kehollista että kehon ulkopuolelle laajenevaa toimintaa, joka keriytyy auki tietoisuuden olennon ja tämän ympäristön vuorovaikutuksessa. Esitelmän lopuksi esitän tekstianalyysien avulla tarkennetun määritelmän sille, mitä spekulatiivinen kognitio on, ja pohdin miksi sen tunnistaminen ja tietoinen hyödyntäminen on tarpeellista paitsi fiktion myös todellisen maailman konteksteissa.

(spekulatio, epävarmuus, kognitiivinen kertomustutkimus, kauhu, rikosmysteri)

3) Hilla Pohjalainen (Turun yliopisto), Poliittinen mielikuvitus Susan Abulhawan romaanissa *Against the Loveless World*

Britannian entisen pääministerin Margaret Thatcherin lanseeraama iskulause ”ei ole vaihtoehtoa” on vakiintunut 1980-luvulta alkaen perusteluksi uusliberalistiselle politiikalle, mikä on kaventanut

poliittista mielikuvitustamme. 2000-luvun edetessä vaihtoehtottomuuden totalitarismi on kuitenkin alkanut mureta, ja vaihtoehtoja uusliberalistiselle riistolle ja ekstraktivismille hahmotellaan paitsi poliittisten liikkeiden ja teorioiden myös kaunokirjallisuuden parissa.

Yhden kaunokirjallisen näkökulman uusliberalismin vaihtoehtoihin tarjoaa Susan Abulhawan romaani *Against the Loveless World* (2020, *Rakkaudetonta maailmaa vastaan*, suom. Anna-Mari Raaska 2021), joka kuvaa palestiinalaissyntyisen naisen, Nahrin, lapsuutta ja nuoruutta Kuwaitissa, hänen aikuisuuttaan Palestiinassa ja 16 vuoden vankeusaikaa israelilaisessa eristysseurassa.

Tulkintani mukaan romaani tarjoaa lukijalle neljä erilaista, mutta reaalista yhteiskunnallista tilannetta, jotka voi käsitteellistää autoritaariseksi, kapitalistiseksi, anarkistiseksi ja kommunitaristiseksi. Nämä abstrahoinnit eivät kuitenkaan vielä kerro paljoakaan siitä maailmasta, jota teoksen päähenkilö eri tilanteissa elää.

Esitelmässäni pohdin, millaisena elämä ja sen mahdollisuudet näyttäytyvät näissä neljässä tilanteessa. Tarkemmin muotoiltuna kysyn, millaisin ehdoin romaanin päähenkilö voi tavoitella mielekäästä elämästä ja millainen toimijuus on hänelle mahdollista kussakin yhteiskunnallisessa tilanteessa. Lisäksi tarkastelen, millaisen kertomusperinteen varaan nämä tilanteet on rakennettu.

Näitä kysymyksiä tarkastelemalla esitelmässäni osoitan, että riistolle ja ekstraktivismille on vaihtoehtoja. Tällöin keskeiseksi kysymykseksi nousee, mitä Abulhawan teos tekee lukijoidensa poliittiselle mielikuvitukselle ja millä ehdoin sen esittämät näkökulmat voivat (jos voivat) realisoitua lukijoiden toisintoimimiseksi, mistä toivon voivani keskustella yhdessä työryhmän muiden osallistujien kanssa.

Esitelmäni lähtökohdat ovat narratiivisessa hermeneutiikassa ja yhteiskuntakriittisessä kirjallisuudentutkimuksessa. Esitelmäni pohjaa teoksesta kirjoittamaani artikkeliin, joka valmistuu vuoden 2026 aikana. Artikkelini on osa väitöskirjaani ”Another Agency is Possible – Postcapitalist Visions in Contemporary Literature”.

(poliittinen mielikuvitus, toimijuus, narratiivinen hermeneutiikka, kapitalismikriittinen kirjallisuudentutkimus)

.....

Perjantaina klo 15.09–15.10: *Ystävänä kirja*

Julkistamme lyhyesti *Ystävänä kirjan* (toim. Jussi Ojajärvi, Kasimir Sandbacka & Nina Työlähti), joka sisältää tieteellisiä esseitä kirjaystävistä. Teos on kirjallisuudentutkimusta, jossa tunnustellaan omakohtaisesti koettua kirjallisuushistoriaa. Esseissä oma lukijuus paikkoineen, affektiivisuuksineen, yhteisöllisyyksineen tai kulttuurisine muisteineen on läsnä tekstien tutkimisen välineenä, niille herkistymisenä.

Kirjan ensimmäisessä osassa palataan nuoruuden lukusuosikkeihin. Toisessa osassa kirjallisuudentutkijoiden kumppaneina ovat kotimaiset klassikot ja nytemmin julkaistut historialliset romaanit. Kolmannessa osassa luetaan eurooppalaista kulttuurihistoriaa.

Ystävänä kirja juhlistaa Oulun yliopiston kirjallisuuden professori Kuisma Korhosen 60-vuotispäivää, joka oli 29.12.2024. Teos ilmestyy sähköisenä Oulun yliopiston Acta-sarjassa.